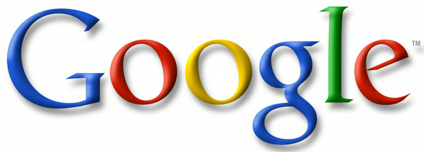
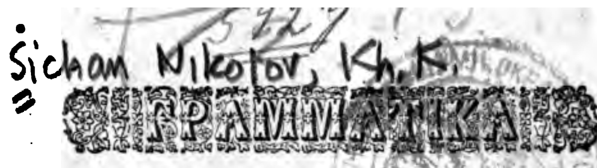

или

БУКВЕНИЦА

СЛАВЕНСКА

издадена

отъ

ХР. К. СИЧАНЪ НІКОЛОВЪ.

ЦАРИГРАДЪ — ГАЛАТА.

Въ Книгопечатница-та на Д. Цанкова и Б. Миркова.

1858.

Прегледана и одобрена отъ царска-та ценсура за да ся печята.

Благоразумни читатели!

Настоящата буквеница ся състави по правописанието на напечатаныте църковны книги Славенски. Не содържава примѣры отъ ръкописныте Славянски книги, понеже днесь въ Българія не читатъ вече по църквите въ ръкописны книги, ако и да ся чели, предъ половина столѣтіе, старите наши полесно въ ръкописныте нежели въ печатаныте, сега почти малку са които бы могли да читотъ свободно тыя ръкописны книги. Това сочиненіе содържава поглавны правила за печатаныатъ Славенскъ ызыкъ. Предъ нѣколко годины искахъ да издамъ на свѣтъ това грамматическо списаніе, но до гдѣ да го обнародовамъ азъ, Г. Ив. Момчиловъ обнародова Писменицата си, а азъ умълчахъ изданіето на моята до сега, да му не произведа препткновеніе, сега обаче свършившеся неговыте, турамъ вь печатаніе моята Буквеница. Първото ѝ содържаніе бѣше доволно пространно, но разсудивъ го като излишно за

бѫлгарскіатъ младежъ, смалихъ отъ нея почти една третина; а това изятіе содържаваше назначенія и подробности отъ общыте правила, содържаваше нѣщо и ради древното правописаніе, които, послѣ, като излишны за нѣжното мозочно впечатлѣніе на Бѫлгарскіатъ младежъ, извадихъ и оставихъ само общыте граммматически правила, които полесно ся впечататъ въ мозока на новоначалныте. Разсѫдихъ и това: като языкъ неупотребителенъ, освѣнь въ церковното чтеніе, не му требуватъ подробности, нито ще списува нѣкой славенски, нито ще говори.

Изложихъ на таблицы и нѣколко глаголы които ся срѣщатъ почесто въ книгите, за да ся улеснатъ учиницыте въ неправилничестввата имъ; Отъ сложеныте съ предлози нѣкои глаголи ся нахождатъ на които настоящото и преходящото време са непотребны, но азъ ги наредихъ за улесненіе на учиницыте, да ся не бъркатъ когато ги клонатъ, и, за да ся не распространатъ много, изложихъ въ таблицыте само първыте лица на началныте времена на изявителното наклоненіе и на повелителното съ неопредѣлителното и причастіята дѣйствителны. Имахъ намѣреніе да вмѣста малку глаголы, за то и не ся наредиха пра-

вилно по азбуката, понеже послѣ съ прибавки ся приложиха не малку, и за да ся не преписуватъ пакъ оставихъ ги каквото са. За искусныте учители явно че ся излишни, но за много новоначалны учители по селата мысля да са не отрицателни; за тая причина приложихъ и таблица толкователна на неупотребляемыте въ разговора на български.

Правописаніето на български въ правилата употребихъ онова на церковныа ѩзыкъ: вмѣсто ѫ за нѣкои рѣчи които пріиматъ гласътъ му въ средата, упопотребихъ ъ; а окончаващыте рѣчи на А славенски като: вода, водѫ, жена, женѫ оставихъ А. Членовете употребихъ почти всите, и не ги отдѣлямъ отъ окончаніята на имената, по подражанію на прилагателныте славенски цѣлы имена които са сложени въ окончаніята отъ возносителныте мѣстоименія И, Я, Е. За примѣръ свѧтъ *и Й мѣстоименіе возносително* свѧтый; *женското мѣст. Я и* свѧта, *святая; средното Е и свято,* свѧтое. *Така и другите сложенія, древныатъ и сегашныатъ печатанъ Славянскъ ѩзыкъ има наедно. По това правописаніе оставямъ и азъ членовете и други сложенія неразлъчены.*

Колкото за несходствата на български-

те членове ся види не малко разногласіе: едни отъ списателите употребляватъ, за мъжкій родъ, членъ атъ, *други О ипрч., видися по навикновеніето на слушаніето; женскіатъ членъ* та *и средніатъ* то *показателни мѣстоименія са чисти славенски, числото множественно на средніа родъ слѣдува правилно отъ* то *на* та, *но членъ на мъжкіатъ и женскіатъ родъ, число множественно, едни пишатъ* ты, *други* ти, *други* те, *други* тѣ. *Тія разногласія ся видатъ неприближаеми; ако речемъ мъжіе-ти: жены-ти, нѣма твърдо основаніе, понеже* ты *и* ти *е второлично мѣстоименіе, число единственно; ако речемъ жены-тѣ, наближава гласътъ но правописаніето му е число двойственно: а* ти *или* тѣ *или* те *явно* че *е* тіи. *Въ патерически ръкописи, случило ми ся е да намѣра мѣстоименіе* те *вмѣсто* тіи, *но въ ръкописи частны, и почти безъ правописаніе. явно е че Българете, а най много по восточна Българія, произносатъ И вмѣсто Е като:* дадите, принесите, возмите *славенски, западните Българе произносатъ: дайте, принесете, земете, вардатъ* е–то, *а Восточните: дайти, принесети, земети; а въ други произношенія вмѣсто И, Е произносатъ като: внемавамъ вмѣсто внимавамъ, истена*

вмѣсто истина, предавамъ (παραδίδω, προδίδω) *вмѣсто придавамъ* (ἐπιδίδω), *пригледувамъ* (ἐνατενίζω) *вмѣсто прегледувамъ* (ἐπιθεωρῶ) *и-прч. Тыя произношенія, които са отдалечили отъ матерныа ѩзыкъ, добрѣ бы было, списателите да воведатъ въ писаныа Българскій, а отъ списаніята временно вcovодатся и въ произносителното слово.*

Двойственните числа на имената и на другите скланяемы числа на словото не ся срѣщатъ често въ Славенските книги, за то на учениците бываатъ совсѣмъ непознати, и за да са често предъ очите имъ, и да ги навыкнатъ като другите числа, наредихъ ги на приличното имъ мѣсто. Отъ начинающыте рѣчи и глаголы отъ гласна исхвърлихъ знацыте Звателцо, Исо, Апостровъ *отгорѣ имъ като незначителны нищо на славенски, подобно исхвърлихъ и гласоудареніята отъ единосложныте рѣчи. Колкото за двѣсложныте и многосложныте, требатъ гласоударенія, понеже като единъ неговоримъ ѩзыкъ щеше ся произноси различно отъ читателите. На конецъ за недостатките, моля учителите да ги допълняватъ устно.*

Издатель.

въ Габрово 1 Априлія 1858.

ПОГРѢШНОСТИ.

Страна.	Редъ.		
17.	2	вмѣсто	ю—ію.
17.	15	»	пригледаніе—прегледаніе.
18.	17	»	прибываніе —пребываніе
19.	18	»	деиь — день.
19.	6	»	й - ѝ
19.	12	»	прилагатегни— прилагателни.
21.	7	«	славн—сравнителните.
25.	8	»	святыя— святы.
27.	24	»	ю — ѡ.
29.	11	»	щи—ща·
30.	3	»	Сыновѣ—сынокнѣи.
32.	18	»	на—по
33.	22	»	сладкый—сладкїй.
35.	10	»	еднии—единственно.
37.	15	»	моеѧ̀·
38.	18	»	на́шего. шъ·
45.	15	»	всекога·
46.	6	»	Притяжателныте,
50.	6	»	досто́инъ;
50	13	»	допълненіе·
54	9	»	дѣйствителенъ..
54	16	»	досто́аше·
55	5	»	или
59	2	»	наклоненіята.

стр.	ред.		
62	5	»	неопредѣл.
70	12	»	слы́шахъ.
70	23	»	є҆ста̀.
74.	12	»	промѣняватъ
79.	3	»	низкерженъ·
81.	17	»	преминалото.
82.	5	»	честателны.
82	17	»	окончава.
83.	7	»	на
84.	17	»	таблицы.
90.	10	»	вразꙋмлѧ́хъ·
90.	17	»	возде́жа́хъ, шє, хꙋ·
91.	6	»	воздви́гни·
92.	13	»	возсꙋжда́ѧй.
92.	14	»	возвраща́ѧй.
93.	4	»	воздви́жай·
97.	2	»	велича́вый·
98.	7	»	впа́дшїй·
100.	6	»	возгремлѧ́й.
100.	11	»	столпъ 3—восто́ргни·
101.	1	»	неопредѣли́телно·
101.	6	»	столпъ 3— воскреса́лъ·
102.	2	»	столпъ 1—воскреса́лй·
102.	7	»	столпъ 2—Велербкїй·
103.	3	»	воскреса́й·
104.	14	»	столпъ 2—заткнꙋ́хъ·

Ради напечатаніето на Грамматиката, Габровското училище помага за книги . . . 50

ГРАММАТИКА СЛАВЕНСКА.

ПЪРВА ЧАСТЬ.

ВЪВЕДЕНИЕ.

1. — Славенската Грамматика е хитрость коя-оучи да се пише право славенскій іазыкъ и да нахождатъ лесно сплетеніята на рѣчите и на эдложеніята му.

2. — Рѣчите на Славенскіа іазыкъ, които ся оизносатъ и пишатъ, составены са отъ славен-ıте буквы.

3. — Два вида са буквыте: гласны и соглас-буквы.

4. — Гласныте са а, є, и, ї, о, ѹ. Безгласны ъ, ь. Гласны са наречены, понеже, беспомощьта никаква друга буква, воображаватъ особны гла-зе, особны звукове. Въ окончаніето на повечето ıи ь има особно произношеніе, или мокро или уго което требе да ся чуе отъ живъ гласъ, ка-пѹть; а конь, оучитель, брань, краль и проч. съ кръ гласъ; а ъ нѣма никакво гласно произно-ніе.

5, — Горереченните буквы не можатъ да изглашаватъ всичкіа славенскій іазыкъ, того ради составихася ѡтъ тѣхъ слѣдующите двѣгласны и тригласны ю, ѧ, ы, ѣ, ѣй; ю отъ ї и о, ѧ отъ ї и а, ы отъ ь и ї, ѣ отъ ъ и є. Придаватся още Є и оу, които ся пишатъ въ началото на рѣчите, а Є ся тура и въ среда та на множественны числа единогласны съ единственните да различаватъ единственните отъ множественните като оучєніѧ единственно родителенъ, оучЄніѧ множественно именителенъ. Є ся произноси їє; ѡ и ѵ са гречески оупотребены по гречески: оупотрѣблявася ѡ въ всите части на словото да различи числата на единообразны рѣчи каквото казахме на Є.

6. — ї ся пише предъ всите гласны, само въ нѣкои именителны и винителны падежы, измѣнявася на ы.

7. — Согласните са б, в, г, д, ж, ѕ(*), з, к, л, м, н, п, р, с, т(**), ц, ч. ш. Составяся щ отъ ш и т, а ѿ или ѿ отъ о и т. Така са наименоваха, понеже не можатъ да изрыгатъ звукъ безъ гласните.

(*) Оупотреблявася ѕ въ славенските численія и въ нѣколко рѣчи.

(**) ф, ѯ, ѱ, ѳ, ѵ оупотребляватся само ради гречески рѣчи които ся нахожлатъ често въ церковните книги.

8. — Гласната и когато е писана съ кратката така й, не произносися вече съ естественныа си гласъ, и не може вече сама да ся произнесе, само ставена съ друга гласна като мой, ўеснѣйшую, край.

9. — Двѣгласената ѣ никога не ся пише коренна слѣдъ г, к, х, ж, ш, щ, ў, а въ окончаніята на рѣчите турася съ тыя буквы, понеже нѣкои падежи изыскуватъ само ѣ като бла́зѣ, гресѣ оу́сѣ и прч.

10. — Согласныте г', к, х, по печатаннаго русославенскаго іазыка, не зематъ никадѣ слѣдъ себеси ы по русски, а рукописныте зематъ.

11. — Славенскій іазыкъ има три гласоударенія: Остра(′), Тежка (‵) и Облечена или Камора (͡).

12. — Острата ся полага на всите внутрешны слогове, и предъ ъ и ы като ўелове́къ. Тежката ся тура само на край, когато окончава рѣчьта на гласна, като молю̀. Облечената ся тура на падежыте, на множественните числа, които са сообразны съ единственните, да различаватъ отъ нихъ.

13. — Слогъ ся казува една рѣчь, коя-то, ако има една гласна буква, казувася единосложна: като самъ; ако е ставена отъ двѣ гласны, двѣсложна: като сла́ка; аколи е составена отъ три гласны, трисложна: като и́стина и прч.

14. — Сляевенскій іазыкъ има деветь различны видове рѣчи които составятъ словото (думата); тія

са: существително, прилагателно, мѣстоименіе, глаголъ, причастіе, нарѣчіе, предлогъ, союзъ и междометіе.

15. — Тія различни видове на словото раздѣлятся на рѣчи клонимы и на рѣчи неклонимы.

16. — Клонимы рѣчи са онія на които окончаніята ся промѣняватъ; они са существително, прилагателно, мѣстоименіе, глаголъ и причастіе.

17. — Неклонимыте рѣчи са онія на които окончаніето не ся промѣнява никога; оны са нарѣчіе, прѣдлогъ, союзъ и междометіе.

РАДИ КЛОНИМЫТЕ РѢЧИ.

ГЛАВА ПЪРВА

За существителното

18. — Существителното име прѣдставя едно нѣщо или единъ предметъ каковъ да е, който или пребывава въ естеството, като небо, дърво, камень, человѣкъ, говедо, птица или не пребывава само го думаме и мечтаемъ, като мудрость, человѣколюбіе, злына, кротость и тога ся говори отлучено. Казовася существително име, понеже именува одушевленните и бездушните вещи колкото са на той свѣтъ.

19. — Существителното е два вида: существително общо и существително собственно.

20. — Общото существително или общото име прилича на всите подоболични или на всите предметы отъ истыа видъ, като **человѣкъ, древо, говедо, орелъ, камень, рѣка, градъ, гора, село, домъ.**

21. — Собственното существително или собственното име соглашава само съ едно лице или съ една само вещь като **Александръ, Константинополь, Дунавъ, Емъ.**

22. — Требе да ся припознава като собственно име и всеко существително което показова едно само существо или единъ предметъ самъ отъ себе си, като **Богъ, Солнце, Луна, Рай, Вселенная,** ипрч.

23. — Между общите существителны, има едни имена, които ся пишатъ единственнно а представятъ разумъ на много лица или на много вещи образующыя едно собраніе: за това ся зоватъ существителни собирателни; таквія са: **воинство, народъ, количество, соборъ.** Собирателните са общи или частни: общи, когато представятъ едно цѣло собраніе; а частни, когато показоватъ едно частно собраніе: **послѣдоваша ему множество народа; бѣже число учениковъ доволно.** Собирателното е общо, когато не е едното существително родителенъ падежъ и не му ся подразумѣва предлогъ отъ: като *множество Болгаръ* **числится шесть милионовъ,** или

на прилагателно: **множество Болгарское, всемножество народа** или **народное, количество водъ** или **водное, множество звѣздъ** или **звѣздное. Едино тѣло воинства, едино множество звѣздъ,** подразумѣвася предлогъ **отъ,** частни са.

24. — Существителното е два вида. Существително първообразно: като **человѣкъ, камень, конь;** существително производно: като **человѣчество, богиня, бодрость, оучитель, земледѣлецъ** ипроч.

25. — Существителното наставено съ други рѣчи или прѣдлози наедно, като **человѣко-любецъ, пре-благо-словенъ, воз-держаніе,** казовася существително сложено.

26. — Существителните иматъ шесть свойства: **видъ, начертаніе, родъ число падежъ** и **склоненіе.**

27. — Родъ е свойството което показоватъ существителните на двата мъжшкаго и женскаго пола. Оупотреблявася въ словото и среденъ родъ, но онъ не существува, само е измысленъ и внесенъ въ іазыка да представя нѣкои предметы на среденъ родъ. Родове са прочее два: **мъжшкій** ради имената колкото са мъжшки, като **мъжъ, овенъ;** и **женскій,** ради имената колкото са женски, като **жена, овца.** Существителните представляющите существа бездушны не требеше да иматъ родове; но *потребата опредѣли* имъ имена и на трите рода, *като* **Дунавъ, гора, село.**

28. — Родовете на существителните одушевлены са іавни, а на бездушните требе да ся знаятъ изустъ.

29. — Славенскій іазыкъ има три числа. Єди́нственно, когато представя едно лице или една вещь; двої́ственно, когато нредставя двѣ лица или двѣ вещи; мно̀жественно, когато представя повече отъ двѣ.

30. — Ако и да иматъ существителните три числа, има обаче, които ся оупотребляватъ само единственно, като жа́жда, гладъ, человѣ́чество, ю́ность, плачъ, рыда́нїе ипрч; а други, които ся оупотребляватъ само множественно, като вери́ги, мо́щи, оуста̀, врата̀ ипрч.

31 — Прекиите или крывите падежи са слѣдующите: Роди́теленъ, Да́теленъ, Вини́теленъ, Твори́теленъ, Предло́женъ.

32. — Окончаніята на существителныте на мѫжцкіа родъ са слѣдующите:

ПРИМѢРЪ
на мѫжшките существителны.

Единственно.

Им.	Владыка	Судіѧ	Мравій
Род.	ки ы	ѝ	ѧ а.
Дат.	цѣ	ѝ	ю
Вин.	кѹ	ю̀	ѧ їй а.
Зват.	ко	є̀	ю є
Твор.	кою	є́ю	емъ
Пред. ω	цѣ	ѝ	и

Двойственно.

И. В. З.	ка	ѝ.	ѧ
Р. П.	кѹ.	ю̀.	ю.
Д. Т.	ама.	ѧ́ма.	ема їйма

Множественно.

Им.	ки ы	їѝ	їє. и.
Род.	къ ъ	їй ей	мравій їевъ
Дат.	амъ	їѧ́мъ	їемъ
Вин.	ки ы	їѝ	їи
Зват.	ки ы	їѝ	їє и
Твор.	ками	їѧ́ми	їйми и
Пред. ω	*кахъ*	їѧ́хъ	їехъ

Единственно.

Н.		Рабъ.	Врагъ	Ножъ*)	Человѣкъ
Р.		а̀	а̀	а	а
Д.		ȣ̀ ови	ȣ̀ ови	ȣ	ȣ
В.		а̀ ъ	а ъ	а ъ	а ъ
З.		е	же	е	че
Т.		о́мъ	о́мъ	емъ	омъ
П.	ѡ	ѣ̀	зѣ̀**)	ѣ	цѣ

Двойственно.

Н. В З.	Раба̀	Врага́	Но́жа	Человѣ́ка
Р. П.	ȣ̀	ȣ̀	ȣ̀	ȣ.
Д.	о́ма	о́ма	ома	ома.
Т.	а́ма	а́ма	ема	ама.

Множественно.

Н.		Раби̇̀ ове	Врази̇̀	Ножи̇̀	Человѣ́цы
Р.		ъ ѡвъ	гъ ѡ́въ	ъ. е́въ	къ ѡкъ
Д.		ѡ́мъ	ѡ́мъ	е́мъ	ѡмъ
В.		ы̀	ги̇̀	ы̀	ки
З.		и̇̀	зи̇̀	и̇̀	цы
Т.		ы̀ а́ми	ги̇̀ а́ми	ы̀ а́ми	ки ами
П.	ѡ	е́хъ ѣ́хъ	зѣ́хъ	ѣ́хъ	цѣхъ

---

*) На ж ся клонатъ и окончавающите имена на ч ш щ.

**) На г ся клонатъ и окончавающите на х, и измѣнятся вмѣсто на з на с.

Единственно.

Н.	Отéцъ	Избы́токъ	Христїа́нинъ	Жрéцъ
Р.	Отца̀	Избытка	а	Жерца̀
Д.	ꙋ̀	ꙋ	ꙋ	ꙋ̀ éви
В.	а̀ ъ	ъ	а	а́
З.	че	че	е	че
Т.	цéмъ	комъ	омъ	цéмъ
П.	ѡ ѣ̀	цѣ	ѣ	ѣ̀

Двойственно.

Н. В. З.	Отца̀	Избытка	Христїанина	Жерца̀
Р. П.	ꙋ̀	ꙋ̀	ꙋ	ꙋ̀
Д.	о́ма	ома	ома	ома
Т.	а́ма	ама	ама	а́ма

Множественно.

Н.	Отцы̀	Избы́тцы	Христїа́не	Жерцы̀ éве
Р.	Отéцъ éвъ	Избы́тѡкъ кѡвъ	а́нъ ѡвъ	Жрéцъ цевъ
Д.	éмъ	ѡмъ	ѡмъ	ѡ́мъ
В.	ы̀	ки	ы	ы̀ éве
З.	ы̀	цы	е	ы̀ éве
Т.	ы̀ а́ми	ки ами	ы ами	а́ми
П.	ѡ ѣ́хъ	цѣхъ	ѣхъ	ѣ́хъ

Единственно.

И·	Врачь	Кнѧзь	Царь	Ка́мень
Р.	а̀	а	а̀	е
Д·	у̀	ю	ю̀	ю и
В·	а̀ ь	а ь	а̀ ь	ь
З·	у̀	же	ю̀	ю
Т·	е́мъ	е́мъ	е́мъ	емъ
П·	ѡ и̂ ѣ̀	и ѣ	и̂	и

Двойственно.

Н· В· З·	Врача̀ а̀	Кнѧ́за	Цара̀	Ка́мена
Р· П·	у̀ ю̀	ю	ю̀	ю
Д· Т·	е́ма	е́ма	ема	ема

Множественно.

Н·	Вра́чеве чи̂	Кнѧ́зи	Ца́рїе и̂	Ка́менїе
Р.	е́й е́въ	е́й е́въ	е́й е́въ	а
Д·	е́мъ	е́мъ	е́мъ	ю
В·	и̂	и	и̂	е
З·	ве чи̂	и	е	е
Т·	и̂ чми̂	и зми̂	и̂ рми̂	емъ
П·	ѡ е́хъ	ѣ́хъ	ѣ́хъ	їи

ПРИМѢРЪ
на мѫжшките существителны.

Единственно.

Им.	Владыка	Судія̀	Мравїй
Род.	ки ы	ѝ	ѧ а.
Дат.	цѣ	ѝ	ю
Вин.	ку	ю̀	ѧ їй а.
Ѕват.	ко	ѐ	ю є
Твор.	кою	є́ю	ємъ
Пред. ѡ	цѣ	ѝ	и

Двойственно.

И. В. Ѕ.	ка	ѝ.	ѧ
Р. П.	ку.	ю̀.	ю.
Д. Т.	ама.	ѧ́ма.	єма їйма

Множественно.

Им.	ки ы	їѝ	їє. и.
Род.	къ ъ	їй єй	мравїй їевъ
Дат.	амъ	їѧ́мъ	їємъ
Вин.	ки ы	їѝ	їи
Ѕват.	ки ы	їѝ	їє и
Твор.	ками	їѧ́ми	їйми и
Пред. ѡ	кахъ	їѧ́хъ	їєхъ

Единственно.

Н.	Рабъ.	Врагъ	Ножъ*)	Человѣкъ
Р.	а̀	а̀	а	а
Д.	ȣ̀ ови	ȣ̀ ови	ȣ	ȣ
В.	а̀ ъ	а ъ	а ъ	а ъ
З.	е	же	е	че
Т.	о́мъ	о́мъ	емъ	омъ
П.	ω ѣ̀	зѣ̀**)	ѣ	цѣ

Двойственно.

Н. В З.	Раба̀	Врага́	Но́жа	Человѣ́ка
Р. П.	ȣ̀	ȣ̀	ȣ̀	ȣ.
Д.	о́ма	о́ма	ома	ома.
Т.	а́ма	а́ма	ема	ама.

Множественно.

Н.	Рабѝ ове	Вразѝ	Ножѝ	Человѣ́цы
Р.	ъ ωвъ	гъ ώвъ	ъ. е́въ	къ ωвъ
Д.	ώмъ	ώмъ	е́мъ	ωмъ
В.	ы̀	гѝ	ы̀	ки
З.	ѝ	зѝ	ѝ	цы
Т.	ы̀ а́ми	гѝ а́ми	ы̀ а́ми	ки ами
П.	ω е́хъ ѣ́хъ	зѣ́хъ	ѣ́хъ	цѣхъ

---

*) На ж ся клонатъ и окончавающите имена на ч ш щ:

**) На г ся клонатъ и окончавающите на х, и измѣнятся вмѣсто на з на с.

Единственно.

Н.	Оте́цъ	Избы́токъ	Христiа́нинъ	Жре́цъ
Р.	Отца̀	Избытка	а	Жерца̀
Д.	ȣ̀	ȣ	ȣ	ȣ̀ е́ви
В.	а̀ ъ	ъ	а	а́
З.	че	че	е	че
Т.	це́мъ	комъ	омъ	це́мъ
П.	ѡ ѣ̀	цѣ	ѣ	ѣ̀

Двойственно.

Н. В. З.	Отца̀	Избытка	Христiанина	Жерца̀
Р. П.	ȣ̀	ȣ̀	ȣ	ȣ̀
Д.	о́ма	ома	ома	ома
Т.	а́ма	ама	ама	а́ма

Множественно.

Н.	Отцы̀	Избытцы	Христiа́не	Жерцы̀ е́ве
Р.	Оте́цъ е́въ	Избытѡкъ кѡвъ	а́нъ ѡвъ	Жрецъ цевъ
Д.	е́мъ	ѡмъ	ѡмъ	ѡ́мъ
В.	ы̀	ки	ы	ы̀ е́ве
З.	ы̀	цы	е	ы̀ е́ве
Т.	ы̀ а́ми	ки ами	ы ами	а́ми
П.	ѡ ѣ́хъ	цѣхъ	ѣхъ	ѣ́хъ

Единственно.

И·	Врачь	Кназь	Царь	Камень
Р.	а̀	а	а̀	е
Д·	ꙋ̀	ю	ю̀	ю и
В·	а̀ ь	а ь	а̀ ь	ь
З·	ꙋ̀	же	ю̀	ю
Т·	е́мъ	е́мъ	е́мъ	емъ
П·	ѡ и̇̀ ѣ̀	и ѣ	и̇̀	и

Двойственно.

И· В· З·	Врача̀ а̀	Кна́за	Цара̀	Ка́мена
Р· П·	ꙋ̀ ю̀	ю	ю̀	ю
Д· Т·	е́ма	е́ма	ема	ема

Множественно.

И·	Вра́чеве чи̇̀	Кна́зи	Ца́рїе и̇̀	Ка́менїе
Р.	е́й е́въ	е́й е́въ	е́й е́въ	а
Д·	е́мъ	е́мъ	е́мъ	ю
В·	и̇̀	и	и̇̀	е
З·	ве чи̇̀	и	е	е
Т·	и̇̀ чми̇̀	и зми̇̀	и̇̀ рми̇̀	емъ
П·	ѡ е́хъ	ѣ́хъ	ѣ́хъ	їи

Единственно.

	Домъ	Мѫжъ	День	Пѫть
Н·				
Р·	ꙋ	а	дне	ѝ
Д·	ꙋ	ꙋ еви	дню	ѝ
В·	ъ	а	день	ь
Ꙁ·	е	ꙋ	дню	ѐ
Т·	омъ	емъ	днемъ	е́мъ
П· ѡ	ѣ	и	дни	ѝ

Двойственните и множественните имъ ся клонатъ по примѣра на погорныте, а двойственното и множественното на домъ, по примѣра на рабъ·

Единственно.

Н·	Госпо́дь	Бра́тъ
Р·	Го́спода	Бра́та
Д·	Го́сподꙋ е́ви	Бра́тꙋ
В·	Го́спода	Бра́та
Ꙁ·	Го́сподн	Бра́те
Т·	Го́сподемъ	Бра́томъ
П· ѡ	Го́сподѣ	Бра́тѣ

Двойственно.

Н· В· Ꙁ·	Го́спѡда		Бра̑та
Р· П·	Го́спѡдꙋ		Бра̑тꙋ
Д· Т·	Го́сподема	Д·	Бра́тома
		Т·	Бра́тама

Множественно.

Н·		Господі́ѧ є	Бра́тїѧ
Р·		Господі́и е́й ъ	Бра́тїи
Д·		Господі́и емъ а́мъ	Бра́тїи
В·		Господі́ю ы	Бра́тїю
Ꙁ·		Господі́є	Бра́тїє
Т·		Господі́єю ми ы а́ми	Бра́тїєю
Н·	ѡ	Господі́и ѣхъ	Бра́тїи

ПРИМѢРЪ

на женските существителны.

Единственно.

Н·		Вода̀	Рꙋка̀ *)·	Дꙋша̀ **)	Ѕмїа̀
Р·		ы̀	ѝ	ѝ	ѝ
Д·		ѣ̀	цѣ̀	ѝ	ѝ
В·		ꙋ	ꙋ	ꙋ	ю̀
Ꙁ·		о̀	о̀	ѐ	ѐ
Т·		о́ю	о́ю	е́ю	е́ю
П·	ѡ	ѣ̀	цѣ̀	ѝ	ѝ

*) На Рꙋка̀ ся клонатъ и всичките окончавающите на г, и на х.

**) На Дꙋша̀ ся клонатъ и окончавающите на ж, ч и щ женски.

Двойственно.

Н· В· З·	Во́дѣ	Рȣ́цѣ	Дȣ́шѣ	Ѕмі́и
Р· П·	ȣ	кȣ	ȣ	є́ю
Д· Т	а́ма	а́ма	а́ма	а́ма

Множественно.

Н·		Во́ды	Рȣ́ки	Дȣ́ши	Ѕмі́и
Р·		ъ	ъ	ъ	ї́ей
Д·		а́мъ	а́мъ	а́мъ	а́мъ
В·		ы	и	ы	и̏
З·		ы	и	и	и̏
Т·		а́ми	а́ми	а́ми	а́ми
П·	ѡ	а́хъ	а́хъ	а́хъ	а́хъ

Единственно.

Н·		Сваты́на	Непло́довь ды	Ма́терь ти	Ра́дость
Р·		и	дове	е	и
Д·		и	дови	и	и
В·		ю	ь	ь	ь
З·		е	ь ды	и	е
Т·		ею	вїю	їю	їю
П·	ѡ	и ѣ	дови	и	и

Двойственно.

Н· В· З·	Сваты́нѣ	Непло́дѡви	Ма́тери	Ра́дость
Р· П:	ю	ѡвїю	їю	їю
Д·	ама	ема	ема	ема
Т·	ы́ньма	овма	ерма	стма

Множественно.

И.		Сватыни	Неплодови	матери	Радости
Р·		ь	вей	їи ей	їи ей
Д·		амъ	вемъ	емъ	емъ
В·		и	ви	и	и
З·		и	ви	и	и
Т·		ами	довми дови	ми	ми
П·	ѡ	ахъ	вѣхъ ехъ	ехъ	ехъ

ПРИМѢРЪ

на средните существителны.

Единственно.

И.		Отроча	Сердце	Древо *)	Има
Р·		те	а	а	не
Д·		ти	ꙋ	ꙋ	ни
В·		а	е	о	а
З·		а	е	о	а
Т·		темъ	емъ	омъ	немъ
П·	ѡ	ти	ы ѣ	ѣ еси	ени

---

*) Собственното Марко и колкото мъжшки окончаватъ на о, клонятся на древо.

Двойственно.

И. В. З.	Отроꙋ́та	Сердца̀	Древа̀	Имена̀
Р. П.	ꙋ	ꙋ̀	ꙋ̀	ꙋ̀
Д.	ема	ема	ома	е́ма
Т.	ама	ама	ама	а́ма

Множественно.

И.		Отроꙋ́та	Сердца̀	Древа̀ са̀	Имена̀
Р.		ъ	де́цъ	ъ ве́съ	ъ
Д.		емъ	а́мъ	ѡмъ се́мъ	емъ
В.		а	а̀	а̀ са̀	а̀
З.		а	а̀	а̀ са̀	а̀
Т.		ты тами	ы̀ а́ми	ы а́ми са́ми	ы̀ а́ми
П.	ѡ	ѣхъ ехъ	а́хъ	ехъ сѣхъ	ехъ

Единственно.

И.		Оу҆че́нїе	Дѣта̀	По́ле	О҆́ко
Р.		ѧ	ѧ́те	ѧ	о́ка оу҆есѐ
Д.		ю	ѧ́ти	ю	ꙋ си
В.		е	ѧ̀	е	о
З.		е	ѧ̀	е	о
Т.		емъ	ѧ́темъ	емъ	омъ се́мъ
П.	ѡ	и	ти	ѣ и	цѣ си

Двойственно.

И· В· З·	Оучєнїа	Дѣтата	Пола	Оуи *)
Р· П·	ю	ꙋ	ю	ю
Д·	ема	ема	ема	има
Т·	чєнма	ама	ама	

Множественно.

И·	Оучєнїа	Дѣтата	Пола	Оуи еса
Р·	їй	ать	ей	есъ
Д·	емъ	атωмъ / темъ	амъ	семъ
В·	а	та	а	и са
З·	а	та	а	и са
Т·	чєнми ами	ы ами	ами	есы сами
П·	ω ихъ ахъ	ѣхъ	ахъ	есѣхъ

Пригледаніе на нѣкои суще-ствителны неправилны.

33. — Единственны и двойственны числа нѣматъ слѣдующите имена: людїє, оуста, врата, ложесна, вериги, отреби, изгреби, ладвїа, оковы, мощи, перси, гусли, ясли, и още нѣкои.

Рамо единственно число, множественно има рамена. Внукъ изобилова въ родове: Един. има

*) Така ся клонатъ и оуши.

внȣкъ и внȣче. р. внȣка и внȣчета. множ. внȣцы и внȣчата.

34. — Собственните одушевленни имена иматъ само единственно число, а бездушните колкото значатъ градища, села, рѣки, планины, области или земли иматъ, по знаменованіето на имената си, или само единственно, или множественно число.

35. — Едни существителни общи и существителни отлучени иматъ само единственно число, като мглл, сребро̀, злато, о́лово, мѕдл, ржа, пржтлж, за́висть, любо́вь нпр.

ГЛАВА ВТОРА.

РАДИ ПРИЛАГАТЕЛНОТО ИМЕ.

36. — Прилагателното име толкува свойствата на существителното, и различните му образи на прибываніето подъ които го гледаме. Когато думамъ: ѕлый человѣкъ, трȣдолюбивъ сынъ, стȣдена̀ вода̀, ра́вно мѣсто; рѣчите ѕлый, трȣдолюби́въ, стȣдена̀, ра́вно, прилагателны са, понеже толкуватъ нѣкаквы свойства на существителните человѣкъ, сынъ, вода̀, мѣсто. Подобно когато казувамъ: ѡде́жда моѧ; сіѧ̀ ѡде́жда; рѣчите моѧ̀, сіѧ̀,

прилагателны са, понеже толкуватъ нѣкаквы образы на пребываніето на существителното ѡде́жда, или, ако е предъ очите ми одеждата, казовамъ тая одежда, ако ли е моя, моята одежда; ако ли превосходи дрехите ми на цѣната и хубавината, тога й турамъ една сравнителна (лꙋ́чшаѧ ѡде́жда, добрѣ́йшаѧ, или пе́рваѧ ѡде́жда).

37. — Два вида са прилагателните имена: Прилагателни Каковни и Прилагателни Опредѣлителни.

Ради прилагателните каковны.

38. — Прилагатегните каковни прилагатся на существителните за да имъ истолкуватъ каквынята: добръ, ѕолъ, мꙋдръ, вели́къ, бѣлъ, сла́докъ ипр.

Благі́й человѣ́къ ѿ блага́гѡ сокро́вища се́рдца своегѡ̀ изно́ситъ блага́ѧ, а ѕлі́й ѿ ѕла́гѡ.

Бꙋ́дите мꙋ́дри, ѧ́ко ѕмі́и и цѣ́ли, ѧ́ко го́лꙋбіе.

Бѣ же вели́къ де́нь тоѧ̀ сꙋббо́ты.

И бы́хꙋ ри́зы егѡ̀ бѣлы̀ ѧ́ко снѣ́гъ. (Евангел.)

Горта́нь сла́докъ ꙋмно́житъ дрꙋ́ги своѧ̀, и ѧзы́къ доброглаго́ливъ ꙋмно́житъ до́бры бесѣ́ды.

(Премуд.)

39. — Между прилагателните каковны има едни които ся производатъ отъ глаголните существителны имена и отъ страдателните причастія и значатъ дѣйствіе или страданіе, като пита́тельный отъ пита́тель, произа́тельный отъ произа́тель, дѣй-

ствіе; писанный отъ писанъ, созданный отъ созданъ страданіе, и казоватся глаголни; други ся производатъ отъ вещи, като каменный, древаный, перстный, железный, сребреный и прч. отъ камень, древо, перстъ, железо, сребро, и казватся веществителни; и отъ отлучените: добродетелный, смертный, страстный, милостивый ипрч, произведени отъ имената добродетель, смерть, страсть, милость.

40 — Прилагателното каковно сложено отъ предлози, нарѣчія или отъ други рѣчи, като живоприемный, со-присно-сущный, бого-благо-датный, именуватся прилагателни сложны.

41. — Существителните които показоватъ званіе или чинъ, може да ся оупотребатъ като прилагателни, които ся полагатъ когато имъ е работата да наименуватъ: Павелъ апостолъ и рабъ; бе бо священникъ Бога вышняго; Беже пастырь овцамъ. Въ той случай существителните не ся содружаватъ ни отъ показателното ни притяжателното мѣстоименіе той, мой, твой и проч. Подобно прилагателното може да ся оупотреби като существително, когато представя едно существо или предметъ: нечестивіи, злонравніи, піяніи; тога всекога показова на български членъ: нечестивите, злонравните, піяните.

42. — Прилагателното има отъ себеси родъ число и падежъ, за да назначи подобрѣ согласіето *си со существителното* което наименува; добродетелный человекъ, целомудрая жена, покорливое ча-

до; добродѣтелніи чєловѣцы, цѣломѫдрыѧ жєны, покорливаѧ чада·

43. — Прилагателните каковни иматъ три знаменателны степени, които ся именуватъ: положителна, сравнителна, превосходителна, и окончаватъ положителните каквото ще имъ расположимъ подолу окончаніята; славнителните на шїй, като свѧтшїй, младшїй; а превосходителните на ѣйшїй и айшїй като свѧтѣйшїй, кротчайшїй·

44. — Назначеніе. Между прилагателните каковны онія само пріиматъ сравнителна и превосходителна степень, колкото показоватъ различны добродѣтели и дарованія душевны и тѣлесны и противныте имъ.

Ради прилагателныте опредѣлителны.

45. — Прилагателните опредѣлителни са четыри вида: прилагателни притѧжателни, прилагателни числителни, прилаг. показателни и прилаг· неопредѣленни·

За Прилагателныте Притяжателны.

46. — Тія прилагателны опредѣляватъ знаменованіето на существителното, на което прилагатъ едно разумѣніе на притяжаніе (придобываніе).

Тія са: домъ Давидовъ, жена оуріина, Славенско колѣно; сапогъ мой, мышца твоѧ лоно своє и проч.

За прилагателните числителны.

47. — Прилателните числителни опредѣляватъ знаменованіето на существителното, на което прилагатъ едно разумѣніе на число или на чинъ.

48 — Два вида са числителните прилателни: числителни главни и числителни чинни.

49. — Прилагателните числителни главни изясняватъ числото; они са: єди́нъ, два, три, четы́ри, пать, де́сать, два́десать, сто и прч., клонятся въ примѣрыте на прилагателните, а неправилните ся располагатъ особно.

50. — Числителните прилагателни чинни значать чинъ, степень; тія са: пе́рвый, вторы́й, тре́тїй, деся́тый, два́десятый, три́десятый, со́тный ты́сащный и проч.

За прилагателните показателны.

51. — Прилагателните показателны опредѣляватъ знаменованіето на существителното и прилагатъ му едно разумѣніе. Тія прилагателни са: сей, сїѧ, сїє, той, та́а или та, то́е или то, соглашающе въ трите рода: сей человѣ́къ, сїѧ книга, сїє єда́нїє, и проч.

За прилагателните неопредѣленны.

52. — Прилагателните неопредѣленни показоватъ знаменованіето на существителното, прилагающе му, най много, едно общо разумѣніе; они са: **весь, всакъ, кій, кто, никій, нѣкій, самый, истый, каковый, таковый, многъ,** ипроч.

СКЛОНЕНІЕ НА ПРИЛАГАТЕЛНЫ ИМЕНА.

Първый примѣръ.

Единственно.

		Мѫж.	Жен.	Сред.
Н.		Сватый	Сватаа	Сватое
Р.		Сватагω	Сватыа	Сватагω
Д.		Сватомѹ	Сватой ѣй	Сватомѹ
В.		Сватаго	Сватѹю	Сватое
З.		Сватый	Сватаа	Сватое
Т.		Сватымъ	Сватою	Сватымъ
П.	ω	Сватомъ тѣмъ	Сватой ѣй	Сватомъ ѣмъ

Двойственно.

	Мѫж.	Жен.	Сред.
Н. В. З.	Сватаа	Сватѣи	Сватаа
Р. П.	Сватѹю	Сватѹю	Сватѹю
Д. Т.	Сватыма	Сватыма	Сватыма

Множественно.

		Муж.	Жен.	Сред.
И.		Сватіи	Сватыа	Сватаа
Р.		тыхъ	тыхъ	тыхъ
Д.		тымъ	тымъ	тымъ
В.		тыа	тыа	таа
З.		іи	ыа	аа
Т.		ыми	ыми	ыми
П.	ω	ыхъ	ыхъ	ыхъ

Отсѣчени.

Единственно.

		М.	Ж.	С
И.		Сватъ	Свата	Свато
Р.		Свата	ты	та
Д.		тѹ	тѣ	тѹ
В.		та ъ*)	тѹ	то
З.		те	та	то
Т.		ымъ	ою	тымъ
П.	ω	тѣ	тѣ	тѣ

(*) Бездушните имена иматъ винителныа падежъ *като именителныа* во всите примѣры.

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
И. В. З.	Свáта	Свáтѣ	Свáта
Р. Н.	тꙋ	тꙋ	тꙋ
Д. Т.	тыма	тыма	тыма

Множественно.

	М.	Ж.	С.
И.	Свáти	Свáтыа	Свáтаа
Р.	Сватъ	Сватъ	Сватъ
Д.	тымъ	тымъ	ымъ
В.	Свáты	Свáты	Свáта
З.	Свáти	ты	а
Т.	тыми	тыми	ыми
П. ω	тыхъ	ыхъ	ыхъ

Вторый Примѣръ*)

Единственно.

	М.	Ж.	С.
И.	Благíй	Благáѧ	Благóе
Р.	гáгω	гíѧ	гáгω
Д.	гóмꙋ	гóй зѣ́й	гóмꙋ
В.	гáго гíй	гꙋ́ю	гóе
З.	гíй	гáѧ	гóе
Т.	гимъ	гóю	гимъ
П. ω	гóмъ зѣ́мъ	гóй зѣ́й	гомъ зѣ́мъ

*) На вторыа примѣръ ся клонатъ окончавающите прилагатели на гій, кій, хій и измѣняватъ г на ж и на з, к на

Двойственно.

Н. В. З.	Благáѧ	Блазѣ́и	Благáѧ
Р. П.	гꙋ́ю	гꙋ́ю	гꙋ́ю
Д. Т.	ги́ма	ги́ма	ги́ма

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Благíи	Благíѧ	Блага̑ѧ
Р.	ги́хъ	ги́хъ	ги́хъ
Д.	ги̑мъ	ги̑мъ	ги̑мъ
В.	гі̑ѧ	гі̑ѧ	га̑ѧ
З.	гі́и	гі̑ѧ	га̑ѧ
Т.	ги́ми	ги́ми	ги́ми
П. ѡ	ги́хъ	ги́хъ	ги́хъ

Отсѣчени.

Единственно.

	М.	Ж.	С.
И.	Благъ	Блáга	Блáго
Р.	га	ги	га
Д.	гꙋ	áзѣ	гꙋ
В.	га	áгꙋ	го
З.	же	га	го
Т.	аги́мъ	гóю	ги́мъ
П. ѡ	зѣ	зѣ	зѣ

на γ и на ц, х на ш и на с въ оныя падежи които по-*казова примѣра.*

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
И. В. З.	Бла́га	Бла́зѣ	Бла́га
Р. П.	гѹ	гѹ	гѹ
Д. Т.	ги́ма	ги́ма	ги́ма

Множественно.

	М.	Ж.	С
И.	Бла́зи	Бла̑ги	Бла̑га
Р.	Благъ	Благъ	Бла́гъ
Д.	гѝмъ	гѝмъ	гѝмъ
В.	а̑ги	а̑ги	а̑га
З.	азѝ	а̑ги	а̑га
Т.	ги́ми	ги́ми	ги́ми
П. ѡ	ги́хъ	ги́хъ	ги́хъ

Третій Примѣръ

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Ни́щїй	Ни́щаѧ	Ни́щее
Р.	щагѡ	щїѧ	щагѡ
Д.	щемѹ	щей	щемѹ
В.	щаго	щѹю	щее
З.	щїй	щаѧ	щее
Т.	щимъ	щею	щимъ
П. ю	щемъ	щей	щемъ

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
Н. В. З.	Ни́щаа	Ни́щѣи	Ни́щаа
Р. П.	щꙋю	щꙋю	щꙋю
Д. Т.	щима	щима	щима

Множественно.

	М.	Ж.	С
Н.	Ни́щїи	Ни̑щїѧ	Ни̑щаѧ
Р.	щихъ	и́щихъ	и́щихъ
Д.	и̑щымъ	и̑щымъ	и̑щымъ.
В.	щыѧ	щыѧ	щаѧ
З.	и́щїи	щїѧ	щаѧ
Т.	щими	и́щими	и́щими
П. ѡ	щихъ	щихъ	щихъ

Отсѣчени.

Единственно.

Н.	Нищъ	Ни́ща	Ни́ще
Р.	ща	щи	ща
Д.	щꙋ	щей	щꙋ
В.	ща	щꙋ	ще
З.	ще	ща	ще
Т.	щимъ	щею	щимъ
П. ѡ	щемъ	щей	щемъ

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
Н. В. З.	Нѝша	Нѝшѣ	Нѝша
Р. П.	шѹ	шѹ	шѹ
Д. Т.	шима	шима	шима

Множественно.

		М.	Ж.	С.
Н.		Нѝши	Нѝша	Нѝша
Р.		Нишъ	Нишъ	Нишъ
Д.		ѝшымъ	ѝшымъ	ѝшымъ
В.		шы	шы	ша
З.		ши	ши	ши
Т.		ѝшими	ѝшими	ѝшими
П.	ѡ	шихъ	шихъ	шихъ

Четвертый примѣръ.

Единственно.

		М.	Ж.	С.
Н.		Сынóвнїй	Сынóвнаѧ	Сынóвнее
Р.		внагѡ	внїа	внагѡ
Д.		внемѹ	вней ѣй	внемѹ
В.		внаго нїй	внюю	внее
З.		внїй	внаа	внее
Т.		внимъ	внею	внимъ
П.	ѡ	внемъ ѣмъ	вней ѣй	внемъ ѣмъ

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
Н. В. З.	Сыно́внаа	Сыно́внѣи	Сыно́внаа
Р. П.	внюю	внюю	внюю
Д. Т.	внима	внима	внима

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Сыно́внїи	Сынѡ́внїа	Сынѡ́внаа
Р.	о́внихъ	о́внихъ	о́внихъ
Д.	ѡ́внимъ	ѡ́внимъ	ѡ́внимъ
В.	внїа	внїа	внаа
З.	о́внїи	внїа	внаа
Т.	внимп	о́внними	о́вними
П. ѡ	внихъ	внихъ	внихъ

Отсѣчени

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Сыно́вень	Сыно́вна	Сыно́вне
Р.	вна	вни	вна
Д.	вню	внѣ	вню
В.	вна вень	вню	вне
З.	вне	вна	вне
Т.	внимъ	внею	внимъ
П. ѡ	внѣ	внѣ	внѣ

Двойственно.

Н. В. З.	Сыно́вна	Сыно́внѣ	Сыно́вна
Р. П.	вню	вню	вню
Д. Т.	внима	внима	внима

Множественно.

		М.	Ж.	С.
И.		Сынѡвни	Сыно́вни	Сыно́вна
Р.		о́вень	о́вень	о́вень
Д.		ѡ́внимъ	ѡ́внимъ	ѡвнимъ
В.		вни	вни	вна
З.		вни	вни	вна
Т.		о́вними	о́вними	о́вними
П.	ѡ	внихъ	внихъ	внихъ

Петый примѣръ. *)

Единственно.

		М.	Ж.	С.
Н.		Бо́жїй	Бо́жїа	Бо́жїє
Р.		їагѡ їа	жїа	їагѡ їа
Д.		їему їю	їей	їему їю
В.		їаго їа	їю	їє
З.		їй	їа	їє
Т.		їимъ	їею	їимъ
П.	ѡ	їемъ їи	їей їи	їемъ їи

*) *Той* примѣръ не пріима во всичките падежи отсѣ*ченія, за това ся* туратъ наедно и отсѣчените.

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
Н· В· З·	Бо́жіа	Бо́жіи	Бо́жіа
Р· П·	жію	жію	жію
Д· Т·	жіима	жіима	жіима

Множественно.

Н·	Бо́жіи	Бѡ́жіа	Бѡ́жіа
Р·	Бо́жіихъ	Бѡ́жіихъ	Бѡ́жіихъ
Д·	Бѡ́жіимъ	Бѡ́жіимъ	Бѡ́жіимъ
В·	Бѡ́жіа	Бѡ́жіа	Бѡ́жіа
З·	Бо́жіи	Бѡ́жіа	Бѡ́жіа
Т·	Бо́жіими	Бо́жіими	Бо́жіими
П·	Бо́жіихъ	Бо́жіихъ	Бо́жіихъ

53. — Прилагателните вселе́нная, поднебе́сная, подсо́лнечная нѣматъ двойственно и множественно число, а единственното ся начертава на свата́а·

54. — Числителните главни и чинни клонятся на первыа примѣръ на прилагателныте имена, а неправилствующите отъ главните излагатся подолу.

55. — Прилагателните сравнителни и превосходителни ся скланятъ по примѣрыте на прилагателныте имена*). Прилателното, ако е сложено съ предлога пре, значи превосходителенъ степень.

*) Да направимъ сравнително, отсичаме окончаніето на прилагателното и прилагаме шій за сравнителното и ѣйшій *за превосходителното. За примѣръ:* свят, прилагаме шій *святшій сравнително,* ѣйшій святѣйшій, превосход.

Неправилны степени на сравнителныте и превосходителныте.

Полож.	Сравнит.	Превосход.
Благі́й	Оу́ный или / Оу́ншій	Блажа́йшій
Ѕлый	Го́ршій	Ѕлѣ́йшій
Ве́лій или / Вели́кій	Бо́лій или / Ва́щшій	Величайшій
Ма́лый	Мній или / Ме́ншій	Малѣ́йшій
До́брый	Лѹ́чшій	Добрѣ́йшій

Окончавающите прилагателни на гій, дый, жій имать привосходителното вмѣсто ѣйшій, айшій.

На гій:

Мно́гій	Мно́гшій	Множа́йшій

На дый:

Млады́й	Мла́дшій	Млажа́йшій

На жій

Ры́жій	Ры́жшій	Рыжа́йшій

На кій

Го́ркій	Го́ршій	Горча́йшій
Сла́дкый	Сла́дшій	Сладча́йшій
То́нкій	То́ншій	Тонча́йшій
Крѣ́пкій	Крѣ́плій или / Крѣ́плшій	Крѣпча́йшій.

Широ́кїй	Ши́ршїй	Широча́йшїй
Дале́кїй	Да́лшїй	Далеча́йшїй
Жесто́кїй	Же́стшїй	Жесточа́йшїй
Ни́скїй	Ни́жшїй	Нижа́йшїй

На хїй:

Ти́хїй	Ти́хшїй	Тиша́йшїй

56 — Числителните главни и числителните чинни клонятся по первыа примѣръ на прилагателните имена, а главните особно клонителни излагатся въ слѣдующіа примѣръ.

Изложеніе на главныте особноклонители.

		М.иС.	Ж.	М.иС.	Ж.
И.	В. З.	Два	Двѣ	О́ба	О́бѣ
Р.	П.	вою́	вѣю́	бою́	бѣ́ю
Д.	Т.	ома̀	ѣма̀	ѣ́ма	ѣ́ма

на трите рода.

И.	З.	Три	Трїѐ	Четы́ре ри	Пать*).
Р.		Трехъ	Трїе́хъ	Четы́рехъ	Пати̇̀ и́хъ
Д.		Тремъ	Трїе́мъ	Четы́ремъ	Пати̇̀ и́мъ
В.		Три	Трїе́хъ	Четы́ре ри	Пать
Т.		Тре́ми	—	Четы́рми	Патїю́ / Патми̇̀
П.	ѡ	Трехъ	Трїе́хъ	Четы́рехъ	Пати̇̀ и́хъ

*) *По примѣра* пять, клонатся шесть, седмь и прочїите *до сто.*

Н.	Двоє и	Троє и	Чєтверо	Пѧтеро	Шєстеро
Р.	иҳъ	иҳъ	рыҳъ	рыҳъ	рыҳъ
Д.	имъ	имъ	рымъ	рымъ	рымъ
В.	оє и	оє и	ро рыҳъ	ро рыҳъ	ро рыҳъ
З.	оє	оє	ро	ро	ро
Т.	ими	ими	рыми	рыми	рыми
П. ѡ	иҳъ	иҳъ	риҳъ	риҳъ	риҳъ

ПРИМѢРЪ.

на прилагателните показателны.

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Той	Тѧ та	Тоє то
Р.	гѡ	оѧ	гѡ
Д.	мꙋ	ой	мꙋ
В.	гѡ	ꙋю тꙋ	оє то
Т.	тѣмъ	ою	ѣмъ
П. ѡ	омъ	ой	омъ

Двойственно.

	М. С.	Ж.
Н. В.	Та	Тѣ.
Р. П.	ою	ою
Д. Т.	ыма	ыма

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Ті́и	Ты́ѧ	Та́ѧ та
Р.	ѣхъ	ѣхъ	ѣхъ
Д.	ымъ ѣмъ	ымъ ѣмъ	ымъ ѣмъ
В.	ы́ѧ	ы́ѧ	а́ѧ та
Т.	ѣ́ми	ѣ́ми	ѣ́ми
П. ѡ	ѣхъ	ѣхъ	ѣхъ

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Сей Сій	Сїѧ̀ си	Сїѐ се
Р.	егѡ̀	еѧ̀	егѡ̀
Д.	емꙋ̀	ей	емꙋ̀
В.	его̀	їю̀	їѐ
З.	їй	їѧ̀	їѐ
Т.	имъ	е́ю	имъ
П. ѡ	емъ	ей	емъ

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
Н. В. З.	Сїѧ̀	Сїѐ	Сїѧ̀
Р. П.	е́ю	е́ю	е́ю
Д. Т.	и́ма	и́ма	и́ма

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н·	Сі́и	Сїѧ̑	Сїѧ̑
Р·	ихъ	ихъ	ихъ
Д.	имъ	имъ	имъ
В.	їѧ̑	їѧ̑	їѧ̑
З.	і́и	їѧ̀	ї́ѧ̀
Т.	ими	и́ми	ими
П. ѡ	ихъ	ихъ	ихъ

ПРИМѢРЪ.

на прилагателните притяжателны.

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н·	Мой	Моѧ̀	Моѐ
Р.	єгѡ̀	оеѧ	єгѡ̀
Д.	ємѹ̀	е́й	ємѹ̀
В.	єго̀ ой	ою̀	оѐ
З·	о̀й	оѧ̀	оѐ
Т.	и́мъ	ое́ю	имъ
П. ѡ	е́мъ	ое́й	е́мъ

Двойственно.

	М. С.	Ж.
Н. В. З·	Моѧ̀	Моѐ
Р. П·	ою̀	ѐю
Д. Т·	и́ма	і̀ма

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Мои	Моѧ	Моѧ
Р.	и́хъ	и́хъ	и́хъ
Д.	и̂мъ	и̂мъ	и̂мъ
В.	оѧ̂	оѧ̂	оѧ̂
Ꙁ.	ои̂	оѧ̂	оѧ̂
Т.	и́ми	и́ми	и́ми
П.	ѡ и́хъ	и́хъ	и́хъ

На по горныя примѣръ ся клонатъ твой, твоѧ, твоѐ; свой, своѧ, своѐ, ипрч.

ДРУГЪ ПРИМѢРЪ

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Нашъ	На́ша ша	На́ше
Р.	шегѡ	шеѧ	шегѡ
Д.	шемꙋ	шей	шемꙋ
В.	шего шъ	шꙋ	ше
Ꙁ.	шъ	ша ша	ше
Т.	шимъ	шею	шимъ
П.	ѡ шемъ	шей	шемъ

Двойственно

	М. и С.	Ж.
Н. В. З.	Наша	Нашѣ
Р. П.	шею	шею
Д. Т.	има	има

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Наши	На̑ша	На̑ша
Р.	шихъ	а́шихъ	а́шихъ
Д.	шымъ	шымъ	шымъ
В.	шы ихъ	а̑ша ихъ	а̑ша
З.	шы	ша	ша
Т.	шими	а́шими	а́шими
П.	ѡ шихъ	шихъ	шихъ

Така ся клонятъ и вашъ, ва́ша, ва́ше.

ПЕРВЫЙ ПРИМѢРЪ
на прилагателните неопредѣленны.

Единственно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Весь	Вся	Все
Р.	всегѡ̀	ея̀	егѡ̀
Д.	емꙋ̀	ей	емꙋ̀
В.	его̀ весь	ю	е
З.	весь	я	е
Т.	всѣмъ	е́ю	ѣмъ
П.	емъ	сей	емъ

Двойственно нѣма.

Множественно.

	М.	Ж.	С.
Н.	Вси	Вс҃а	Все
Р.	ѣхъ	ѣхъ	ѣхъ
Д.	ѣ̑мъ	ѣ̑мъ	ѣ̑мъ
В.	а̑ всѣхъ	а̑	а̑
З.	си	а̑	а̑
Т.	ѣ́ми	ѣ́ми	ѣ́ми
П.	ѡ ѣхъ	ѣхъ	ѣхъ

ВТОРЫЙ ПРИМѢРЪ

Единственно

	М.	Ж.	С.
Н.	Кїй Кой	Ка́а	Ко́е
Р.	Ко́егѡ	Ко́еа	Ко́егѡ
Д.	ему	ей	ему
В.	его	ую	о́е
З.	кїй кой	а́а	о́е
Т.	кінмъ ко́имъ	і́имъ о́имъ	і́имъ оимъ
П.	ѡ о́емъ	о́ей	оемъ

Двойственно

На трите рода

Н. В. З. Ка́а. Р. П. Ко́ею Ко́ю. Д. Т. Ко́има Кі́има

Множественно

	М.	Ж.	С.
Н.	Кіи Кои	Кіа	Каа
Р.	іихъ оихъ	іихъ оихъ	іихъ оихъ
Д.	іимъ оимъ	іимъ оимъ	іимъ оимъ
К.	іи ои	іа	аа
Т.	іими ими коими	іими ими коими	іими ими коими
П.	ѡ іихъ оихъ	іихъ оихъ	іихъ оихъ

Нѣкій, Число множественно именителный падежъ има нѣцыи. Така ся клонатъ и сложените всякій, еликій, толикій, кійждо, и проч.

ТРЕТІЙ ПРИМѢРЪ.

Единственно.

	М.	С.
Н.	Кто	Ѵто Ѵесо
Р.	Когѡ	Ѵесѡ есогѡ
Д.	омѹ	емѹ есомѹ
К.	ого	ѵто есо
Т.	имъ	ѵимъ
П. ѡ	омъ	емъ есомъ

Така ся клонатъ нѣкто, никто, ктолибо, и проч.

ГЛАВА Г.

Ради мѣстоименіето.

57. — Мѣстоименіето е рѣчь която ся полага на мѣстото на существителното име, за да ся рѣче мѣстоименіето а не да ся повторява существителното. Вмѣсто да ся рѣче: **и призвавъ Іисусъ отроча предъ оученики своими, постави отроча посредѣ оученикъ:** говорися съ мѣстоименіята **є**, **ихъ**: **и призвавъ Іисусъ отроча постави є посредѣ ихъ.**

58 — Мѣстоименіето е потребно подобно да представи и лицата **азъ**, **ты**, **онъ** безъ които щеше бы невозможно да си разумѣемъ въ нѣкои реченія като: **глаголю тебѣ** или **ти**. Ако не бы было мѣстоименіето да покаже лицето **тебѣ**, разумо е неизвѣстенъ кому **глаголю**.

59 — Словото [разговоратъ] има три лица: първото е онова което говори, второто е онова на което нѣкой говори , а третото онова ради което нѣкой говори. Когато говоря: **азъ иду**, мѣстоименіето **азъ** е на първото лице; **ты идеши**, мѣстоименіето **ты** е на второто лице; **онъ идетъ**, мѣстоименіето **онъ** е на третото лице.

60. — Петь вида са мѣстоименіята: мѣстоименія лични, мѣстоимѣнія показателни, мѣстоименія притяжателни, мѣстоименія возносителни и мѣстоименія неопредѣленни.

Ради личныте мѣстоименія.

61 — Личните мѣстоименія са така наречени, понеже іавляватъ трите лица поособно отъ другите мѣстоименія.

62 — Они са слѣдующите:

Единственно.

И.		Азъ	Ты	нѣма
Р.		менѐ	тебѐ	себѐ
Д.		мнѣ ми	єбѣ̀ ти	єбѣ̀ си
В.		менѐ ма	єбѐ та	єбѐ са
З.		—	ώ ты	—
Т.		мнóю	обóю	обóю
П.	ω	мнѣ	єбѣ̀	єбѣ̀

Двойственно.

		М.	Ж.	М.	Ж.
И.	В.	На	Нѣ	Ва	Вѣ
Р.	П.	нáю		вáю	
Д.	Т.	нáма		вáма	

Множественно.

Н.		Мы	Вы Трето нѣма
Р.		Насъ	Васъ
Д.		Намъ	Вамъ
В.		Ны Насъ	Вы Васъ
З.		—	ώ Вы
Т.		Нáми	Вáми
П.	ω	Насъ	Васъ

Ради показателните мѣстоименія.

63 — Показателните мѣстоименія са онія, които подсѣщатъ разумѣніето на существителното, прилагающе му разумѣніе на показателство. Тія са:

Той, Тая, Тое; Сей, Сія, Сіе; Онъ, Она, Оно.

64. — **Сей** и **Той** показоватъ существително настоящо, а **онъ** показова существително о тстоящо.

СКЛОНЕНІЕ на **онъ, она, оно**.

Единственно.

	М.	Ж.	С.
И.	Онъ	Она	Оно
Р.	агω	оныя	агω
Д.	омѹ	ѣй оной	омѹ
В.	аго онъ*)	онѹ	оно
Т.	ѣмъ	ою	ѣмъ
П.	омъ	ой	омъ

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
И. В.	Она	Онѣ	Она
Р. П.	нѹ	нѹ	нѹ
Д. Т.	ѣма	ѣма	ѣма

---

*) Предлозите **въ** и **на** когато предходятъ на винителныя падежъ предъ онъ, обращася **онъ** съ предлога *въ на вонь, а съ* предлога **на** на **нань**, за сокращеніе и *благогласіе.*

Множественно.

	М.	Ж.	С.
И.	Оні̀	Оны̀	О҆на
Р.	ѣхъ	ѣхъ	ѣхъ
Д.	ѣмъ	ѣмъ	ѣмъ
В.	ы̀	ы̀	а
Т.	ѣми	ѣми	ѣми
П.	ѣхъ	ѣхъ	ѣхъ

Така ся клонатъ овъ, о́ва, о́во. Показателното мѣстоименіе Той и Сей клонатся въ примѣра на прилагателныте показателны имена.

65—Назначеніе. Требе да внимаваме да не избръкуваме показателните мѣстоименія съ прилагателны показателны имена. Показателното мѣстоименіе всекого е соединено съ глагола есмь или му послѣдова возносително мѣстоименіе і҆́же: Сей Бысть во главꙋ̀ оу҆гла; тѣмъ бо е҆сть дано̀; о҆́нїи и҆́же рѣша. Прилагателното показателно всекога ся слѣдова отъ существително име: Сей день; сі́и человѣ́цы раби̑ Бо́га вышнягѡ сꙋть.

Ради притяжателните мѣстоименія.

66.—Притяжателните мѣстоименія са онія които подсѣщатъ разумѣніето на существителното и *прилагатъ му* разумѣніе на придобываніе

67. — Притяжателните мѣстоименія са приличини на нѣкои отъ прилагателныте притяжателны имена, за то ся и клонатъ въ примѣра на притяжателныте имена.

68. — НАЗНАЧЕНІЕ. Требе да внимаемъ да не соединяваме притяжятелните мѣстоименія съ прилагателните притяжателны имена. Притяжателното мѣстоименіе требе всегда да ся наноси на едно существително казано понапредъ: до́ми ва́ши лѹ́чши моегѡ̀. Моегѡ̀ е притяжателно мѣстоименіе, а ваши, прилагателно притяжателно име, понеже е сдружено со существителното си доми.

Ради возносителныте мѣстоименія.

69. — Возносителните мѣстоименія са така наречени ради тѣсното содержаніе което иматъ съ едно существително или едно мѣстоименіе което му предходи, и на което подсѣща разумѣніето. Возносителните мѣстоименія са прости и сложени: и, ѧ, е; и́же, ѧ́же, е́же.

70. — Предходящата рѣчь (существителна или мѣстоименіе) на която возносителното мѣстоименіе ся возноси, именувася предидуща на возносителното. Въ тыя реченія: сѹть нѣ́цыи ѿ зде стоѧ́щихъ и́же не и́мѹтъ вкѹси́ти сме́рти; и́стинна сѹть словеса̀ ѧ́же слы́шахъ; жена̀, ю́же ми есѝ далъ. Нѣ́цыи е предидуща рѣчь на и́же; словеса̀ предидуща на ѧ́же; а *жена̀ предидуща на* ю́же.

Склоненіе на возносителното мѣстоименіе.

Единственно.

		М.	Ж.	С.
И.		И же	Ꙗ же	Є же
Р.		Єгѡ̀ же	Єѧ̀ же	Єгѡ̀ же
Д.		Ємꙋ̀ же	Єй же	Ємꙋ̀ же
В.		Єго̀ и̂ же	ю. же	є же
Т.		Имъ же	є́ю же	имъ же
П.	ѡ	Немъ же	ней же	немъ же

Двойственно.

	М.	Ж.	С.
И.	А же	є же	а же
Р. П.	Є́ю же	є́ю же	є́ю же
Д. Т.	И́ма же	и́ма же	и́ма же

Множественно.

		М.	Ж.	С.
И.		и же	ꙗ же	ѧ же
Р.		ихъ же	ихъ же	ихъ же
Д.		имъ же	имъ же	имъ же
В.		ихъ ѧ же	ꙗ же	ѧ же
Т.		ими же	и́ми же	и́ми же
П.	ѡ	нихъ же	нихъ же	нихъ же

71. — НАЗНАЧЕНІЕ. Когато ся предходи отъ предлози возносителното мѣстоименіе, прилага мꙋ ся буквата **н** за благогласіе, като **въ нѧ, предъ ними, къ немꙋ̀, ѡ немъ.**

Ради неопредѣленныте мѣстоименія.

72. — Неопредѣленните мѣстоименія значатъ съ единъ неопредѣленъ образъ лицата и вещите на които подсѣщатъ разумѣніето. Тія са: **нѣкїй, всякїй, ктолибо, другїй, иный, единый, другїй, никїй** ипрч. Всичките ся клонатъ въ примѣрыте на прилагателныте имена.

73. — НАЗНАЧЕНІЕ. Прилагателните неопредѣленни мѣстоименія ако не са соединени со существителны имена, требе да ги казоваме неопредѣленны мѣстоименія, като на той примѣръ: **никтоже взыде на небо; ни единъ нѣсть моегѡ разума; мнози глаголютъ души моей, нѣцыи рѣша; друзіи копіяху.**

ГЛАВА Д.

Ради глагола

74. — Глаголъ ся казова рѣчьта която толкува извѣщеніето на нѣщо. Когато говоря: сълнцето е свѣтло, извѣщавамъ защото назначеното свойство съ прилагателното свѣтло, соглашава со сълнцето, а рѣчьта **е**, коя-то толкува това извѣщеніе, глаголъ е.

75. — Глаголъ е единъ, **есмь**, и той самъ *толкува извѣщеніето.* **Пишу, хождю, ношу, даю,** *молю, уту ипрч.*, не са истинни глаголи но само

содържаватъ въ себе си глагола єсмь; понеже пишѹ е, єсмь пишѹщъ; хождѫ, єсмь ходѧ; ношѫ, єсмь носѧ; даю, єсмь даѧ; молю, єсмь молѧ; ѹтѫ, єсмь ѹтѫщъ.

76. — Когато ся прѣдставя глагола подъ простото си начертаніе като єсмь, бѣхъ, быхъ, бѫдѫ казовася существителенъ глаголъ, понеже существува или пребывае самъ отъ себеси.

77. — Когато ся представя глаголо подъ единъ сложенъ образъ содержащъ глагола єсмь, и една каквыня коя-то има сходство съ едно дѣйствіе или съ едно стояніе, именувася прилагателенъ глаголъ. Таквія са живѫ, ꙁиждѫ, слабѣю ипрч. които ся казуватъ, єсмь живѫщъ, єсмь ꙁиждѫщъ, єсмь слабѣющъ.

78. — Така прилагателный глаголъ, кромѣ извѣщеніето, показува или едно дѣйствіе дѣлаемо отъ подлежащото, като творити, ходити; или состояніето на подлежащото, като пребывати, спати.

Ради подлежащото.

79. — Подлежащото е предметъ на извѣщеніето кое-то ся назначава съ глагола; оно представя лицето или вещьта която прави дѣйствіето на глагола: аꙁъ рѣхъ, вы оумираєте, ꙁемлѧ дасть плодъ свой; аꙁъ, вы, и ꙁемлѧ подлежаща са на глаголите рѣхъ, оумираєте, дасть.

Ради допълненіето

80 — Допълненіе ся казува рѣчьта която допълнува разумѣніето на друга рѣчь. Когато говоря: **любо́вь къ Бо́гꙋ, досто́инъ мꙁды, слꙋжи́ти оте́чествꙋ, би́тиса ѡ пра́вдѣ; къ Бо́гꙋ** допълнява разумѣніе-то което почнува отъ **любо́вь мꙁды**, почнатото разумѣніе отъ **досто́инъ;** отечеству почнатото разумѣніе отъ **слꙋжи́ти; ѡ пра́вдѣ**, почнатото разумѣніе отъ **би́тиса. Къ Бо́гꙋ, мꙁды, оте́чествꙋ, ѡ пра́вдѣ** допълненія са на рѣчите **любо́вь, досто́инъ, слꙋжи́ти, би́тиса.**

81. — Едни глаголи иматъ два вида допълненія: допълнеліе несредственно и допълненіе средственно.

82. — Допълненіе несредственно е онова което допълнява знаменованіето на глагола, безъ никоя друга рѣчь. **Люблю̀ Бо́га, люблю̀ бли́жнаго своего̀· Бо́га** и **бли́жнаго своего̀** са допълненія несредственни на глагола **люблю̀·**

83. — Средственно допълненіе е онова което допълнява знаменованіето на глагола съ помощьта на предлозите. **Сни́де съ небесѐ; жива́ше въ пꙋсты́ни; па́рити по воꙁдꙋ́хꙋ. Съ небесѐ, въ пꙋсты́ни, по воꙁдꙋ́хꙋ**, средственни допълненія са на глаголыте **сни́де, жива́ше, па́рити.**

84. — НАЗНАЧЕНІЕ. Нѣкои падежи на личныте мѣстоименія ставатъ допълнененія несредственни като, **воꙁ**

ненавидѣша мѧ тѫне, тебѣ дамъ ꙁемлю ханааню; враны любѧтъ себѐ; а нѣкадѣ средственни като, воꙁꙁри на мѧ; на тѧ, Господи, оуповахъ; наꙁванъ бысть ѿ себѐ. Така и другите мѣстоименія.

Ради свойствата на глаголыте.

85. – Свойствата на глаголыте са осмь тія: видъ, начертаніе, ꙁалогъ, число, лицѐ, наклоненіе, време, сопряженіе.

Ради първообразныа видъ.

86. — Първообразни-те глаголи са онія които не са извѣдени отъ други но са първи отъ себеси, като пишѫ, сплю, молюсѧ, идѫ.

Ради производныа видъ.

87. — Производни глаголи са онія които иматъ началото си отъ другите части на словото като ꙁдравствѹю, цѣлю, ношѫ, раждаю, производятся: ꙁдравствѹю, отъ ꙁдравъ; цѣлю отъ цѣлъ; ношѫ, отъ несѫ; раждаю, отъ рождѫ.

Ради начертаніето.

88. — *Начертаніе* просто на единъ глаголъ

ся казова когато не е наставенъ глаголо съ никаква часть на словото, но има знаменованіето си цѣло, безъ да има потрѣба да ся настави за да му ся допълни знаменованіето като творю̀, живѫ̀.

89. — Начертаніе сложено на глаголы-те казовася, когато са они наставени съ нѣкоя часть на словото за да имъ ся допълни знаменованіето, като приношѫ̀, наставенъ е той глаголъ отъ при предлогъ и ношѫ̀; благодѣ́йствѫю, наставенъ е отъ благо прилагателно и дѣйствѫю.

Ради различныте залози на прилагателныте глаголы.

90. — Шесть вида са прилагателни-те глаголи: глаголи дѣйствителни, глаголи страдателни, глаголи средни, глаголи возвратителни, глаголи отложителни и глаголи единолични.

91. — Дѣйствителните глаголи значатъ дѣйствіе творимо отъ подлежащото, и иматъ несредственно допълненіе: азъ создáмъ мѣсть; ты положи́лъ еси̇̀ зéмлю на ничесóже; они́же слáвляхѫ Бóга. Дѣйствителенъ е нареченъ той глаголъ, понеже подлежащото на глагола дѣйствува (работи). И преходителенъ ся казува той глаголъ, понеже преходи въ дѣйствіе.

92. — *Лесно средство* за да ся познава дѣй-

ствителныо залогъ е това: требе да ся гледа, дали може да му ся тури нѣкое допълненіе несредственно. Посѣщаю, пишу, дѣйствителни глаголи са, понеже може да ся рече: азъ посѣщаю ближнаго, пишу посланіе.

93 — Страдателный глаголъ противостои на дѣйствителныа и показова че работи нѣкой връзъ него, а подлежащото му търпи, начертавася отъ дѣйствителныа глаголъ, на кого-то несредственното допълненіе става подлежащо на страдателныа глаголъ: азъ посѣщаюся ѿ ближнаго, пишется посланіе ѿ мене.

94. — Средній глаголъ значи, като дѣйствителный глаголъ, едно дѣйствіе творимо отъ подлежащото, но средній различава въ това отъ дѣйствителныа, защото не може да има допълненіе несредственно: ѿхождꙋ въ Сербїю, дѣлаю мꙋжественно. Именувася среденъ, понеже не е ни дѣйствителенъ, ни страдателенъ. Казовася той глаголъ и непреходителенъ.

95. — Показова отъ себеси той глаголъ средніа си залогъ понеже не може да му ся тури несредственно допълненіе. Не ся казува: хождаше море, но по море; сѣдитъ престолъ, но на престолѣ: прочее хождаше и сѣдитъ са средни глаголи.

96. — Возвратителный глаголъ има всекога третоличното мѣстоименіе ся несредственно до-

пълненіе, кое-то показова че несредственното допълненіе, което е дѣйствіето на глагола, возвращася на подлежащото, като мыю́-сѧ, брію-сѧ, ѡдѣва́ю-сѧ който може да ся обърне и на дѣйствителенъ, мыю̀ себѐ или менѐ, бріеши себѐ или тебѐ, ѡдѣва́етъ себѐ.

97. — Отложителните глаголи окончаватъ на сѧ, но не можатъ никога да ся обърнатъ на дѣйствитененъ залогъ като страдателный и возвратителный залогъ: ра́дуюсѧ, смѣю́сѧ, бою́сѧ, не може да рече ра́дую, смѣю̀, бою̀.

98. — Единоличните глаголи които ся казоватъ и безлични и третолични, не ся употребляватъ во всите си лица, само въ третото на единстенното число, и иматъ всекога подлежащото неявно: подоба́етъ, достоѧ́ше, рече́сѧ, ꙗвитсѧ.

НАЗНАЧЕНІЕ. Средните, страдателните и возвратителните глаголи случавася нѣкадѣ да ся употребляватъ и на третолични. Дожди́тъ, снѣжи́тъ, греми́тъ, роси́тъ, блиста́етъ, драсела́етъ, подобно са третолични глаголи, подлежащото имъ ся подразумѣва: не́бо, дожди́тъ, не́бо снѣжитъ, не́бо роси́тъ и прч.

Ради числото

99 — Три числа иматъ глаголите, единственно, *двойственно* което не е толко употребително и *множественно:* глаго́лю, глаго́лема, глаго́лемъ; живе́ши,

живе́та, живе́те; дви́житъ, дви́жита, дви́жѫтъ·

Ради лицето.

100. — Глаголите ся образуватъ на лица да показоватъ че подлежащото е отъ първото, отъ второто иле отъ третото лице: ви́дѣхъ, ви́дѣлъ есѝ, ви́дѣ·

Ради наклоненіето.

101. — Наклоненіе ще рече образъ или начинъ; наклоненіето е образъ когото зематъ глаголите да покажатъ съ каковъ начинъ ся прѣдставя знаменованіето имъ: пишѫ, пиши́, да пишѫ, а́ще бы есмь писа́лъ, писа́ти.

102. — Наклоненіята са петь: изяви́телно, повели́телно, жела́телно, подчини́телно, и неопредѣли́телно.

103 — Изявителното наклоненіе представя утвържденіето на единъ положителенъ образъ и развръзанъ: располага́ю дѣла̀ моѧ̀; оустро́ю различна заведе́нїѧ·

Прїѧ́тель со дрꙋго́мъ трꙋждї́етсѧ чре́ва ра́ди, и проти́вꙋ бра́ни во́зметъ щитъ·

104. — Повелителното наклоненіе представя утвържденіето подъ единъ видъ самоволенъ, увѣщателенъ и принудителенъ: чти отца̀ твоего̀ и ма́терь твою̀.

Воꙁми одръ твой и ходи·

105. — Желателното наклоненіе представя утвържденіето съ единъ образъ покорителенъ и зависителенъ: **да испра́витса моли́тва моѧ̀·**

Да испо́лнатса оуста̀ моѧ̀ хвале́нїѧ твоегѡ̀·

106. — Подчинителното представя оутвържденіето подъ разумъ на единъ оуговоръ: **а́ще бы́сте были раꙁꙋ́мни, исполна́ли бы́сте до́лжости ва́ша·**

А́ще не Госпо́дь бы былъ въ насъ оу́бѡ живы́хъ пожє́рли бы́ша насъ.

107. — Неопредѣлителното представя доказателството на глагола съ единь образъ неопредѣленъ: **досто́итъ трꙋди́тиса хота́щемꙋ ꙁдра́вꙋ быти·**

Не бꙋ́ди ми предъ Го́сподемъ неѵ́ествовати и предъ вседержи́телемъ воꙁмꙋща́ти ꙁе́млю. (Іовъ.)

108.—Отъ наклоненіята, изявителното, повелителното, желателното и подчинителното, понеже пріиматъ лица, именуватся, за това, лични наклоненія. Неопредѣлителното, понеже не пріима лице, изяснява всегда дѣяніето съ единъ образъ неопредѣленъ, за това ся именува безлично наклоненіе.

Ради времето.

109. — Времето показова различныте продълженія които зема дѣланіето на глагола.

110. — Продълженіето на времето има три *предѣлы или сороцы*: минутата на работата въ

която работи, минутата на работата която е минала, и минутата на работата която ще бѫде; отъ тамо происходятъ три времена: настоящото, преминалото и будущото.

111. — Преминалото составляемо отъ различны минуты, пріима различны степени, отъ които происходятъ много видове на преминалото. Настоящото пріима едно само време, понеже минутата въ която говори человѣкъ, не може да ся раздѣли. Будущото е като настоящото, само зема нѣкое сложеніе отъ предлогъ въ началото, или остава несложенъ глагола и тога значи будущо време, а настоящото му ся производи отъ будущото и значи многократіе *): като родити значи еднаждь, будущо време; раждати значи много пѫти, настоящо време.

112. — Всичките времена ставатъ шесть ради трите сорока:

Настоящій сорокъ има 1 време.	Настоящото време описува захващанието на глагола като творимо въ минутата: цѣлю̀.
Будущій сорокъ, 1 време.	Будущото толкува глагола въ единъ сорокъ който не е дошелъ: Єгда̀ прїидꙋ̀ исцѣлю̀ єго̀.

---

*) Многократіе ще рече да ся повтаря нѣщо много пѫти.

Преминалый сорокъ, 4 времена.

Преходящото толкува захващаніето на глагола като настоящо време въ единъ преминалъ сорокъ: **цѣла́хъ егда́ пріидосте**.

Първопрешедшото толкува глагола въ единъ сорокъ преминалъ, многократенъ и определенъ: **цѣли́лъ есмь**.

Второпрешедшото толкува глагола въ единъ сорокъ преминалъ, многократенъ и неопредѣленъ: **цѣли́лъ бѣхъ**.

Неопредѣленното време толкува: единъ сорокъ неопредѣленъ и еднаждь направенъ: **цѣли́хъ**.

НАЗНАЧЕНІЕ. Първопрешедшото и второпрешедшото безмѣстни времена са, видися да са воведени или измислени на мѣстото на елинските Παρακείμενος καὶ Ὑπερσυντελικός, но далечь са отъ тѣхното знаменованіе. Първопреш. и второпреш. не са друго само разрѣшени преминали времена, настоящото време на существителныа глаголъ и сопрегателното причастіе на нѣкой глаголъ; преходящото му и сопрегателното причастіе; може и неопредѣленното и будущото време да ся сопряже со сопрегателното причастіе на нѣкой глаголъ както ся срѣщатъ често въ славенските писанія; а греческото първопрешедшо γέγραφα, на славенски е неопредѣленно време **писа́хъ** а не **песа́лъ есмь**.

113.— Всеко наклоненіе има едно или повече отъ горѣреченныте времена, а изявителното ги има всичките: но, за всеко наклоненіе, време-

ната зематъ едно особно начертаніе, каквото ще ся видатъ въ наконеніята си.

114. — За да ся изясняватъ тія различни времена, употребляватся нѣкога начертанія прости, като зрю, зрѣхъ, а нѣкога начертанія сложени, като оузрѣхъ, оузрю; за това времената са два вида, времена прости и времена сложени.

115. — Прости времена ся казуватъ онія, въ които глаголите не пріиматъ никакво сложеніе отъ предлогъ: какво то творю, творяхъ, творихъ, творилъ есмь, творилъ бѣхъ, творилъ быхъ.

116. — Сложените времена са: сотворяю, сотворяхъ, сотворихъ, сотворю, сотворилъ есмь, сотворилъ бѣхъ, сотворилъ быхъ, сотворилъ бѫдѫ.

117. — НАЗНАЧЕНІЕ. Честателните или повторителните глаголи иматъ настоящото, преходящото, първопрешедшото и второпрешедшото произведены отъ първообразныте си глаголы: каквото бываю отъ бывъ, раждаю, отъ рождѫ, ємлю отъ имѫ, прилагаю отъ приложѫ, ложѫ отъ лежѫ, снабдѣваю отъ снабдѣвъ.

118. — Второто лице на единственното преходящо и на единственното неопредѣленно число наставяся отъ второто лице на существителныя глаголъ на настоящото време единственно число, и отъ сопрегателното причастіе на нѣкой глаголъ: молилъ еси, умолилъ еси. Подобно и първопрешедшото и второпрешедшото наставятся отъ существителныя глаголъ, първопрешедшото отъ на-

стоящото и сопрегателното причастіе на глагола, а второпрешедшото отъ преходящото и отъ сопрегателното причастіе на глагола.

Существителный глаголъ
єсмь

Изявително наклоненіе.

Настоящо.

Є. Єсмь
Єсѝ
Єсть
Д. Єсвà жéнски ѣ
Єстà ѣ
Єстà ѣ
М. Єсмы̀
Єстѐ
Сȣть

Преходящо.

Є. Бѣхъ
бѣ или бáше ты
бѣ или бáше онъ
Д. Бѣ́хова или Бáхова
или Бáсва ѣ
бѣ́ста или бáста ѣ
бѣ́ста или бáста ѣ
М. Бѣ́хомъ или бáхомъ
бѣ́сте или бáсте
бѣ́ста или бáхȣ

Първо прешедшо.

Є. Былъ лà лò есмь.
Былъ лà лò есѝ
былъ лà лò есть
Д. Бы́ла есвà ѣ.
бы́ла естà ѣ
бы́ла естà ѣ.
М. Бы́ли есмы̀
бы́ли естѐ
бы́ли сȣтъ

Второ прешедшо.

Є. Былъ лà лò бѣхъ
былъ лà лò бѣ ты
былъ лà лò бѣ
Д. Бы́ла бѣ́хова ѣ
бы́ла бѣ́ста ѣ
бы́ла бѣ́ста ѣ.

М. Бы́ли бѣ́хомъ
бы́ли бѣ́сте
бы́ли бѣ́хꙋ

Неопредѣленно.

Є. Быхъ
бы или былъ єсѝ
бысть
Д. бы́сва ѣ
бы́ста ѣ
бы́ста ѣ
М. бы́хомъ
бы́сте
бы́ша

Бyдущо.

Є. Бꙋ́дꙋ
бꙋ́деши
бꙋ́детъ
Д. бꙋ́дева ѣ
бꙋ́дета ѣ
бꙋ́дета ѣ
М. бꙋ́демъ
бꙋ́дете
бꙋ́дꙋтъ

Повелит. Наклон.

Нѣма 1во лице единственно ни 3то единств. двойст. и множест.

Є. Бꙋ́ди
Д. бꙋ́дева *) ѣ
бꙋ́дита ѣ
М. бꙋ́демъ
бꙋ́дите

Подчинително накл.

Преходящо.

Є. А́ще бы єсмь былъ
а́ще бы єсѝ былъ
а́ще бы єсть былъ
Д. А́ще бы єсва̀ бы́ла ѣ.
а́ще бы єста̀ бы́ла ѣ
а́ще бы єста̀ бы́ла ѣ
М. а́ще бы єсмы̀ бы́ли
а́ще бы єстѐ бы́ли
а́ще бы сꙋть бы́ли

Първопрешедшо.

Є. А́ще бѣхъ былъ
а́ще бѣ былъ
а́ще бѣ́ше былъ
Д. а́ще бѣ́хова бы́ла ѣ
а́ще бѣ́ста бы́ла ѣ

---

*) Третото лице единственно и множественно ся оставятъ понеже имъ предходи союзъ, того ради ставатъ *желателно наклоненіе*.

аще бѣста была ѣ.
М. аще бѣхомъ были
аще бѣсте были
аще бѣша были

Второпрешедшо.

Є. Аще быхъ былъ
аще бы еси былъ
аще бысть былъ
Д. аще бысва была ѣ
аще быста была ѣ
аще быста была ѣ
М. аще быхомъ были
аще бысте были
аще быша были

Будущо.

Є. Аще бѫдѫ былъ
аще бѫдеши былъ
аще бѫдетъ былъ
Д. аще бѫдева была ѣ
аще бѫдета была ѣ
аще бѫдета была ѣ
М. Аще бѫдемъ были
аще бѫдете были
аще бѫдѫтъ были.

Неноредѣл. Наклонен.

Настоящо.

Быти

Причастіе.

Сый сѫщїй ая ее
Отсѣчено. Сѫщъ сѫщи.

Неопредѣленно.

Бывый, бывшїй ая ее
Отсѣч. бывъ, бывшъ ши

Будущо.

Бѫдѫщїй ая. ее.
Отсѣч. бѫдѫщъ щи

НАЗНАЧЕНІЕ. Когато е существителный глаголъ сопрегнать со сопрегателното причастіе, казовася спомагателенъ глаголъ на спрегателното причастіе.

ПЪРВО СОПРЯЖЕНІЕ

во второто лице единственно на еши.

Изявително

Настоящо.

Е. Пита́ю
пита́еши
пита́етъ
Д. Пита́ема ѣ
пита́ета ѣ
пита́ета ѣ
М. Пита́емъ
пита́ете
пита́ютъ

Преходящо.

Е. Пита́ахъ
пита́ше или пита́аше
Пита́ше
Д. Пита́ахова ѣ
пита́аста ѣ
пита́аста ѣ
М. Пита́ахомъ
пита́асте
пита́асте или пита́хꙋ

Първопрешедшо.

Е. Пита́лъ есмь
пита́лъ еси̇̀
пита́ла есть.
Д. Пита́ла ѣ есва̀ ѣ̀
пита́ла ѣ еста̀ ѣ̀
пита́ла ѣ еста̀ ѣ̀
М. Пита́ли есмы̀
пита́ли естѐ
пита́ли сꙋть.

Второпрешедшо.

Е. Пита́лъ бѣхъ
пита́лъ бѣ
пита́лъ ба́ше
Д. Пита́ла ѣ бѣ́хова ѣ
пита́ла ѣ бѣ́ста ѣ
пита́ла ѣ бѣ́ста ѣ
М. Пита́ли бѣ́хомъ
пита́ли бѣ́сте
пита́ли бѣ́ша, ба́хꙋ

Неопредѣленно.

Е. Питахъ *)
пита или питалъ єси
пита

Д. Питахова ѣ
питаста ѣ
питаста ѣ

М. питахомъ
питасте
питаша

Будущо.

Е. Напитаю
напитаєши
напитаєтъ

Д. Напитаєва ѣ
напитаєта ѣ
напитаєта ѣ

М. Напитаємъ
напитаєте
напитаютъ

Повелително накл.

Нѣма 1 во лице единств. ни 3 то единствен. двойств. и множеств.

Е. Питай
Д. Питаєва ѣ
питайта ѣ
М. питаємъ
питайте

За будущото време притури на

Неопредѣлително наклонен.

Настоящо.

Питати

Будущо.

Напитати

Причастія дѣйств.

Настоящо.

Питаай, питающїй, ая єє.

Отсѣчено.

Питаа, питающъ, щи.

---

*) Нѣкои Неопредѣленны времена (кромѣ производныте честателни) зематъ предлогъ за сложеніе да различаватъ отъ преходящото, така и будущото отъ настоящото, но *правилно, славянските* глаголи иматъ само двѣ времена, *настоящо което е и будущо*, и преминало.

Преминало.	Отсѣчено.
Пита́вый, пита́вшїй, ая, ее.	пита́емъ, ема, емо.
Отсѣчено.	Преминало.
Пита́въ, пита́вшъ, ши	Пита́ный, ная, ное.
Будущо.	Отсѣчено.
Напита́ай, като настояще-то	Пита́нъ, на, но.
Причастїе страдат.	Будущо.
Настоящо.	На́пита́емый, като настоящ.
Пита́емый, емая, емое.	Сопрегателно.
	Пита́лъ, пита́ла, пита́ло.

ВТОРЫЙ ПРИМѢРЪ

Изявително наклоненїе.

Настоящо	Преходящо.
Є. Пасꙋ.	Є. Паса́хъ.
Пасе́шн.	Паса́ше или паса́лъ еси́.
Пасе́тъ.	Паса́ше.
Д. Пасе́ва. ѣ.	Д. Паса́хова. ѣ.
Пасе́та. ѣ.	Паса́ста. ѣ.
Пасе́та. ѣ.	Паса́ста. ѣ.
М. Пасе́мъ.	М. Паса́хомъ.
Пасе́те.	Паса́сте.
Пасꙋ́тъ.	Паса́хꙋ.

Първопрешедшо.

Є. Паслъ есмь.
Паслъ еси·
Паслъ есть.
Д. Пасла ѣ есва. ѣ.
Пасла ѣ еста ѣ.
Пасла ѣ еста ѣ·
М· Пасли есмы.
Пасли есте.
Пасли сѫть.

Второпрешедшо.

Є. Паслъ бѣхъ.
Паслъ бѣ.
Паслъ бѣ.
Д. Пасла ѣ бѣхова· ѣ.
пасла ѣ бѣста· ѣ.
пасла ѣ бѣста. ѣ.
М. Пасли бѣхомъ.
пасли бѣсте·
пасли бѣша, бѣхѫ.

Неопредѣленно.

Є. Пасохъ.
паслъ еси.
пасе.
Д· Пасохова. ѣ.
пасоста· ѣ.
пасоста· ѣ.
М. Пасохомъ
пасосте
пасоша·

Будущо·

Є. Оупасѫ·
оупасеши.
оупасетъ.
Д. оупасева. ѣ·
оупасета. ѣ·
оупасета. ѣ.
М. Оупасемъ.
оупасете.
оупасѫтъ.

Повелително накл.

Є· Паси.
Д. пасива· ѣ·
пасита. ѣ.
М. пасемъ·
пасите.

Будущото като настоящото само притури нѣкой предлогъ.

Неопредѣлител. накл.

настоящо.
Пасти.

Будущо.
Оупасти.

Причастіе.

Настоящо.

Пасыйи, пасѹщїйи, ал, ее.

Отсѣчено.

Пасыі, пасѹщъ, щи·

Премипало.

Пасшїйи, пасшая, пасшее.

Отсѣчено.

Пасъ, пасшъ, пасши.

Будущо.

Оупасыйи, оупасѹщїйи, ал ее.

Отсѣчено.

Оупасыі, оупасѹщъ, оупасѹщи.

Страдателно причастіе·

Настоящо.

Пасомый, пасомая, пасомое.

Отсѣчено.

Пасомъ, пасома, пасомо.

Премипало.

Пасеный, пасеная, пасенов.

Отсѣчено.

Пасенъ, пасена, пасено.

Будущо.

Оупасомый, мая, мое.

Отсѣчено.

Оупасомъ, ма, мо.

Второ сопреженіе.

во второто единственно лице на **иши.**

ИЗЯВИТЕЛНО.

Настоящо.

Е· Творю·
твориши·
творитъ.
Д· Творива. ѣ
творита. ѣ

творита. ѣ.
М. Творимъ.
творитѐ·
творя́тъ.

Преходящо.

Є. Творя́хъ.
творя́ше, или творя́лъ есѝ·
творя́ше·
Д. творя́хова. ѣ.
творя́ста· ѣ·
творяста· ѣ.
М· Творя́хомъ·
творясте.
творяхѫ.

Първопрешедшо.

Є. Творилъ есмь.
творилъ есѝ.
творилъ есть·
Д· Творила ѣ есва̀ ѣ̀·
творила ѣ еста̀. ѣ̀.
творила ѣ еста̀ ѣ̀.
М· Творили есмы̀.
творили естѐ·
творили сѫть·

Второпрешедшо.

Є. *Творилъ* бѣхъ·
творилъ бѣ.
творилъ бѣ.
Д· творила ѣ бѣхова. ѣ·
творила ѣ бѣста. ѣ.
творила ѣ бѣста. ѣ·
М. Творили бѣхомъ.
творили бѣсте·
творили бѣша.

Неопредѣленно.

Є. Творихъ или сотворихъ.
творилъ есѝ.
творѝ.
Д· Творихома ѣ·
твориста ѣ·
твориста ѣ·
М. Творихомъ·
твористе.
твориша.

Будущо.

Є. Сотворю̀·
сотворишь·
сотворитъ·
Д. Сотворива· ѣ.
сотворита. ѣ·
сотворита· ѣ·
М· Сотворимъ.
сотворитѐ.
сотворятъ·

Повелително накл.

Настоящо.

Є. Твори·
Д. Творива. ѣ·
творита· ѣ·
М. Творимъ·
творите.

Будущото като настоящото само приложи со

Неопредѣлително

Настоящо.
Творити.

Будущо.
Сотворити.

Причастіе.

Настоящо.
Творай, творащій, щая щее·

Отсѣчено.
Твора, творащъ, щи·

Преминало.
Творивый, творившій, шая, ее. или творшій, творшая, творшее·

Отсѣчено.
Творивъ, творившъ, ши.
Творшъ, творши·

Будущото като настоящото притури со·

Страдателно

Настоящо.
Творимый, мая, мое.

Отсѣчено.
Творимъ, творима, мо·

Преминало.
Твореный, ая, ое.

Отсѣчено.
Творенъ, творена, творено.

Будущото като настоящото, притури само со·

ВТОРЫЙ ПРИМѢРЪ.

Настоящо.

Є. Слышꙋ
слышиши.
слышитъ·

Д. Слышива ѣ.
слышита ѣ
слышита ѣ
М. Слышимъ.
слышите.
слышатъ.

Преходящо.

Е. Слышахъ
слышаше
слышаше
Д. Слышахова ѣ
слышаста ѣ
слышаста ѣ
М. Слышахомъ
слышасте
слышаша

Първопрешедшо.

Е. Слышалъ есмь
слышалъ есѝ
слышалъ есть
Д. Слышала ѣ есвà ѣ
слышала ѣ естà ѣ
слышала ѣ есвà ѣ
М. Слышали есмы̀
слышали естѐ
слышали сȣть.

Второпрешедшо.

Е. Слышалъ бѣхъ
слышалъ бѣ
слышалъ бѣ
Д. слышала ѣ бѣхова ѣ
слышала ѣ бѣста ѣ
слышала ѣ бѣста ѣ
М. Слышали бѣхомъ
слышали бѣсте
слышали бѣхȣ.

Неопредѣленно.

Е. Слышалъ или оуслышахъ
слышалъ есѝ
слыша
Д. Слышахова ѣ
слышаста ѣ
слышаста ѣ
М. слышахомъ
слышасте
слышаша

Будущо.

Е. Оуслышȣ
оуслышиши
оуслышитъ
Д. Оуслышива ѣ
оуслышита ѣ
оуслышита ѣ
М. Оуслышимъ
оуслышите

оуслышатъ

Повелително.

Настоящо

Є· **Слыши**
Д. **слышива ѣ**
слышита ѣ
М· **Слышимъ**
слышите

Будущо.

Като настоящото притури само оу·

Неопредѣлително

Настоящо.

Слыши

Будущо.

Оуслыши·

Причастіе.

Настоящо.

Слышай, слышащій, аа, ее

Отсѣчено

Слыша, ащъ, ащи·

Преминало..

Слышавый, авшій, аа, ее

Отсѣчено.

Слышавъ, слышавшъ, ши

Будущото като настоящото приложи само оу

Страдателно.

Слышимый, слышимаа, слышимое·

Отсѣчено.

Слышимъ, слышима, слышимо·

Преминало.

Слышаный, слышанаа, слышаное·

Отсѣчено.

Слышанъ, слышана, слышано·

Будущото като горѣречено.

ТРЕТО СОПРЕЖЕНІЕ
на
производныте честателны глаголы.

Настоящо.

Є· ѿри́нꙋю
ѿри́нꙋеши
ѿри́нꙋетъ
Д· ѿри́нꙋева ѣ
ѿри́нꙋета ѣ
ѿри́нꙋета ѣ
М· ѿри́нꙋемъ
ѿри́нꙋете
ѿри́нꙋютъ

Преходящо.

Є· ѿри́новахъ
ѿри́новалъ єси̇
ѿри́нова
Д· ѿри́новахова ѣ
ѿри́новаста ѣ
ѿри́новаста ѣ
М· ѿри́новахомъ
ѿри́новасте
ѿри́новаша или ѿри́новахꙋ.

Първопрешедшо.

Є· ѿри́новалъ єсмь
ѿри́новалъ єси
ѿри́новалъ єсть
Д· ѿри́новала ѣ єсва̇ ѣ
ѿри́новала ѣ єста̇ ѣ
ѿри́новала ѣ єста̇ ѣ
М· ѿри́новали єсмы̇
ѿри́новали єсте̇
ѿри́новали сꙋть·

Второпрешедшо

Є· ѿри́новалъ бѣхъ
ѿри́новалъ бѣ или ба́ше
ѿри́новалъ бѣ — ба́ше.
Д· ѿри́новала ѣ бѣ́хова ѣ
ѿри́новала ѣ бѣста ѣ
ѿри́новала ѣ бѣста ѣ
М· ѿри́новали бѣхомъ
ѿри́новали бѣсте
ѿри́новали бѣша или ба́хꙋ·

Неопредѣленно.

Є· ѿри́нꙋхъ
ѿри́нꙋлъ єси̇
ѿри́нꙋ·
Д. ѿри́нꙋхова ѣ
ѿри́нꙋста ѣ
ѿри́нꙋста ѣ
М· ѿринꙋхомъ

ѿри́нѹсте
ѿри́нѹша

Будущо.

Є· ѿри́нѹ
ѿри́нєши
ѿри́нєтъ·
Д· ѿри́нєва ѣ
ѿри́нєта ѣ
ѿри́нєта ѣ
М· ѿри́нємъ
ѿри́нєте
ѿри́нѹтъ·

Повелително.
Настоящо.

Є· ѿри́нѹй
Д· ѿри́нѹєва ѣ
ѿри́нѹєта ѣ
М· ѿри́нѹємъ
ѿри́нѹйте·

Будущо.

Є. ѿри́ни
Д. ѿри́нєва ѣ
ѿри́нєта ѣ
М. ѿри́нємъ
ѿри́ните.

Неопредѣлително
Настоящо.

ѿри́новати·

Будущо.

ѿри́нѹти·

Причастіе.
Настоящо.

ѿри́нѹай, ющїй, ая, ее·

Отсѣчено.

ѿри́нѹя ѿри́нѹющъ, щи·

Преминало.

ѿри́нѹвый, вшїй ая, ее·

Отсѣчено.

ѿри́нѹвъ, ѿри́нѹвшъ, ши·

Будущо.

ѿри́ный, ѿри́нѹщїй, ая, ее·

Отсѣчено.

ѿри́ны, ѿри́нѹщъ, щи·

Страдателно.
Настоящо.

ѿри́нѹемый, мая, мое·

Отсѣчено.

ѿри́нѹемъ, ема, емо·

Преминало.

Ѿриновѐный, ала, ое.
или Ѿрингтый, тал, тое.

Отсѣчено.

Ѿриновѐнъ а, о.
Ѿрингтъ, а, о.

Будущо.

Ѿриномый, мал, мое.

Отсѣчено.

Ѿриномъ, а, о,

Окончавающите глаголи на г, к, ш, на второто лице примѣняватъ г на ж, к на ч, ш на с.

ВТОРЫЙ ПРИМѢРЪ.

Изявително наклон.

Настоящо.

Є. Призирáю
призирáешн
призирáетъ.
Д. призирáева ѣ
призирáета ѣ
призирáета ѣ
М. призирáемъ
призирáете
призирáютъ.

Преходящо.

Є. Призирáхъ
призирáлъ еси
призирáше.
Д. призирáхова ѣ
призирáста ѣ
призирáста ѣ.
М. призирáхомъ
призирáсте
призирáхѹ.

Първопрешедшо.

Є. призирáлъ есмь
призирáлъ еси.
призирáлъ есть.
Д. призирáла ѣ есва ѣ
призирáла ѣ еста ѣ
призирáла ѣ еста ѣ.
М. призирáли есмы
призирáли есте
призирáли сѫть.

Второпрешедшо.

Є. призирáлъ бѣхъ
призирáлъ бѣ
призирáлъ бѣше
Д. призирáла ѣ бѣхова ѣ
призирáла ѣ бѣста ѣ

призирала ѣ бѣста ѣ
М· призирали бѣхомъ
празирали бѣсте
призирали бѣхꙋ·

Неопредѣлен.

Є· призрѣхъ
призрѣлъ еси
призрѣ
Д· призрѣхова ѣ
призрѣста ѣ
призрѣста ѣ
М· призрѣхомъ
призрѣсте
призрѣша

Будущо.

Є· призрю
призриши
призритъ
Д· призрива ж ѣ
призрита — ѣ
призрита — ѣ
М· призримъ
призрите
призратъ·

Повелително

Настоящо.

Є· призирай
Д· призираева ж· ѣ
призирайта — ѣ
М· призираемъ
призирайте·

Будущо.

Є· призри
Д· призрива ж· ѣ
призрита — ѣ
М· призримъ
призрита

Неопредѣлително

Настоящо.

призирати

Будущо.

призрѣти

Причастіе

Настоящо.

призирай призирающій,
щая, щее·

Отсѣчено.

призирая призирающъ, и·

Преминало.

Призрѣвый, призрѣвшій, вшая, вшее.

Отсѣчено.

призрѣвъ, призрѣвшъ, и.

Будущо.

призрай призращій, щая, щее.

Отсѣчено.

призра призращъ, щи
Многократно сопрегател.

призиралъ а, о.
Единокр. призрѣлъ, а, о.

Страдателно

Настоящо.

призираемый, ая, ое.
Отсѣч. призираемъ, а, о.

Преминало.

призрѣный, ая, ое.
Отсѣч. призрѣнъ, а, о.

Будущо.

призримый, ая ое.
Отсѣч. призримъ, а, о.

ТРЕТІЙ ПРИМѢРЪ.

Изявително наклон.

Настоящо.

Є. Пробавляю
пробавляеши
пробавляетъ
Д. пробавляева ж. ѣ
пробавляета — ѣ
пробавляета — ѣ
М. пробавляемъ
пробавляете
пробавляютъ.

Преходящо.

Є. Пробавляхъ
пробавлялъ еси
пробавля.
Д. пробавляхова ж. ѣ
пробавляста — ѣ
пробавляста — ѣ
М. пробавляхомъ
пробавляете
пробавляхѫ.

Първопрешедшо

Є. пробавлялъ есмь
пробавлялъ еси
пробавлялъ есть.

Д· пробавлала ѣ есва ѣ
пробавлала еста ѣ
пробавлала еста ѣ
М· Пробавлали есмы
пробавлали есте
пробавлали сѫть·

Второпрешедшо.

Є· пробавлалъ бѣхъ
пробавлалъ бѣ
пробавлалъ баше·
Д· пробавлала бѣхова ж. ѣ
пробавлала бѣста — ѣ
пробавлала бѣста — ѣ
М. пробавлали бѣхомъ
пробавлали бѣсте
пробавлали бахѫ·

Неопредѣлен.

Є· пробавихъ
пробавилъ есн
пробави
Д· пробавихова ж. ѣ.
пробависта — ѣ.
пробависта — ѣ.
М· пробавихомъ
пробависте
пробавиша·

Будущо.

Є· пробавлю
пробавиш
пробавитъ
Д· пробавива ж. ѣ
пробавита — ѣ
пробавита — ѣ
М· пробавимъ
пробавите
пробаватъ·

Повелително
Настоящо.

Є· пробавлай
Д· пробавлаева ж· ѣ
пробавлайта — ѣ
М· пробавлаемъ
пробавлайте·

Будущо.

Є· пробави
Д· пробавива ж. ѣ
пробавита — ѣ
М· пробавимъ
пробавите·

Неопредѣлително
Настоящо.

пробавлати

Будущо.

пробавити·

Причастіе
Настоящо

Пробавлáай
пробавлáющїй, аа, ее·

Отсѣч. пробавлáа
пробавлáющъ, щи·

Преминало.

Пробáвивый пробáвившїй, шаа, шее·

Отсѣч. пробáвивъ пробáвившъ, ши·

Будущо.

пробáвай пробáващїй, щаа, щее·

Отсѣч. пробáва щъ щи·

Сопрегателно прич.
многократно.

пробавлáлъ, а, о·

Единократно.

пробáвилъ, а, о·

Страдателно прич.
Настоящо.

пробавлáемый аа, ое·

Отсѣч. пробавлáемъ а, о·

Преминало.

пробáвеный, аа, ое·

Отсѣч. пробáвенъ, а, о·

Будущо.

пробáвимый, аа, ое·

Отсѣч. пробáвимъ а, о·

119. — Страдателните гласове на глаголыте различавать отъ дѣйствителныте само съ приложеніето на са третолично мѣстоименіе слѣдующо непремѣнно во всичките наклоненія и причастія, а въ първопрешедшото и второпрешедшото време може да ся употреби страдателното преминало причастіе вмѣсто сопрегателното като: ѡснованъ есть, ѡснованъ бѣ·

120. — *Начертаватся* страдателните залози и ѡ

страдателното причастіе на глагола, настоящо или преминало, и помагателныа глаголъ **єсмь**, и **бывáю**, като: **низвéжєнъ єсмь, любимъ єсмь, поносимъ бывáю**, во всите наклоненія и въ причастіето.

121. — Неопредѣленното време често ся начертава со спрегателното причастіе на глагола или со страдателното и помагателныа глаголъ **єсмь** или **быхъ** като: **сотворилъ єсть, примѣнéнъ быхъ**.

Ради начертаніето на глаголыте.

122. — Казахме, § 109, какъ ся производатъ глаголите и какво значи всекій особно, а тука ще кажемъ ради първообразните и производните отъ тѣхъ.

123. — Славенските глаголи иматъ само двѣ времена: настоящото което е и будущо, и преминалото. Иматъ нѣкои глаголи особно будущо, но они са неправилни, понеже будущото време на правилныте пріима нѣкой предлогъ или остава като настоящото.

124 — Преходящото време ся производи отъ неопредѣленното време промѣняя окончаніето му на **ахъ** въ първото лице, и **шє** во второто и третото единственно, а въ първото множественно окончава на **хомъ, стє, хѹ**. Нѣкои преходящи обаче не обращатся на **а**, и тога оставатъ като неопредѣленното време съ различіе само во второто и третото ли-

не което окончава на ше, а третото множественно на хꙋ, като: глаго́лахъ, глаго́лаше и за двѣте лица, глаго́лахомъ, глаго́ласте, глаго́лахꙋ.

125.—Повелителното наклоненіе ся производи отъ настоящото съ промѣненіе ꙋ и ю на и или й като: оучꙋ̀, оучи̂; молю̀ моли̂. Производися и отъ второто лице: люблю̀, любиши, хвърливъ ши. люби̂; ношꙋ̀, но́сиши, носи̂; поцꙋ̀, пости́ши, пости̂.

126.—Желателното наклоненіе е като повелителното, само му предходи междометіето да като: да взы́щетъ заимода́вецъ вся е́лика сѫть егѡ̀.

127.—Неопредѣлителното наклоненіе ся производи отъ третото лице на неопредѣленно то време съ притураніе ти: слы́ша, слы́шати. Отъ производныте честателны глаголы производися настоящо и будущо неопредѣлително, настоящото отъ третото лице на преходящото време: наꙋча́ся, приложи ти, наꙋча́тися: будущого отъ третото лице на неопредѣленното поꙋчи́ся, приложи ти. поꙋчи́тися. Ако ли първото лице окончава на охъ, а третото на е, хвърляся е и прилагася ти като: нес́охъ, несѐ, нести̂; ѿверзо́хъ, ѿве́рзе, ѿве́рсти; снѣдо́хъ, снѣдѐ, снѣ́сти, обраща д и з на с и прилага ти, налако́хъ, налачѐ, обраща ч на щ, съхгрѣля е и прилага ти; налащи̂; иссѣто́хъ, иссѣчѐ, иссѣсти̂; рѣхъ, речѐ, рещи̂ на които буквыте д, з и т обращатся на с, а ж и ч на ш.

128.—Настоящото дѣйствително причастіе ся

производи отъ първото или второто лице на настоящщото време. Отъ първото лице бїю̀, обращаме ю на ай бїа́й; мату́са, у на ый матыйса не ся клони, прилагаме до у или ю щій, щая, щее става причастіе скланяемо и за трите рода на които окончаніето е вмѣсто славенскъ членъ; аколи имъ отсѣчемъ окончанiята, оставатъ бія, мятыся нескланяеми, а біющъ, мятущся скланяемъ родъ мъжкій число единственно, а множественно біюще, мятущеся; женските и средните причастія единственни окончаватъ на щи, а множественните на ща; средняго рода причастіята не ся начертаватъ отсѣчени особно. Отъ второто лице: щажду̀, щади́ши, исхвръляме ши, обращаме и на ай, става причастіе щада́й; люблю̀, лю́биши, люба́й; ношу̀, но́сиши, носа́й.

129. — Причастіето на преминалато време ся производи отъ третото лице на неопредѣленното време: оучѝ, притуряме вый, оучи́вый, изры̀, изры́вый нескланяемо; а оучи́вшїй, оучи́вшаа, оучи́вшее, изры́вшїй, изры́вшаа, изры́вшее скланяемо; отсѣчено оучи́въ, изры́въ нескланяемо, оучи́вшъ, изры́вшъ скланяемо, множественно оучи́вше, изры́вше; женскій и средній родъ единственно оучи́вши, множественно оучи́вша, а средните причастія, каквото казахме погорѣ, единообразуватъ въ отсѣченыте причастія сосъ женските и начертаватся само въ цѣлыте.

130. — Будущото причастіе е настоящото, само му ся прилага нѣкой предлогъ като настоящо слышащій, будущо услышащій, кромѣ неправилныте глаголы на които настоящото и будущото различаватъ, каквото и на производныте частателны.

131. — Спрегателното причастіе ся производи отъ третото лице единственно на неопредѣленното време: мы, мылъ, мыла, мыло; твори, творилъ, творила, творило.

132. — Страдателното настояще причастіе ся производи отъ второто лице единственно на настоящото време съ промѣненіе ешися на емый, отсѣчено на емъ: біешися, біемый отсѣчено біемъ; ишися на имый, отсѣчено имъ: слышишися, слышимый и слышимъ; на омый отсѣчено омъ, ако окончаватъ третото лице множественно на утъ като: несутъ, несомый отсѣчено несомъ; отринутъ, отриномый отсѣчено отриномъ.

133. — Преминалото страдателно причастіе ся производи отъ третото единственно лице на неопредѣленото време и окончава на еный, отсѣчено на енъ: бися, біеный отсѣчено біенъ; слышася, слышаный отсѣчено слышанъ. Аколи окончава неопредѣленното време на нуся, страдателното причаетіє, окончава на овеный: вдохнуся, вдохновеный отсѣч. вдохновенъ; отринуся, отриновеный отсѣч. отриновенъ;

дерзнѹса, дерзновенный, дерзновенъ; ѡмыса, ѡмовеный, ѡмовенъ.

134. — Назначеніе. Едни преминали причастія ся производятъ и отъ преходящото: прелщаса, прелщеный, отсѣчено. прелщенъ; приговождаса, приговожденый, приговожденъ; ѡсѹждаса, ѡсѹжденый, ѡсѹжденъ.

135. — Казахме у 130, защото будущото и настоящото време е едно, само ся прилага нѣкой предлогъ на будущото каковъто изыскува знаменованіето на глагола.

136. — Назначеніе. Често ся описува будущото време на глаголыте съ будущото време на спомагателныя глаголъ и съ неопредѣлителното наклоненіе на глагола когото описува: бѹдѹ ити, бѹдѹ рещи, писати бѹдѹ. И со слѣдующите: битиса имамь со враги; хощѹ оучитиса; не могѹ пріити, и съ други подобны на тыя помагателны.

Ради неправилныте и недостаточныте глаголы.

137. — Неправилни глаголи ся казоватъ онія, на които настоящото време ся клони по единъ примѣръ, а другите по други като: вѣмъ, вѣдѣхъ; имъ, ядохъ; есмь, быхъ.

138. — Глаголите, които нѣматъ всите си времена, именуватся недостаточни като: рѣхъ, рекѹ; градѹ, градахъ ипрч. повече времена нѣматъ.

139. — Безличните глаголи ся казоватъ и третолични, понеже имъ ся употреблява само тре-

тото лице като: подобаетъ, достоитъ, зритса, мнитса, пристоитъ, надлежитъ, лѣть есть, возможно есть, явѣ есть, годѣ есть, требѣ есть.

140. — Въ недостаточните глаголы не само първообразните времена са лишителни, но и производните отъ тѣхъ, като градꙋ. или само преходящо което ся производи отъ настоящото, а неопредѣленно нѣма, нито има времената които ся производатъ отъ него.

141. — Всите горѣречени правила не можатъ да ся оуприличатъ общо и непремѣнно на всите глаголы и времена тѣхны, понеже има и нѣкои изятія, но они ся лесно познаватъ отъ общыте горѣречены правила, а за поголѣмо изясненіе и оулесненіе на оученицыте, ще опишемъ на азбучно нарежденіе честосрѣщаемыте глаголы въ слѣдующите табли.

Изявително Наклоненіе. Настоящо.	*Преходящо.*	*Неопредѣленно.*
А́лчꙋ	А́лка́хъ	взалка́хъ
Благословла́ю така: благовола́ю	благословла́хъ	благослови́хъ
благовѣству́ю	благовѣствова́хъ	благовѣсти́хъ
благоꙋгожда́ю	благоꙋгожда́хъ	благоꙋгоди́хъ
бдю така: болю̀	бдахъ	бдѣхъ
благотворю̀.	благотвора́хъ	благотвори́хъ
борю́сѧ	борѧ́хсѧ.	бра́хсѧ
бою́сѧ	боѧ́хсѧ 3-то лице боѧ́шесѧ мн. боѧ́хꙋсѧ.	оубоѧ́хсѧ
бѣ́гаю	бѣ́гахъ 3-то лице ше. мн. хꙋ.	бѣго́хъ
всела́юсѧ	всела́хсѧ	всели́хсѧ
ви́жꙋ		ви́дѣхъ
взе́млю	взыма́хъ 3-то ше. мн. 3-то хꙋ.	взѧхъ
внима́ю	внима́хъ!	внѧхъ 3-то внѧтъ
владычествꙋю	владычествова́хъ	владычествовахъ

Будущо	*Повелител. Настоящо.*	*Будущо.*
взалчѹ	Є. Алчи М. алчемъ алчите	Є. Взалчи М. взалчемъ ите
благословлю	благословлѧй	благослови
благовѣщѹ	благовѣствѹй	благовѣсти
благоѹгождѹ	благоѹгождай	благоѹгоди
побдю	бди бдимъ. ите.	По.
благосотворю	благотвори	благосотвори
поборюсѧ.	борисѧ	поборисѧ
ѹбоюсѧ.	Є. бойсѧ М. боимсѧ бойтесѧ.	ѹ.
бѣгѹ	бѣгай	бѣжи
вселюсѧ	вселѧйсѧ	вселисѧ
		Є. виждь М. видимъ ите
возмѹ	Є. вземли М. вземлемъ ите	Є. возми М. возмемъ ите
внемлю	внимай	Є. вонми М. вонмемъ внемлите.
	владычествѹй	

Неопред. Настоящо.	*Будущо*	*Спрегателно.*
Алка́ти	взалка́ти	Алка́лъ взалка́лъ
благословля́ти	благослови́ти	благословля́лъ благослови́лъ
благовѣствова́ти	благовѣсти́ти	благовѣствова́лъ благовѣсти́лъ
благоугожда́ти	благоугоди́ти	благоугожда́лъ благоугоди́лъ
бдѣ́ти	По	бдѧлъ бдѣлъ
благотвори́ти	благосотвори́ти	благотворѧлъ благотвори́лъ
бори́тисѧ	побори́тисѧ	борѧлсѧ бори́лсѧ
боя́тисѧ	оу	боѧлсѧ оубоѧлсѧ
бѣга́ти	бѣжа́ти	бѣга́лъ бѣ́глъ
вселя́тисѧ	всели́тисѧ	вселѧ́лъ всели́лъ
	ви́дѣти	ви́дѣлъ
взима́ти	вза́ти	взыма́лъ взѧлъ
внима́ти	внѧ́ти	внима́лъ внѧлъ
влады́чествовати		владычествова́лъ

Причастіе Настоящо	*Преминало*
Ӑлчай ӑлчꙋщїй, щаа, щее	Алкавый алкавшїй вшаа вшее
благословлѧѧй, ющїй, щаа, щее	благословивый вшїй аѧ ее
благовѣствꙋай, ющїй, аа, ее	благовѣстивый вшїй аа ее
благоꙋгождаай ющїй аа ее	благоꙋгодивый вшїй аа ее
бдѧй, бдѧщїй, щаа, щее	бдѣвый бдѣвшїй аѧ ее
благотворѧй рѧщїй, аа ее	благотворивый творшїй аа ее
борѧйсѧ, борѧщїйсѧ, аасѧ еесѧ	боривыйс ѧ вшїйсѧ аасѧ еесѧ
боѧйсѧ щїйсѧ, щаасѧ, ее сѧ	оубоѧвыйсѧ ѧвшїйсѧ аѧсѧ еесѧ
бѣгаай ющїй, аа, ее	бѣгїй бѣгшїй аѧ ее.
веселѧѧйсѧ, ющїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ	вселивыйсѧ вшїйсѧ аѧсѧ еесѧ
видай	видѣвый видѣвшїй шаѧ шее
вземлай, ющїй, щаа, щее	взѧвый взѧвшїй шаа шее
внимаѧй ющїй щаѧ щее	внѧвый внѧвшїй аѧ ее
владычествꙋѧй	чествовавый шїй аѧ ее

Будущо	*Изявително Наклоненіе Настоящо*
Взалчай щїй, ла, ее	Вѣрую
	воздаю
благословѧй благословѧщїй ѧа ее	
	востаю
благовѣстѧй благовѣстѧщїй ла ее	воздвизаю
	вхождꙋ
Благоугодай благоугодѧщїй ла ее	вкꙋшаю
	возгарѧюса
по благотворай, щїй, щаѧ, щее	водворѧюса
по	вразꙋмаѧю
оу	возлагаю
	восꙋждаю
бѣжай бѣжащїй, ла, ее	
	возвращаю
вселайса, вселащїйса, аса, еес а	
	вопрошаю
	взыскаю
возмый возмꙋщїй, аѧ ее	
	воздѣжаю
внемлай, внемлющїй ла, ее.	
	воспитоваю

Преходящо	*Неопредѣлено.*	*Будущо*
Вѣровахъ	Вѣровахъ	
воздаахъ	воздахъ 3-то	Воздамъ си етъ
	воздаде	воздамы тѣ тъ
востаяхъ	востахъ	востанȣ
воздвизахъ	воздвигохъ	воздвигнȣ
вхождахъ	внидохъ	внидȣ
вкȣшахъ	вкȣсихъ	вкȣшȣ
возгаряхся	возгорѣхся	возгорюся
водворяхся	водворихся	водворюся
вразȣмляхъ	вразȣмихъ	вразȣмлю
возлагахъ	возложихъ	возложȣ
возсȣждахъ	возсȣдихъ	возсȣждȣ
возвращахъ	возвратихъ	возвращȣ
вопрошахъ	вопросихъ	вопрошȣ
взыскахъ 3-то на ше. м. 3-то на хȣ	взыскахъ	взыщȣ
воздѣжахъ ше хȣ	воздѣжахъ	воздѣжȣ
воспитововахъ	воспитахъ	воспитаю

Повелително Настояще	*Будуще*	*Неопредѣлително Настояще*
вѣ́руй	Повѣ́руй	вѣ́ровати
Е. воздáй М. воздаéмъ воздáйте	Е. воздáждъ М. воздади́мъ воздади́те	воздаáти
востáй éмъ áйте	востáни	востаáти
воздвизáй	воздви́гни	воздвизáти
входѝ	вни́ди	входи́ти
внушáй	внушѝ	внушáти
возгорáйся	возгори́ся	возгорáтися
водворáйся	водвори́ся	водворáтися
вразумляй	вразумѝ	вразумляáтися
возлагáй	возложѝ	возлагáти
возсуждáй	возсудѝ	возсуждáти
возвращáй	возвратѝ	возвращáти
вопрошáй	вопросѝ	вопрошáти
взыскáй	взыщѝ	взыскáти
воздѣжáй	воздѣжѝ	воздѣжáти
воспитовáй	воспитáй	воспитовáти.

Вудущо.	*Причастіе Настоящо.*
Повѣ́ровати	Вѣ́рȣѧй. ющїй.
воздати.	воздаѧй· ющїй, щаѧ, щее·
воста́ти.	воста́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
воздви́гнȣти.	воздвизаѧй. ющїй, щаѧ, щее.
вни́ти.	входѧй. ѧщїй, щаѧ, щее.
внȣшити.	внȣша́ѧй. ющїй, щаѧ. щее.
возгорѣтисѧ.	возгара́ѧйсѧ. ющїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ·
водвори́тисѧ.	водворѧ́ѧйсѧ· рѧющїйсѧ.
вразȣми́тисѧ.	вразȣмлѧ́ѧй. ющїй, щаѧ, щее·
возложи́ти.	возлага́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
возсȣди́ти·	возсȣждаѧ́й· ющїй, щаѧ, щее.
возврати́ти.	возвраща́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
вопроси́ти·	вопроша́ѧй. ющїй, щаѧ, щее·
взыщи̇.	взыска́ѧй· ющїй, щаѧ, щее.
воздѣщи̇.	воздѣжа́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
воспита́ти	воспитова́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.

Преминало	*Будуще*
Воздáвый, вшїй, вшаѧ, вшее	Воздадый, щїй щаѧ щее
Востáвый. вшїй, вшаа, вшее	Востáный. востáнꙋщїй аа ее
воздвигїй гшїй. гшаа, гшее	воздвижїй. жꙋщїй аа, ее
вшéдый. шїй шаа, шее.	внидый. ꙋщїй, щаа, щее.
внꙋшивый. вшїй. вшаа вшее	внꙋшáй. ащїй, щаа, щее.
возгорѣвыйса. вшїйса, аа-са, еесѧ.	возгорѧйсѧ возгоращїйсѧ, аасѧ, еесѧ.
водворивыйса. вшїйса, ааса, ееса	водворáйса. ращїйса.
вразꙋмивый. вшїй, вшаа, вшее	вразꙋмлáй вразꙋмлáщїй.
возложивый. возлóжшїй, аа, ее	возложáй. возложáщїй, аа, ее,
возсꙋдивый. дившїй, вшаа, вшее.	возсꙋдáй. дáщїй, щаа, щее
возвратúвый тившїй, вшаа, вщее.	возвратáй. тáщїй, щаа щее.
вопросивый. сившїй, вшаа, вшее.	вопрошáй. шáщїй, щаа, щее.
взыскáвый. вшїй, вшаѧ, вшее.	взыщїй. взыщꙋщїй, щаа. щее.
воздѣжáвый. вшїй, вшаа, вшее.	воздѣжáй. жꙋщїй, щаа, щее.
воспитáвый. вшїй, вшаа, вшее.	воспитáѧй ющїй щаѧ, щее.

Спрегателно,	*Изявително. Настоящо*	*Преходящо.*
	Велиуꙋ	Велиуахъ
Вѣровалъ,		
воздавалъ·	возгладаю	возгладахъ
воздалъ.		
востаалъ. сталъ.	возставлаю.	возставлахъ·
воздвизалъ		
воздвигалъ.	возмогаю. така:	возмогахъ;
вхождалъ· вшелъ		
вношалъ, шилъ	возношаю·	
возгоралсѧ.		
возгорѣлса·	впадаю.	
водворалсѧ		
водворилса·	возвергаю·	
вразꙋмлалъ,		
вразꙋмилъ·	возвождаю·	
возлагалъ·		
возложилъ·	возжегаю·	
возсꙋждалъ·		
возсꙋдилъ·	возметаю·	
возвращалъ.		
возвратилъ·	вхождꙋ·	вхождахъ·
вопрошалъ·		
вопросилъ.	восхождꙋ·	восхождахъ.
взыскалъ·		
воздѣжалъ·	враждꙋю·	враждовахъ·
воспитовалъ·		Е. 3-то ше М. 3-то хꙋ·

Неопредѣлено.	*Будущо.*	*Повелително. Настоящо.*
Вели́чихъ	Воꙁвели́чȣ	Вели́чи
Воꙁꙁрѣ́хъ	Воꙁꙁрю̀	Возглѧ́дай
Воꙁста́вихъ	Воꙁста́влю	Возставлѧ́й
Воꙁмогóхъ	Воꙁмогȣ̀, жеши	Возмога́й
		Возноша́й
		Впа́дай·
		Возбѣрга́й·
		Возвожда́й·
		Возжега́й·
		Возмета́й·
Внидóхъ	Вни́дȣ	Вхожда́й·
Вꙁыдóхъ	Вꙁы́дȣ	
Враждова́хъ		Враждȣ́й

Будущо. повелително	*Неопредѣлнно. Настоящо.*	*Будущо.*
Возвели́чи	Вели́чити	Возвели́чити
воззрѝ	возгля́дати	воззрѣ́ти
возста́ви	возставля́ти	возста́вити
возможѝ	возмога́ти	возмощѝ
Вознесѝ·	возноша́ти	вознестѝ·
впадѝ·	впа́дати	впа́сти
возве́рзи· ве́ржемъ· жите·	возверга́ти·	возверщѝ
возведѝ·	возвожда́ти·	возвестѝ
возжезѝ, жеже́мъ жи́те·	возжега́ти·	возжещѝ
возметѝ·	возмета́ти·	возместѝ.
вни́ди·	вхожда́ти·	вни́ти·

Враждова́ти·

Причастїе Настоящо.	*Преминало*
Величаѧй чащїй, щаѧ щее.	Величнвый· вшїй вшаѧ, вшее·
возглѧдаѧй· ющїй, щаѧ, щее.	воззрѣвый. вшїй, вшаѧ, вшее·
возставлѧѧй. ющїй, щаѧ· щее·	возставивый· вившїй, шаѧ, шее.
возмогаѧй. ющїй, щаѧ щее·	возмогїй· возмогшїй, шаѧ, шее·
возношаѧй, ющїй· щаѧ щее·	вознесшїй· шаѧ, шее·
впадаѧй. ющїй· щаѧ, щее·	впадый впадшїй, шаѧ, шее·
возвергаѧй. ющїй, щаѧ. щее	возвергїй· шїй, шаѧ, шее·
возвождаѧй· ющїй, щаѧ, щее·	возведый· ведшїй, шаѧ, шее.
возжегаѧй. ющїй, щаѧ щее·	возжегїй· жегшїй, шаѧ, шее
возметаѧй. ющїй, щаѧ, щее.	возметый· шїй, шаѧ, шее·
вхождаѧй· ющїй, щаѧ, щее·	вшедый· шїй, шаѧ, шее.
враждуѧй· ющїй, щаѧ, щее·	враждовавый. вшїй, вшаѧ, вшее·

Будущо. повелително	Неопредѣлнно. Настоящо.	Будущо.
Возвели́чи	Вели́чати	Возвели́чити
воззрѝ	возгля́дати	воззрѣ́ти
возста́ви	возставля́ти	возста́вити
возможѝ	возмога́ти	возмощѝ
Вознесѝ.	возноша́ти	вознестѝ.
впадѝ.	впа́дати	впа́сти
Возве́рзи. ве́ржемъ. жите.	возверга́ти.	возверщѝ
Возведѝ.	возвожда́ти.	возвестѝ
Возжезѝ, жеже́мъ жи́те.	возжега́ти.	возжещѝ
Возметѝ.	возмета́ти.	возместѝ.
Вни́ди.	вхожда́ти.	вни́ти.

Враждова́ти.

Причастіе Настоящо.	*Прежинало*
Велнуай уаціїй, цілѧ цієє.	Величивый· вшїй вшаѧ, вшєє·
возглѧдаай· юціїй, цілѧ, цієє.	возꙁрѣвый. вшїй, вшаѧ, вшєє·
возставлѧай. юціїй, цілѧ· цієє·	возставивый· вившїй, шаѧ, шєє.
возмогаай. юціїй, цілѧ цієє·	возмогїй· возмогшїй, шаѧ, шєє·
возношаай, юціїй· цілѧ цієє·	вознесшїй· шаѧ, шєє·
впадаай. юціїй· цілѧ, цієє·	впадый впадшїй, шаѧ, шєє·
возвергаай. юціїй, цілѧ. цієє	возвергїй· шїй, шаѧ, шєє·
возвождаай· юціїй, цілѧ, цієє·	возведый· ведшїй, шаѧ, шєє.
возжегаай. юціїй, цілѧ цієє·	возжегїй· жегшїй, шаѧ, шєє
возметаай. юціїй, цілѧ, цієє.	возметый· шїй, шаѧ, шєє·
вхождаай· юціїй, цілѧ, цієє·	вшедый· шїй, шаѧ, шєє.
враждуай· юціїй, цілѧ, цієє·	враждовавый. вшїй, вшаѧ, вшєє·

Будуще

като настоѧще-то·

воꙁꙁрѧй. воꙁꙁрѧщїй, щаѧ, щее·

воꙁставлѧй· влющїй, щаѧ, щее·

воꙁмогай· гащїй, щаѧ, щее·

воꙁнесый· сȣщїй, щаѧ, щее.

впадȣщїй, щаѧ, щее.

воꙁвергȣщїй, щаѧ, щее.

воꙁведȣщїй. щаѧ, щее·

воꙁжегȣщїй. щаѧ, щее.

воꙁметȣщїй, щаѧ, щее.

внидый· щїй, щаѧ, щее.

но

Спрегателно.

величалъ.
воꙁглѧдалъ·
воꙁꙁрѣлъ·
воꙁставлѧлъ.
воꙁставилъ·
воꙁмогалъ.
воꙁмоглъ·
воꙁношалъ·
воꙁнеслъ.
впадалъ.
впалъ·
воꙁвергалъ·
воꙁверглъ.
воꙁвождалъ
воꙁвелъ.
воꙁжегалъ·
воꙁжеглъ.
воꙁметалъ·
воꙁметлъ·
вхождалъ·
вшелъ.

враждовалъ·

Изявително. Настояще	*Преходяще*	*Неопределено.*
Велеречевахю.	Велеречевахъ. Е. 3-то ше. М. 3-то ху.	Велеречевахъ.
воскрешаю.	Воскрешахъ.	воскресихъ.
воскресаю.	Воскресахъ.	воскресохъ.
восклицаю.	Восклицахъ.	воскликнухъ.
восторгаю.	Восторгахъ.	восторгнухъ.
возсіаваю.	Возсіавахъ.	возсіяхъ.
возскорбляю.	Возскорблахъ.	возскорбѣхъ.
возшумѣваю.	Возшумевахъ.	возшумѣхъ.
возгремляю.	Возгремлахъ.	возгремѣхъ.
глумлюся.	Глумлахся.	глумихся.
глаголю.	Глаголахъ. Е. 3-то ше М. 3-то ху.	глаголахъ.
гнушаюся.	Гнушахся.	гнусихся
грѣюся.	грѣахся.	согрѣахся.

Будущо	*Повелително Настоящо*	*Будущо.*
Велерекꙋ·	Велеречевай·	велерцы·
воскресꙋ.	воскрешай·	воскреси·
воскресни·	воскресай·	воскресни·
восклики·	восклицай·	воскликни·
восторгни.	восторгай·	во сторгни·
возсïаю·	возсïавай·	возсïай·
возскорблю·	возскорбляй·	возскорби·
возшꙋмѣю.	возшꙋмѣвай·	возшꙋмѣй·
возгремлю.	возгремля·	возгреми·
по.	глꙋмися·	поглꙋмися·
воз·	глаголи·	воз.
гнꙋшꙋся·	гнꙋшайся.	гнꙋсися·
согрѣюся·	грѣйся·	согрѣйся.

Неопределено Настоящо	*Будущо*	*Спрегателно.*
Велерéчевати·	Велерещи́.	велерéчевалъ. велерéклъ.
воскреша́ти·	воскреси́ти·	воскреша́лъ· воскреси́лъ·
воскреса́ти·	воскрéснути·	воскреша́лъ. воскрéслъ·
восклица́ти·	воскли́кнути.	
восторга́ти·	восто́ргнути·	восторга́лъ· восто́ргнулъ·
возсїѧва́ти·	возсїѧ́ти.	возсїѧва́лъ· возсїѧ́лъ·
возскорблѧ́ти·	возскорбѣ́ти·	возскорблѧ́лъ· возскорбѣ́лъ·
возшумѣва́ти·	возшумѣ́ти·	возшумѣва́лъ·
возгремлѧ́ти·	возгремѣ́ти·	возгремлѧ́лъ· возгремѣлъ·
глуми́тисѧ·	поглуми́тисѧ·	глумлѧ́лсѧ· глуми́лсѧ·
глаго́лати·	воз·	глаго́лалъ·
гнуша́тисѧ·	гнуси́тисѧ·	гнуша́лсѧ. гнуси́лсѧ·
грѣ́атисѧ·	согрѣ́ѧтисѧ·	грѣ́ѧлсѧ· со·

Причастїе Настоящо.	*Преминало.*
велерѣчевалай· ющїй, щаа, щее·	велерѣкїй· рѣкшїй, шаа, шее·
воскрешаай· ющїй, щаа, щее.	воскресивый· вшїй, вшаа, шее·
воскрешаай· ющїй, щаа, щее·	воскресый· шїй, шаа· шее
восторгаай. ющїй, щаа, щее.	восторгнувый· вшїй, вшаа, вшее·
возсїаваай· ющїй, щаа, щее.	возсїавый· авшїй, шаа, шее·
возскорблаай· ющїй, аа, ее.	возскорбѣвый· вшїй, аа ее.
возшумѣваай· ющїй, аа, ее,	возшумѣвый. вшїй, аа, ее.
возгремлаай· ющїй, аа, ее·	возгремѣвый· вшїй, аа, ее·
глумлаайса· щїйса, аасa, ееса·	глумивыйса· вшїйса, аасa, ееса.
глаголай. ющїй, аа, ее·	глаголавый· вшїй, шаа, шее.
гнушаайса. ющїйса, аасa, ееса·	гнусивыйса· вшїйса.
грѣайса· ющїйса·	согрѣавыйса· вшїйса·

Будущо	*Изявително Настоящо.*
велерекꙋщїй· щаѧ, щее.	гнѣваюсѧ·
воскресый. сꙋщїй, щаѧ, щее.	градꙋ·
воскресный· щїй, щаѧ, щее.	гоню.
	даю·
восторгный· щїй, щаѧ, щее.	дѣлаю·
возсїѧай. ющїй, щаѧ, щее·	дремлю.
возскорбѧй· щїй, щаѧ, щее·	емлюсѧ·
возшꙋмѣвай· ющїй, щаѧ, щее.	
	жаждꙋ·
возгремлѧй. щїй, щаѧ·	
поглꙋмлаийсѧ.	ждꙋ·
	желаю·
гнꙋшайсѧ· гнꙋшащїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.	живꙋ.
со.	затыкаю·
	знаю·

Преходящо	*Неопредѣлено.*	*Будущо.*
гнѣвахсѧ. Е 3-то шесѧ. М. 3-то хȣсѧ.	про.	про.
града́хъ.		
гона́хъ.	гна́хъ.	
даа́хъ.	да́хъ. 3-то даде́ М. да́хомъ.	дамъ. да́си. дасть да́мы. тѐ. дада́тъ
дѣ́лахъ. 3-то ше М. 3-то хȣ.	дѣ́лахъ. или со.	
дрема́хъ 3-то ше М. 3-то хȣ.	воз.	
ѥмла́хсѧ. 3-то. шесѧ М. 3-то хȣсѧ.	ꙗ́хсѧ. 3-то. ꙗтсѧ М. ꙗ́хомсѧ.	имȣ́сѧ.
жажда́хъ. 3-то. ше. М. 3-то. хȣ.	воз.	
жда́хъ. 3-то. ше М, 3-то. хȣ.	по.	
жела́хъ. 3-то. ше. М. 3-то. хȣ.	по.	
живѧ́хъ.	жихъ. или по.	
затыка́хъ.	затекнȣ́хъ.	заткнȣ̀.
зна́ахъ.	познахъ.	позна́ю.

Повелително Настоящо	*Будущо*	*Неопредѣлително. Настоящо*
гнѣвайся·	про·	гнѣватися·
гради·		градѣти·
гони·	про·	гнати·
дай· М. даемъ· дайте·	даждь· дамы. дадите·	даати·
дѣлай·	содѣлай.	дѣлати.
дреми·	воздреми·	дремати·
ємлися.	имися·	ємлатися·
жажди·	вожажди·	жаждати
жди·	пожди.	ждати·
желай·	пожелай.	желати·
живи. М. живемъ живите.	поживи.	жити
затыкай·	заткни·	затыкати·
знай·	познай.	знати.

Будущо	*Причастіе Настоящо*
про·	гнѣвлайсѧ· ющійся· грѧдый. грѧдущій, аѧ, ее·
про.	гонѧй· гонѧщій, щаѧ, щее·
дáти·	даáй. ю́щій, щаа, щее·
содѣ́лати·	дѣ́лай· ющій, щаа, щее
воздремáти·	дре́млай· ющій, аа, ее·
ю́тися·	е́млайся· люційся,
возжаждáти	жáждый· щій, щаа, щее·
пождáти.	ждый· ждущій, аа ее·
пожелáти·	желáлай· ющій, щаа, щее·
пожи́ти·	живый· живущій, щаа, щее·
заткнути.	затыкáлай· ющій, щаа, шее·
позна́ти·	знáлай· ющій· щаа, щее·

Преминало	*Будуще*
по·	про.
гнавый· вшїй, вшаа, вшее·	про·
давый· вшїи, вшаа, вшее,	дадый· дадущїй, щаа, щее·
дѣлавый· вшїи, вшаа· вшее·	со.
дремавый· вшїй, аа, ее.	воз.
ꙗвыйсѧ· вшїйсѧ,	воз·
жаждавый· вшїй, аа, ее.	по·
ждавый. вшїй, аа, ее.	по.
желавый· вшїй, аа, ее.	по·
жившїй, аа, ее.	
заткнувый· вшїй, аа, ее·	заткный· ущїй, щаа, щее·
знавый. вшїй, аа, ее·	по.

Спрегателно.	*Изявително Настоящо.*	*Преходящо*
гнѣвалсѧ.	запинаю	запинахъ.
градалъ.	засвидѣтелствую	засвидѣтелство-
гонѧлъ.		вахъ.
гналъ.	заповѣдую.	заповѣдовахъ.
даалъ.		
далъ.	забываю.	забывахъ.
дѣлалъ.		
со.	завѣщаваю.	завѣщавахъ.
дремалъ.		
воз.	закоснѣваю.	закоснѣвахъ.
ємлалсѧ.		
ꙗлсѧ.	зачинаю.	зачинахъ.
жаждалъ.		
воз.	завижу. зави-	завидахъ.
ждалъ.	диши.	
по.	зрю.	зрѧхъ.
желалъ.		
по.	затворѧю.	затворѧхъ.
жилъ,		
по.	зову.	зовѧхъ. или
затыкалъ.		звахъ.
	испытую.	испытовахъ.
заткнулъ.		
	изчитаю.	изчитахъ.
зналъ.		
	издыхаю	издыхахъ.

Неопредѣлено.	*Будущо.*	*Повелително Настоящо*
ȥапа́хъ·	ȥапнѫ	ȥапина́й·
ȥасвидѣ́телствовахъ·		ȥасвидѣтелствѹй
ȥаповѣ́дахъ·	ȥаповѣ́мъ· 3-то. вѣсть. М. 1-во мы	ȥаповѣ́дай·
ȥабы́хъ·	ȥабѫ́дѫ.	ȥабыва́й·
ȥавѣща́хъ·	ȥавѣща́ю·	ȥавѣщава́й.
ȥакоснѣ́хъ·	ȥакоснѣ́ю·	ȥакоснѣва́й·
ȥаѵа́хъ·	ȥаѵнѫ·	ȥаѵна́й·
ȥави́дѣхъ·		ȥави́ди·
ȥрѣхъ·	оуȥрю·	ȥри.
ȥатвори́хъ·	ȥатворю́.	ȥатворя́й.
воȥзва́хъ·	воȥȥовѫ́.	ȥови́.
испыта́хъ·	испыта́ю·	испытѹ́й·
иȥѵето́хъ·	иȥоутѫ·	изѵнта́й·
иȥдо́хъ· 3-то. иȥдше·	издо́хнѫ	издыхни́

Будущю	*Неопредѣлител. Настоящо*	*Будущо.*
запни́·	запина́ти·	запн8ти·
	засвидѣ́телствовати·	
запове́ждь· вѣмь вѣ̀дите·	запове́дати·	запове́сти·
забѹ́ди.	забыва́ти·	забы́ти·
завѣща́й·	завѣщава́ти·	завѣща́ти
ʒакоснѣ́й·	ʒакоснѣва́ти·	ʒакоснѣ́ти·
ʒаѵнѝ,	ʒаѵина́ти·	ʒаѵа́ти·
		ʒави́дѣти·
оѵʒри·	ʒрѣ́ти·	оѵзрѣ́ти.
ʒатворѝ·	ʒатвора́ти·	ʒатвори́ти·
воʒʒовѝ.	ʒва́ти·	воʒʒва́ти·
испыта́й·	испы́товати·	испыта́ти.
иʒоѵтѝ·	иʒѵита́ти·	иʒѵестѝ·
издо́хни	издыха́ти	издо́хн8ти

Причастїе Настоящо.	*Преминало.*
ѕапина́ѧй· ющїй, ѧѧ ее·	ѕапѫвый. вшїй. ѧѧ, ее·
засвидѣтелствуѧй· ющїй.	
ѕаповѣдуѧй· ющїй, ѧѧ, ее	ѕаповѣдавый. вшїй, ,ѧѧ ее
ѕабыва́ѧй· ющїй, ѧѧ, ее.	ѕабы́вый· вшїй, шѧѫ, шее
ѕавѣщава́ѧй· ющїй,ѧѧ, ее.	ѕавѣща́вый. вшїй, ѧѧ, ее.
ѕакоснѣва́ѧй. ющїй, ѧѧ, ее	ѕакоснѣ̀вый· вшїй, ѧѫ, ее
ѕаѵина́ѧй. ющїй, ѧѫ, ее·	ѕаѵа́вый· вшїй, ѧѫ, ее·
ѕави́дай· дѫщїй, ѧѫ, ее.	ѕави́дѣвый. вшїй, ѧѫ, ее·
зрѫй· ѕра́щїй, ѧѧ, ее.	ѕрѣ́увый· вшїй, ѧѧ, ее.
ѕаткора́й· а́щїй, ѧѫ, ее·	ѕаткори́вый· вшїй. ѧѧ, ее·
з овы́й· ѕову́щїй, ѧѧ, ее·	зва́вый. вшїй, ѧѧ, ее·
испытуѫй· ющїй, ѧѫ, ее·	испыта́вый· вшїй, ѧѧ, ее
изѵинта́ѫй· ющїй, ѧѧ, ее·	изѵе́тый· ѵе́тшїй, ѧѧ, ее·
издыха́ѫй ющїй, щѧѫ, щее·	издыха́вый вшїй шѧѫ шее

Будущо	*Спрегателно.*
ʒапный. ꙋщїй, аѧ, ее·	ѵапинáлъ.
	ʒапáлъ·
	ʒасвидѣ́телство-валъ·
ʒаповѣ́дый· ꙋщїй, аѧ, ее·	заповѣ́далъ,
ʒабꙋ́дꙋщїй, аа, ее.	забывáлъ·
	забы́лъ·
ʒавѣщáай· ющїй, аѧ, ее·	завѣщакáлъ.
	завѣщáлъ.
закоснѣ́ай· ющїй, аа, ее.	закоснѣвáлъ.
	закоснѣ́лъ·
заѵны́й· ꙋ́щїй, аѧ, ее·	заѵинáлъ·
	заѵáлъ·
	завидáлъ·
	зави́дѣлъ
оу·	зрѣлъ.
	оу.
затворáй· ръщїй, аа, ее·	затворáлъ·
	затвори́лъ.
воз·	звалъ·
	воз·
испытáай· ющїй, аа ее·	испытовалъ·
	испытáлъ·
изоѵты́й· ꙋ́щїй, аѧ, ее·	изѵитáлъ·
	изѵе́лъ·
издо́хный щїй щаѧ щее.	издыхáлъ·
	издохлъ.

Изявително Настоящо.	*Преходящо.*	*Неопредѣленно.*
и́мамъ.	имѣ́ахъ.	имѣ́хъ.
ищꙋ̀.	иска́хъ.	взыска́х
исповѣ́даю.	исповѣ́довахъ.	исповѣ́дахъ.
исхожда́ю.	исхожда́хъ.	изыдо́хъ.
истрыва́ю.	истрыва́хъ.	истры́хъ.
изе́млю.	изе́млѧхъ.	изѧ́хъ.
извожда́ю.	извожда́хъ.	изведо́хъ.
избожда́ю.	избожда́хъ.	избодо́хъ.
изгонѧ́ю.	изгонѧ́хъ.	изгна́хъ.
изсова́ю.	изсова́хъ.	изсꙋ́нꙋхъ.
испива́ю.	испива́хъ.	испи́хъ.
изсѣка́ю.	изсѣка́хъ.	изсѣко́хъ. 3-то изсѣчѐ.
изсыха́ю.	изсыха́хъ.	изсхо́хъ. 3-то и̇зсше.

Будущо.	*Повелитело. Настоящо*	*Будущо.*
	имѣй.	
взыщꙋ.	нщй.	звыщй.
исповѣмъ. си. сть мы. сте. дѫтъ.	исповѣдай.	исповѣждь. вѣмы. дите.
изыдꙋ.	исхождай.	изыди.
истрыю.	истрывай.	истрый.
измꙋ.	изємли.	изми.
изведꙋ.	извождай.	изведи.
избодꙋ.	избождай.	избоди.
изженꙋ.	изгонѧй.	изжени.
изсꙋнꙋ.	изсовай.	изсꙋни.
испїю.	испивай.	испїй. ємъ. йте.
изсѣкꙋ. чєши. М чємъ. чєте кꙋтъ.	изсѣкай.	изсѣчи.
изсохнꙋ.	изсыхай.	изсохни.

Неопредѣлител. Настоящо.	*Будущо.*	*Спрегателно.*
имѣти.		имѣлъ.
искати.	взыскати.	искалъ. взыскалъ.
исповѣдати.	исповѣсти.	исповѣдалъ.
исхождати	изыти.	исхождалъ. изшелъ.
истрывати.	истрыти.	истрывалъ. истрылъ.
изимати.	изѧти.	иземлалъ. изѧлъ.
извождати.	извести.	извождалъ. извелъ.
избождати.	избости.	избождалъ. изболъ.
изгонѧти.	изгнати.	изгонѧлъ, изгналъ.
изсовати.	изсунути.	изсовалъ. изсунулъ.
испивати.	испити.	испивалъ. испилъ.
изсѣкати.	изсѣщи.	изсѣкалъ. изсѣклъ.
изсыхати.	изсохнути.	изсыхалъ. изсохлъ.

Причастїе. Настоящо.	*Преминало.*
имый. имꙋщїй. ая, ее.	имѣвый. вшїй, ая, ее.
ищй. ищꙋщїй, ая, ее.	искавый. вшїй, ая, ее.
исповѣдаяй. ющїй ая, ее.	исповѣдавый. вшїй, ая, ее.
исхождаяй. ющїй, ая, ее.	исшедшїй, шая, шее.
истрываяй. ющїй, ая, ее.	истрывый. вшїй, ая, ее.
иземляй. емлющїй, ая, ее.	изявый. вшїй, ая, ее.
извождаяй. ющїй, ая ее.	изведшїй. шая, шее.
избождаяй. ющїй, ая, е.	изводый. избодшїй, ая, ее.
изгоняяй. ющїй, ая ее.	изгнавый. вшїй, ая ее.
изсоваяй. ющїй, ая, ее.	изсꙋнꙋвый. вшїй, ая, ее.
испиваяй. ющїй, ая, ее.	испивый. вшїй, ая, ее.
изсѣкаяй. ющїй, ая, ее.	изсѣкїй. кшїй, ая, ее.
изсыхаяй. ющїй, ая, ее	изсхїй. изсохшїй, ая ее.

Будущо.

взы́щꙋщїй, аѧ, ее.

исповѣ́дый. дꙋщїй, аѧ, ее.

изы́дый. ꙋщїй, аѧ, ее.

истрыі́ѧй. ющїй, аѧ, ее.

измы́й. измꙋ́щїй, аѧ, ее.

изведы́й, изведꙋ́щїй, щаѧ, щее.

изводы́й, изводꙋ́щїй, аѧ, ее.

изжены́й. ꙋ́щїй, аѧ, ее.

изсꙋ́ный. ꙋщїй, аѧ, ее.

испїѧ́й. ю́щїй, аѧ, ее.

изсѣкꙋ́щїй, аѧ, ее.

изсхны́й. ꙋ́щїй, аѧ, ее.

Изявително.
Настоящо.

изливаю́сѧ.

идꙋ̀.

истнѣва́ю.

изверга́ю.

исчеза́ю.

истлева́ю.

изрыва́ю.

изощрѧ́ю.

изрица́ю.

ка́плю.

клеве́щꙋ. щеши.

крыю̀.

Будущо	*Спрегатело.*
ꙁапны́й. ꙋщїй, аѫ, єє·	ꙁапина́лъ.
	ꙁапа́лъ·
	ꙁасвидѣ́телство-ва́лъ·
ꙁаповѣ́дый· ꙋщїй, аѫ, єє·	ꙁаповѣ́далъ,
ꙁабꙋ́дꙋщїй, аѧ, єє.	ꙁабыва́лъ·
	ꙁабы́лъ·
ꙁавѣща́ѧй· ющїй, аѫ, єє·	ꙁавѣщака́лъ.
	ꙁавѣща́лъ.
ꙁакоснѣ́ѧй· ющїй, аѧ, єє.	ꙁакоснѣва́лъ.
	ꙁакоснѣ́лъ·
ꙁаѵны́й· ꙋщїй, аѫ, єє·	ꙁаѵина́лъ·
	ꙁаѵа́лъ·
	ꙁавида́лъ·
	ꙁави́дѣлъ
	ꙁрѣлъ.
оѵ·	оѵ.
ꙁатвора́й· рѧщїй, аѧ, єє·	ꙁатвора́лъ·
	ꙁатвори́лъ.
	ꙁвалъ·
воꙁ·	воꙁ·
испыта́ѧй· ющїй, аѧ єє·	испытова́лъ·
	испыта́лъ·
иꙁоѵты́й· ꙋщїй, аѫ, єє·	иꙁѵита́лъ·
	иꙁѵе́лъ·
иꙁдо́хный щїй щаѫ щєє.	иꙁдыха́лъ·
	иꙁдо́хлъ.

Изявително Настоящо.	*Преходящо.*	*Неопредѣленно.*
и́мамъ.	имѣ́ахъ.	имѣ́хъ.
ищꙋ̀.	иска́хъ.	взыска́х
исповѣ́даю.	исповѣ́довахъ.	исповѣ́дахъ.
исхожда́ю.	исхожда́хъ.	изыдо́хъ.
истрыва́ю.	истрыва́хъ.	истры́хъ.
изе́млю.	изе́млахъ.	иза́хъ.
извожда́ю.	извожда́хъ.	изведо́хъ.
избожда́ю.	избожда́хъ.	избодо́хъ.
изгона́ю.	изгона́хъ.	изгна́хъ.
изсова́ю.	изсова́хъ.	изсꙋ́нꙋхъ.
испива́ю.	испива́хъ.	испи́хъ.
изсѣка́ю.	изсѣка́хъ.	изсѣко́хъ. 3-то изсѣче́.
изсыха́ю.	изсыха́хъ.	изсохо́хъ. 3-то и́зсше.

Будущо.	*Повелително. Настоящо*	*Будущо.*
	имѣй.	
взыщȣ.	ищи.	звыщи.
исповѣмъ. си. сть мы. сте. дятъ.	исповѣдай.	исповѣждь. вѣмы. дите.
изыдȣ.	исхождай.	изыди.
истрыю.	истрывай.	истрый.
измȣ.	иземли.	изми.
изведȣ.	извождай.	изведи.
избодȣ.	избождай.	избоди.
изженȣ.	изгоняй.	изжени.
изсȣнȣ.	изсовай.	изсȣни.
испїю.	испивай.	испїй. ѣмъ. їйте.
изсѣкȣ. чеши. М чемъ. чете кȣтъ.	изсѣкай.	изсѣчи.
изсохнȣ.	изсыхай.	изсохни.

Неопредѣлител. Настояще.	*Будуще.*	*Спрегателно.*
имѣти.		имѣлъ.
иска́ти.	взыска́ти.	иска́лъ.
		взыска́лъ.
исповѣдати.	исповѣсти.	исповѣдалъ.
		исхожда́лъ.
исхожда́ти	изыти.	изше́лъ.
истрыва́ти.	истрыти.	истрыва́лъ.
		истрылъ.
изима́ти.	изѧ́ти.	изе́млѧлъ.
		изѧ́лъ.
извожда́ти.	изве́сти.	извожда́лъ.
		изве́лъ.
избожда́ти.	избо́сти.	избожда́лъ.
		избо́лъ.
изгонѧ́ти.	изгна́ти.	изгонѧ́лъ,
		изгна́лъ.
изсова́ти.	изсꙋ́нꙋти.	изсова́лъ.
		изсꙋ́нꙋлъ.
испива́ти.	испи́ти.	испива́лъ.
		испи́лъ.
изсѣка́ти.	изсѣщи.	изсѣка́лъ.
		изсѣклъ.
изсыха́ти.	изсо́хнꙋти.	изсыха́лъ.
		изсо́хлъ.

Причастіе. Настоящо.	*Преминало.*
имый. имущій. аѧ, ее.	имѣвый. вшій, аѧ, ее.
ищій. ищущій, аѧ, ее.	искавый. вшій, аѧ, ее.
исповѣдаѧй. ющій аѧ, ее.	исповѣдавый. вшій, аѧ, ее.
исхождаѧй. ющій, аѧ, ее.	ишедшій, шаѧ, шее.
истрываѧй. ющій, аѧ, ее.	истрывый. вшій, аѧ, ее.
изъемлѧй. емлющій, аѧ, ее.	изѧвый. вшій, аѧ, ее.
извождаѧй. ющій, аѧ ее.	изведшій. шаѧ, шее.
избождаѧй. ющій, аѧ, е.	избодый. избодшій, аѧ, ее.
изгонѧѧй. ющій, аѧ ее.	изгнавый. вшій, аѧ ее.
изсоваѧй. ющій, аѧ, ее.	изсунувый. вшій, аѧ, ее.
испиваѧй. ющій, аѧ, ее.	испивый. вшій, аѧ, ее.
изсѣкаѧй. ющій, аѧ, ее.	изсѣкій. кшій, аѧ, ее.
изсыхаѧй. ющій, аѧ, ее	изсхій. изсохшій, аѧ ее.

Будущо.

взы́щꙋщїй, аѧ, ее.

исповѣ́дый. дꙋщїй, аѧ, ее.

изы́дый. ꙋщїй, аѧ, ее.

истры́ѧй. ющїй, аѧ, ее.

измы́й. измꙋ́щїй, аѧ, ее.

изведы́й, изведꙋ́щїй, щаѧ, щее.

избоды́й, избодꙋ́щїй, аѧ, ее.

изжены́й. ꙋ́щїй, аѧ, ее.

изсꙋ́ный. ꙋщїй, аѧ, ее.

испї́ѧй. ю́щїй, аѧ, ее.

изсѣкꙋ́щїй, аѧ, ее.

изсхны́й. ꙋщїй, аѧ, ее.

Изявително.
Настоящо.

излива́юсѧ.

идꙋ̀.

истнѣва́ю.

изверга́ю.

исчеза́ю.

истлева́ю.

изрыва́ю.

изощрѧ́ю.

изрица́ю.

ка́плю.

клеве́щꙋ. щеши.

крыю̀.

Преходящо.	*Неопредѣленно.*	*Будущо.*
изливáхся.	излïáхся.	излïюся.
идáхъ.	идóхъ. шелъ есѝ. ѝде.	
истнѣвáхъ.	истнѝхъ.	истнѝю.
извергáхъ.	извергóхъ.	извéргꙋ.
исчезáхъ.	исчезóхъ. 3-то исчезѐ.	исчéзнꙋ.
истлевáхъ.	истлáхъ.	истлáю.
зирывáхъ.	изрыíхъ.	изрыíнꙋ.
изощрáхъ.	изострѝхъ.	изощрѝю. стрѝши.
изрицáхъ.	изрекóхъ. речѐ. хомъ. сте. ша.	изрекꙋ̀. чéши.
кáпляхъ.	кáпнꙋхъ.	кáпнꙋ.
клеветáхъ, 3-то таше. М. 3-то тáхомъ.	клеветáхъ.	оклевéщꙋ. щеши.
крыáхъ.	крыíхъ. или с.	скрыю.

Повелително. Настоящо.	*Будущо.*	*Неопредѣлено. Настоящо.*
изливáйсѧ.	излíйсѧ.	изливáтисѧ.
идѝ.		итѝ.
истнѣвáй.	истнѝ.	истнѣвáти.
извергáй.	извéржи.	извергáти.
исчезáй.	исчезнѝ.	исчезáти.
истаевáй.	истáй.	истаевáти.
изрывáй.	изрíни.	изрывáти.
изощрѧ́й.	изострѝ.	изощрѧ́ти.
изрицáй.	изрцы̀.	изрицáти.
кáпли.	кáни.	кáплѧти.
клеветѝ.	ѡклеветѝ.	клеветáти.
крый.	скрый.	крыти.

Будущо.	Причастіе. Настоящо.
изліѧтисѧ.	изливаѧйсѧ. ющїйсѧ, нпрч.
	идый. идущїй. аѧ, ее.
истнити.	истнѣваѧюй. щїй, аѧ, ее.
извергщи.	извергаѧй. ющїй, аѧ, ее.
исчезнути.	исчезаѧй. ющїй, аѧ, ее.
истаѧти.	истаеваѧй. ющїй, аѧ, ее.
изрынути.	изрываѧй. ющїй, аѧ, ее.
изѡстрити.	изѡщраѧй. ющїй, аѧ, ее.
изрещи.	изрицаѧй. ющїй, аѧ, ее.
кануті.	капаѧй, ющїй, аѧ, ее.
ѡклеветити.	клевещай. щущїй, аѧ, ее.
скрыти.	скрыѧй. ющїй, аѧ, ее.

Преминало.	*Будущо.*
изліа́вый́ся. вшїйся.	изліа́йся. ющїйся.
ше́дшїй, ая, ее.	
истни́вый. вшїй, ая, ее.	истны́й. нꙋщїй, ая, ее.
изве́ргїй. гшїй, ая, ее.	извержа́й. жꙋщїй, ая, ее.
исчезы́й. че́зшїй, шая, шее.	исче́зный. ꙋщїй, ая, ее.
иста́явый. вшїй, ая, ее.	иста́яй. ющїй, ая, ее.
изры́вый. вшїй, ая, ее.	изры́ный. ꙋщїй, ая, ее.
изострі́вый. вшїй, ая, ее.	изостря́й. ящїй, ая, ее.
изрекі́й. ре́кшїй, ая, ее.	изрекꙋ́щїй. ая, ее.
ка́нꙋвый. ꙋвшїй, ая, ее.	ка́ный. нꙋщїй, ая, ее.
клевета́вый. вшїй, ая, ее.	ω.
кры́вый. вшїй, ая, ее.	с.

Спрегателно.	*Изявително. Настоящо.*	*Преходящо.*
изливалсѧ.	кленюсѧ.	кленѧхсѧ.
излїѧлсѧ.		
шелъ.	копа́ю.	копа́хъ. 3-то ше.
		М. 3-то хꙋ.
истнѣвалъ.	крѣплюсѧ.	крѣплѧхсѧ.
истнилъ.		
изверга́лъ.	каса́юсѧ.	каса́хсѧ. 3-то
изве́рглъ.		шесѧ, М. 3-то
исчезна́лъ.		хꙋсѧ.
исче́знꙋлъ.	лижꙋ. ли́жеши.	лиза́хъ. 3-то
истаева́лъ.		ше. М. 3-то хꙋ.
иста́ѧлъ.	люблю́.	любѧхъ.
изрывалъ.		
изры́лъ.	лꙋка́внꙋю.	лꙋка́вновахъ.
изѡщрѧ́лъ.		3-то ше. М.
изѡстри́лъ.		3-то хꙋ.
изрица́лъ.	лгꙋ. лже́ши.	лгахъ.
изре́клъ-		
ка́плѧлъ.	лещꙋ. лети́ши.	летѧхъ.
ка́нꙋлъ.		
клебета́лъ.	малодꙋшествꙋю.	малодꙋшество-
		вахъ. 3-то ше.
крылъ.		М. 3-то хꙋ.
	мо́люсѧ.	молѧ́хсѧ.

Неопредѣлено.	*Будущо.*	*Повелително. Настоящо.*
кла́хся.	про.	клени́ся. не́мся. клени́теся.
копа́хъ.	ис.	копа́й.
крѣпи́хся.	оукрѣплю́ся.	крѣпи́ся.
косну́хся	косну́ся.	каса́йся.
лиза́хъ.	ѡб.	лижи̇. ли́жемъ. лижи́те.
люби́хъ.	воз.	люби̇.
лука́вновахъ.	по.	лука́внуй.
солга́хъ.	солгу̇. жеши.	лжи.
летѣ́хъ.	по.	лети̇.
малоду́шствовахъ.		малоду́шствуй.
моли́хся.	по.	моли́ся. ли́мся. ли́теся.

Будущо.	*Неопредѣлител. Настоящо.*	*Будущо.*
про.	клѧ́тисѧ.	про.
ископа́й.	копа́ти.	ис.
оу.	крѣпи́тисѧ.	оу.
косни́сѧ.	каса́тисѧ.	косну́тисѧ.
ѡб.	лиза́ти.	ѡв.
воз.	люби́ти.	воз.
по.	лука́вновати.	по.
солжи̂.	лга́ти.	солга́ти.
по.	летѣ́ти.	по.
	малоду́шство-вати.	
по.	моли́тисѧ.	по.

Причастіе. *Настоящо.*	*Неопредѣлено.*
кленійсѧ. нющійсѧ, аѧсѧ, еесѧ.	клѧвыйсѧ. вшійсѧ аѧсѧ. еесѧ.
копаѧй. ющій, ющаѧ, щее.	копавый. вшій, аѧ, ее.
крѣпаѧйсѧ. ѧщійсѧ, аѧсѧ.	крѣпивыйсѧ. вшійсѧ, аѧсѧ, еесѧ.
касаѧйсѧ, ющійсѧ, аѧсѧ. еесѧ.	коснувыйсѧ. вшійсѧ, аѧсѧ.
лижай. жущій, аѧ, ее.	лизавый. вшій, аѧ, ее.
любѧй. бѧщій, аѧ, ее.	любивый. бившій, аѧ, ее.
лукавнуѧй. ющій, аѧ, ее.	лукавновавый. вшій аѧ. ее.
лгій. лгущій, аѧ, ее.	лгавый, вшій, аѧ, ее.
летѧй. ѧщій. аѧ, ее.	летѣвый. вшій, аѧ, ее.
малодушствуѧй. ющій, аѧ, ее.	малодушствовавый. вшій аѧ, ее.
молѧйсѧ. лѧщійсѧ, аѧсѧ.	моливыйсѧ. лившійсѧ аѧ, ее.

Будущо.	Спрегателно.	Изявително Настоящо.
про.	клѧ́лсѧ.	мꙋжа́юсѧ.
ис.	копа́лъ.	ми́лꙋю.
оу.	крѣпи́лсѧ.	мѧтꙋ́сѧ.
при.	каса́лсѧ. коснꙋ́лсѧ.	мщлю́.
		мыю̀.
ѡб.	лиза́лъ.	мета́ю.
воз.	люби́лъ.	мимохождꙋ́. хо́диши.
	лꙋка́вновалъ.	нꙋ́ждꙋсѧ. нꙋ́дишисѧ.
со.	лгалъ.	ношꙋ̀.
по.	летѣ́лъ.	нисхождꙋ̀.
	малодꙋ́шествовалъ.	назира́ю.
по.	моли́лсѧ.	низлага́ю.

Преходящо.	*Неопредѣленно.*	*Будущо.*
мȣжа́хсѧ. 3-то ше. М. 3-то хȣ.	мȣжа́хсѧ.	
мѝловахъ. 3-то ше. М. 3-то хȣ.	мѝловахъ.	по.
мѧтѧ́хсѧ.	мѧто́хсѧ.	смѧтȣ́сѧ.
мщахъ.	мстѝхъ.	мщȣ.
мыѧ́хъ.	мыхъ.	оумы́ю.
мета́хъ. 3-то ше. М. 3-то хȣ.	метна́хъ.	метнȣ̀.
мимоходѧ́хъ.	мимоидо́хъ.	мимоидȣ̀.
нȣжда́хсѧ.	нȣдѝхсѧ.	понȣждȣ́сѧ.
ноша́хъ.	несо́хъ.	несȣ̀.
нисхожда́хъ.	низидо́хъ.	низидȣ̀.
назира́хъ.	назрѣ́хъ.	на́зрю.
низлага́хъ.	низложи́хъ.	низложȣ̀.

Повелително. Настоящо	*Будущо.*	*Неопредѣлител. Настоящо.*
мѹжа́йсѧ.		мѹжа́тисѧ.
ми́лѹй.	по.	ми́ловати.
мѧти́сѧ. те́мсѧ ти́тесѧ.	смѧти́сѧ.	мѧсти́сѧ.
мща́й. емѫ. мща́йте.	мстѝ.	мща́ти.
мы́й. мы́емѫ. мы́йте.	оу.	мы́ти.
мета́й.	метнѝ.	мета́ти.
мимохо́дѝ.	мимондѝ.	мимоходи́ти.
нѹди́сѧ.	понѹди́сѧ.	нѹди́тисѧ.
носѝ.	несѝ.	носи́ти.
нисходѝ.	низи́ди.	нисходи́ти.
назира́й.	на́зри.	назира́ти.
низлага́й.	низложѝ.	низлага́ти.

Будущо.	*Причастіе. Ностоящо.*
	мѹжа́йсѧ. жа́щїйсѧ, аѧ, ее.
по.	ми́лѹѧй. ющїй, аѧ, ее.
смѧсти́сѧ.	мѧты́йсѧ. ѹщїйсѧ, аѧсѧ.
мети́ти.	мща́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
оу.	мы́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
ме́тнѹти.	мета́ѧй. ющїй, щаѧ, щее.
мимоитѝ.	мимохода́й. дѧщїй, щаѧ.
понѹди́тисѧ.	нѹдѧ́йсѧ. дѧщїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.
нестѝ.	носѧ́й. носѧ́щїй, аѧ, ее.
низи́ти.	нисходѧ́й. щїй, щаѧ, щее.
назрѣ́ти.	назира́ѧй. ющїй, аѧ, ее.
низложи́ти.	низлага́ѧй. ющїй, аѧ, ее.

Преминало.	*Будущо.*
мꙋжа́выйся. вшїйся, аѧ, ее.	
ми́лова́вый. вшїй, аѧ, ее,	по.
мѧ́тшїйся, шаѧся, еєся.	с.
мсти́вый. вшїй, вшаѧ. вшее.	мщай. мстѧ́щїй, щаѧ, щее.
мы́вый. вшїй, шаѧ, шее.	оу.
метна́вый. вшїй, аѧ, ее.	метны́й. нꙋ́щїй, щаѧ, щее.
мимоше́дый. ше́дшїй, аѧ, ее.	мимонды́й. идꙋ́щїй, аѧ, ее.
нꙋди́выйся. вшїйся, аѧся, ееся.	понꙋдѧ́йся. дѧщїйся, аѧся, ееся.
несы́й. несꙋ́щїй, аѧ, ее.	несꙋщїй. щаѧ, щее.
низше́дый. ше́дшїй, аѧ, ее.	низиды́й. дꙋ́щїй, аѧ, ее.
назрѣ́вый. вшїй, вшаѧ, вшее.	назрѧ́й. щїй, аѧ, ее.
низложи́вый. вшїй, аѧ, ее.	низложа́й. жа́щїй, аѧ, ее.

...нателно.	*Изявително. Настоящо.*	*Преходящо.*
ъ.	налѧцаю.	налѧцахъ.
ѧлъ.	надѣюсѧ.	надѣѧхсѧ. шесѧ. хѹсѧ.
	належѹ.	належахъ. жаше. жахѹ.
ъ.	непщѹю.	непщевахъ. ваше. вахѹ.
ъ.		
	наслѣдѹю.	наслѣдовахъ. ше. хѹ.
ъ.	наѹчаю.	наѹчахъ.
лъ.		
шелъ.	напаѧю.	напаѧхъ.
сѧ.	наслаждаюсѧ.	наслаждахсѧ.
ъ.	насыщаюсѧ.	насыщахъ.
ѧлъ.	наказѹю.	наказовахъ.
лъ.		
ѧлъ.	напрѧгаю.	напрѧгахъ.
ѧлъ.		
алъ.	низвождаю.	низвождахъ.
жилъ.		

Неопредѣлено.	*Будущо.*	*Повелител. Настоящо*
налакохъ.	налакѹ. налачешн.	налацай.
надѣахсѧ.	по.	надѣйсѧ.
налагохъ. 3-то же.	налагѹ. жешн.	належи.
непщевахъ.	воз.	непщѹй.
наслѣдовахъ.	наслѣдѹю.	наслѣдѹй.
наѹчихъ.	наѹчѹ.	наѹчай.
напоихъ.	напою.	напаяй.
насладихсѧ.	наслаждѹсѧ.	наслаждайсѧ
насытихсѧ.	насыщѹсѧ.	насыщайсѧ.
наказахъ.	накажѹ.	наказѹй.
напрагохъ.	напрагѹ. напражешн.	напрагай.
низведохъ.	низведѹ.	низваждай.

Будущо.	Неопредѣлител. Настоящо.	Будущо
ıалѧцы·	налѧцати.	налѧщи.
	надѣѧтисѧ.	
алѧжи.	належати.	налещи.
сз.	непщевати·	воз.
	наслѣдовати.	
аꙋчи.	наꙋчати.	наꙋчити.
апой.	напаѧти.	напойти.
асладисѧ.	наслаждатисѧ.	насладитисѧ.
асытисѧ.	насыщатисѧ.	насытитисѧ.
акажи.	наказꙋвати.	наказати.
апрѧжи.	напрѧгати.	напрѧщи.
изведи.	низвождати	низвести.

Причастїе. Настоящо.	*Преминало.*
налаца́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	налакїй. лѧкшїй, аѧ, ее.
над'Ѣѧйсѧ. ющїйсѧ аѧсѧ.	надѣ́ѧвыйсѧ шїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.
нале́жай щїй, щаѧ, щее.	налѧ́гїй. лѧ́гшїй, аѧ, ее.
непщѹ́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	непщева́вый. вшїй, аѧ, ее.
насл'Ѣдѹѧй. ющїй, аѧ, ее.	насл'Ѣдовавый. вшїй, аѧ. ее.
наѹча́ѧй. щїй, аѧ, ее.	наѹчи́вый. вшїй, аѧ, ее.
напа́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	напо́ивый. вшїй, аѧ, ее.
наслажда́ѧйсѧ, ющїйсѧ. аѧсѧ. еесѧ.	наслади́выйсѧ. вшїйсѧ, вшаѧсѧ, вшеесѧ.
насыща́ѧйсѧ. ющїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.	насы́тивыйсѧ. вшїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.
наказѹ́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	наказа́вый. вшїй, аѧ, ее.
напрѧга́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	напрѧ́гїй. прѧ́гшїй, аѧ, ее.
низвожда́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	низведый. ве́дшїй, аѧ, ее.

Будущо.	*Спрегателно.*
налакѹ́щїй, щаѧ, щее.	налѧца́лъ.
	налѧка́лъ.
	надѣ́ѧлсѧ.
налѧ́гѹщїй. щаѧ, щее.	належа́лъ.
	налѧ́глъ.
воз.	непщева́лъ.
	наслѣ́доваль.
	наслѣ́дилъ.
наѹча́й. ча́щїй, аѧ, ее.	наѹча́лъ.
	наѹчи́лъ.
напоѧ́й. ющїй, аѧ, ее.	напаѧ́лъ.
	напо́илъ.
наслади́йсѧ. дѧщїйсѧ, аѧсѧ.	наслажда́лсѧ.
	наслади́лсѧ.
насы́тайсѧ. тѧщїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ	насыща́лсѧ.
	насы́тилсѧ.
накажи́й. жѹщїй, аѧ, ее.	наказова́лъ.
	наказа́лъ.
напрѧ́жѹщїй, щаѧ, щее.	напрѧга́лъ.
	напрѧ́глъ.
низведый. низведѹ́щїй, щаѧ, щее.	низвожда́лъ.
	низве́лъ.

Изявително. Настояще.	Преходяще.	Неопредѣленно.
напишѫ́ю.	написова́хъ.	написа́хъ.
наслажда́юсѧ.	наслажда́хсѧ.	наслади́хсѧ.
нечє́ствѫю.	нечє́ствовахъ. шє. хѫ.	нечє́ствовахъ.
негодѫ́ю. єшн.	негодова́хъ. 3-то шє. М. 3-то хѫ.	негодова́хъ.
непра́вдѫю. єшн.	непра́вдовахъ. 3-то шє. М. 3-то хѫ.	непра́вдовахъ.
нарицꙗ́ю.	нарица́хъ.	нарєко́хъ.
напа́даю. єшн.	напада́хъ.	нападо́хъ.
низлага́ю. єшн.	низлага́хъ.	низложи́хъ.
напа́ꙗю. єшн.	напа́ꙗхъ.	напои́хъ.
начина́ю	начина́хъ.	нача́хъ.
наводнꙗ́ю.	наводнꙗ́хъ.	наводни́хъ.

Будущо.	*Повелително. Настоящо.*	*Будуще.*
напишꙋ.	написꙋй	напиши.
наслаждꙋсѧ. сладишисѧ.	наслаждайсѧ.	насладисѧ.
	нечествꙋй.	
воз.	негодꙋй.	воз.
	неправдꙋй.	
нарекꙋ. чеши.	нарицай.	нарцы.
нападꙋ.	нападай.	напади.
низложꙋ.	низлагай.	низложи.
напою.	напаѧй.	напой. имъ. пойте.
начнꙋ.	начинай.	начни.
наводню.	наводнѧй.	наводни.

Неопредѣлител. Настоящо.	*Будущо.*	*Спрегателно.*
написова́ти.	написа́ти.	написова́лъ.
		написа́лъ.
наслажда́тисѧ.	наслади́тисѧ.	наслажда́лсѧ.
		наслади́лсѧ.
нече́ствовати.		нече́ствовалъ.
негодова́ти.	воз.	негодова́лъ.
непра́вдовати.		непра́вдовалъ.
нарица́ти.	наре́щи̂.	нарица́лъ.
		наре́клъ.
напа́дати.	напа́сти.	напа́далъ.
		напа́лъ.
низлага́ти.	низложи́ти.	низлага́лъ.
		низложи́лъ.
напа́ѧти.	напо́йти.	напа́ѧлъ.
		напо́йлъ.
начина́ти.	нача́ти.	начина́лъ.
		нача́лъ.
наводнѧ́ти.	наводни́ти.	наводнѧ́лъ.
		наводни́лъ.

Причастіе. Настоящо.	*Преминало.*
написꙋ́ѧй. ющі́й, аѧ ее.	написа́вый. са́вшій, аѧ, ее.
наслажда́ѧйсѧ. наслажда́ющійсѧ.	наслади́вый сѧ. ди́вшійсѧ.
нече́ствꙋѧй. ющі́й, аѧ, ее.	нече́ствовавый. вшій, аѧ, ее.
негодꙋ́ѧй. ющі́й, аѧ, ее.	негодова́вый. вшій, аѧ, ее.
непра́вдꙋѧй. ющі́й, аѧ, ее.	непра́вдовавый. вшій, аѧ, ее.
нарица́ѧй. ющі́й, аѧ, ее.	нарекі́й. ре́кшій, аѧ, ее.
напі́даѧй. ющі́й, аѧ, ее.	напады́й. па́дшій, аѧ, ее.
низлага́ѧй. ющі́й, аѧ, ее.	низложи́вый. вшій, аѧ, ее.
напаѧ́ѧй. ѧ́ющій, аѧ. ее.	напоивый. ившій, аѧ, ее
начина́ѧй. на́ющій, аѧ, ее.	нача́вый. вшій, аѧ, ее.
наводнѧ́ѧй. ющі́й, аѧ, ее.	наводни́вый. вшій, аѧ ее.

Изявително. Настояще.	*Преходяще.*	*Неопредѣлено.*
написѹю.	написовахъ.	написахъ.
наслаждаюсѧ.	наслаждахсѧ.	насладихсѧ.
нечествѹю.	нечествовахъ. шε. хѹ.	нечествовахъ.
негодѹю. ешн.	негодовахъ. 3-то шε. М. 3-то хѹ.	негодовахъ.
неправдѹю. ешн.	неправдовахъ. 3-то шε. М. 3-то хѹ.	неправдовахъ.
нарицаю.	нарицахъ.	нарекохъ.
нападаю. ешн.	нападахъ.	нападохъ.
низлагаю. ешн.	низлагахъ.	низложихъ.
напаѧю. ешн.	напаѧхъ.	напоихъ.
начинаю	начинахъ.	начахъ.
наводнѧю.	наводнѧхъ.	наводнихъ.

Будущо.	*Повелително. Настоящо.*	*Будущо.*
напи́шꙋ.	написꙋ́й	напишѝ.
наслаждꙋ́сѧ. сладишисѧ.	наслажда́йсѧ.	насладѝсѧ.
	нече́ствꙋй.	
воз.	негодꙋ́й.	воз.
	непра́вдꙋй.	
нарекꙋ̀. че́ши.	нарица́й.	нарцы̀.
нападꙋ̀.	напа́дай.	нападѝ.
низложꙋ̀.	низлага́й.	низложѝ.
напою̀.	напаѧ́й.	напсѝ. имъ. псѝте.
начнꙋ̀.	начина́й.	начнѝ.
наводню̀.	наводнѧ́й.	наводнѝ.

Неопредѣлител. Настоящо.	*Будущо.*	*Спрегателно.*
напиꙋва́ти.	написа́ти.	напиꙋва́лъ.
		написа́лъ.
наслажда́тисѧ.	наслади́тисѧ.	наслажда́лсѧ.
		насладилсѧ.
нече́ствꙋвати.		нече́ствовалъ.
негодꙋва́ти.	воз.	негодꙋва́лъ.
непра́вдовати.		непра́вдовалъ.
нарица́ти.	нарещѝ.	нарица́лъ.
		наре́клъ.
напа́дати.	напа́сти.	напа́далъ.
		напа́лъ.
низлага́ти.	низложи́ти.	низлага́лъ.
		низложи́лъ.
напа́ѧти.	напо́йти.	напа́ѧлъ.
		напо́йлъ.
начина́ти.	нача́ти.	начина́лъ.
		нача́лъ.
наводнѧ́ти.	наводни́ти.	наводнѧ́лъ.
		наводни́лъ.

Причастіе. Настоящо.	*Преминало.*
написуѧй. ющїй, аѧ ее.	написа́вый. са́вшїй, аѧ, ее.
наслажда́ѧйсѧ. наслажда́ющїйсѧ.	наслади́выйсѧ. ди́вшїйсѧ.
нече́ствуѧй. ющїй, аѧ, ее.	нече́ствовавый. вшїй, аѧ, ее.
негоду́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	негодова́вый. вшїй, аѧ, ее.
непра́вдуѧй. ющїй, аѧ, ее.	непра́вдовавый. вшїй, аѧ, ее.
нарица́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	нарекі́й. ре́кшїй, аѧ, ее.
напа́даѧй. ющїй, аѧ, ее.	напа́дый. па́дшїй, аѧ, ее.
низлага́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	низложи́вый. вшїй, аѧ, вшее.
напаѧ́ѧй. ѧ́ющїй, аѧ. ее.	напои́вый. и́вшїй, аѧ, ее
начина́ѧй. на́ющїй, аѧ, ее.	нача́вый. вшїй, аѧ, ее.
наводнѧ́ѧй. ющїй, аѧ, ее.	наводни́вый. вшїй, аѧ ее.

Будущо.	*Изявително. Настоящо.*
напи́шїй. шꙋщїй, аѧ, ее.	низвождꙋ̀, во̑диши.
насладѧ́йсѧ. ѧщїйсѧ.	наслаждаю, еши.
по.	небрегꙋ̀. бреже́-ши.
воз.	прилѣплѧ́юсѧ. е-шисѧ.
	помышлѧ́ю. е-ши.
	поминаю. еши.
нарекꙋ́щїй, щаѧ, щее.	пою.
нападꙋ́щїй, щаѧ, щее.	призываю.
низложа́й. щїй, щаѧ, щее.	полагаю.
напоѧ́й. напоющїй, аѧ, ее.	погибаю.
начный. щїй, аѧ, ее.	посмѣваюсѧ. е-шисѧ.
наводнѧ́й. днѧщїй, аѧ, ее.	предлагаю.

Преходящо.	*Неспредѣленно.*	*Будущо.*
низводѧ́хъ.	низведо́хъ.	низведу̀. де́шн
насажда́хъ.	насади́хъ.	насажду̀. сади́ши.
небрежа́хъ.	небрего́хъ.	пре.
прилѣплѧ́хсѧ.	прилѣпи́хсѧ.	прилѣплюсѧ.
помышлѧ́хъ.	помы́слихъ.	помы́слю.
помина́хъ.	помѧнꙋ́хъ.	помѧнꙋ̀.
поѧ́хъ.	пѣхъ.	вос.
призыва́хъ.	призва́хъ.	призову̀.
полага́хъ.	положи́хъ.	положу̀.
погиба́хъ.	погибо́хъ.	погибу̀. или поги́бнꙋ.
посмѣва́хсѧ.	посмѣѧхсѧ.	посмѣюсѧ.
предлага́хъ.	предложи́хъ.	предложу̀.

Повелително. Настоящо.	Будущо.	Неопредълител: Насшоящо.
низвождай.	низведи.	низвождати.
насаждай.	насади.	насаждати.
небрежи.	пре.	небрещи.
прилѣплѧйсѧ.	прилѣписѧ.	прилѣплѧтисѧ.
помышлѧй.	помысли.	помышлѧти.
поминай.	помѧни.	поминати.
пой. поемъ. пойте.	вос.	пѣти.
призывай.	призови.	призывати.
полагай.	положи.	полагати.
погибай.	погибни.	погибати.
посмѣвайсѧ.	посмѣйсѧ.	посмѣватисѧ.
предлагай.	предложи.	предлагати.

Будущо.	Причастіе. Настоящо.
низвестѝ.	низвождаѧй. ющїй, аѧ, ее.
насади́ти.	насажда́ѧй. ющїй, аѧ, ее.
пре.	небрегꙋ́щїй. аѧ, ее.
прилѣпитисѧ.	прилѣплѧѧйсѧ. ющїйсѧ, аѧсѧ.
помы́слити.	помышлѧѧй, лѧющїй, аѧ, ее.
помѧнꙋ́ти.	помина́ѧй. ющїй, аѧ, ее.
вос.	поѧй. ющїй, аѧ, ее.
призва́ти.	призыва́ѧй. ющїй, аѧ, ее.
положи́ти.	полага́ѧй ющїй, аѧ, ее.
погибнꙋти.	погиба́ѧй. ющїй, аѧ, ее.
посмѣѧтисѧ.	посмѣваѧйсѧ. ющїйсѧ, аѧсѧ.
продолжи́ти.	предлага́ѧй. ющїй, аѧ, ее.

Преминало.	*Будущо.*
низведый. вшїй, аѧ, ее.	низведѹщїй. щаѧ, щее.
насадивый. вшїй, аѧ, ее.	насадаѧй, даѧщїй, аѧ, ее.
небрегїй. брегшїй, аѧ, ее.	пре.
прилѣпивыйсѧ. вшїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.	прилѣплаѧйсѧ, плаѧщїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.
помысливый. вшїй, аѧ, ее.	помыслаѧй. слаѧщїй, аѧ, ее.
поманѹвый. вшїй, аѧ, ее.	поманый нѹщїй, аѧ, ее.
пѣвый. вшїй, аѧ, ее.	вес.
призвавый. вшїй, аѧ, ее.	призовый. зовѹщїй, аѧ, ее.
положивый. лежшїй, аѧ, ее.	полежай, жащїй, аѧ, ее.
погибый. гибшїй, аѧ, ее.	погибный. бнѹщїй, аѧ, ее.
посмѣавыйсѧ. вшїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.	посмѣаѧйсѧ, ющїйсѧ, аѧсѧ, еесѧ.
предложивый. вшїй, аѧ, ее.	предложай. жащїй, аѧ, ее.

142. — Начертаватся всите тія глаголи по примѣрыте на сопреженіята, а настоящото и другите началии времена показоватъ по кои сопреженія требе да ся начертаватъ.

СОПРЕЖЕНІЕ

на окончавающыте глаголы на *м*.

143. — Окончавающите глаголи на мъ или мь въ първото лице на числото единственно не ся начертаватъ въ настоящото по примѣрыте на сопреженіята, за това имъ ся полага за примѣръ слѣдующото сопреженіе.

ИЗЯВИТЕЛНО.

Настоящо и будущо.

Є. имъ.
ясн.
ясть.
Д. ясва. жен. ѣ.
яста. — ѣ.
яста. — ѣ.
М. ямы.
ясте; или ядитѐ.
ядатъ.

преходящо.

Є. ядахъ.
ядалъ есѝ.
ядаше
Д. ядахова. ж. ѣ.
ядаста. — ѣ.
ядаста. — ѣ.
М. ядахомъ.
ядасте.
ядахѹ.

първопрешедшо.

Є. ялъ есмь.
ялъ есѝ.
ялъ есть.
Д. яла ескà. ж. ѣ.
яла естà — ѣ.
яла естà. — ѣ.
М ялн есмы̀.
ялн естѐ.

ѭли сѫть·

второпрешедшо.

Є. ѭлъ бѣхъ.

ѭлъ бѣ или бѣше·

ѭлъ бѣ—бѣше·

Д· ѭла бѣхова· ж· ѣ

ѭла бѣста·—ѣ·

ѭла бѣста·—ѣ

М· ѭли бѣхомъ·

ѭли бѣсте·

ѭли бѣхѫ·

неопредѣленно.

Є· ѭдохъ·

ѭлъ еси.

ѭдѐ·

Д· ѭдохова· ж. ѣ·

ѭдоста-—ѣ·

ѭдоста·—ѣ·

М· ѭдохомъ·

ѭдосте·

ѭдоша.

ИЗЯВИТЕЛНО.

настоящо и будущо.

Є. ѭждь·

Д· ѭдива· ж· ѣ·

ѭдита —ѣ·

М· ѭждмы или ѭдимъ·

ѭдите.

неопредѣлително.

настоящо.

ѭсти.

причастіе.

настоящо.

ѭдый ѭдѫщі·, ла, се·

отсѣч. ѭды· ѭдѫщъ,

ѭдѫщи.

неопредѣленно.

ѭдшій, шаѧ, шее·

огсѣч. ѭдшъ, ѭдши·

множ. ѭдше.

страдателно.

настоящо и будущо.

ѭдомый, мая, мое·

отсѣч. ѭдомъ, ма, мо·

неопредѣленно.

ѭденый, ная, ное·

отсѣч. ѭденъ, на, но.

ПРИМѢРЪ.

на сослагателного наклоненіе.

144. — Начертавася сослагателното сосъ

помагателныя глаголъ и со спрегателното причастіе на единъ глаголъ на които предходятъ союзите а́ще и бы.

145. — Това наклоненіе значи единъ сумнителенъ разумъ, но, ако ся свърши, силенъ. За примѣръ: а́ще бы есмь человѣ́кωмъ оѹгожда́лъ, хрі́стовъ рабъ не быхъ былъ.

преходящо.

Є. а́ще бы есмь поѹча́лъ.
а́ще бы еси поѹча́лъ.
а́ще бы поѹча́лъ.

Д. а́ще бы есвѣ̀ поѹча́ла жен. лѣ.
а́ще бы еста̀ поѹча́ла, жен. лѣ.
а́ще бы еста̀ поѹча́ла, жен. лѣ.

М. а́ще бы есмы̀ поѹча́ли
а́ще бы естѐ поѹча́ли.
а́ще бы поѹча́ли.

Прешедшо.

Є. а́ще бѣхъ поѹча́лъ.
а́ще бѣ или баше поѹча́лъ.
а́ще бѣ поѹча́лъ.

Д. а́ще бѣ́сва поѹча́ла ж. ѣ.
а́ще бѣ́ста поѹча́ла. — ѣ.
а́ще бѣ́ста поѹча́ла. — ѣ.

М. а́ще бѣ́хомъ поѹча́ли.
а́ще бѣ́сте поѹча́ли.
а́ще ба́хѹ поѹча́ли.

Неопредѣленно.

Є. а́ще быхъ поѹчи́лъ.
а́ще бы есѝ поѹчи́лъ.
а́ще бы поѹчи́лъ.

Д. а́ще быхова поѹчи́ла. ж. ѣ.
а́ще была еста̀ поѹчи́ла. ѣ.
а́ще быста поѹчи́ла. ѣ.

М. а́ще быхомъ поѹчи́ли.
а́ще бысте поѹчи́ли.

Будущо.

Є· аще буду поучилъ·
аще будеши поучилъ·
аще будетъ поучилъ·
Д· аще будева поучила. ж· — ѣ·
аще будета поучила· ѣ.
аще будета поучила· ѣ·
М. аще будемъ поучили·
аще будете поучили·
аще будутъ поучили.

СОПРЕЖЕНІЕ

От сопрегателното причастіе и существителныа глаголъ.

146. — Со страдателното причастіе на единъ глаголъ, настоящо или преминало, и помагателныа глаголъ, начартавася сопреженіе сложено залогъ страдателенъ, като слѣдующото:

ИЗЯВИТЕЛНО.
настоящо.

Є· любимъ есмь.
любимъ еси.
любимъ есть.
Д· Любима есва жен. ѣ·
Любима еста — ѣ·
Любима еста — ѣ.
М. любими есмы·
любими есте·
любими сутъ·

преходящо.

Є· любимъ бѣхъ·
любимъ бѣ·
любимъ бѣ·
Д· любима бѣсва· ж· ѣ.
любима бѣста· — ѣ·
любима бѣста· — ѣ·
М· любими бѣхомъ.
любими бѣсте·
любими баху.

неопредѣленно.

Є· любимъ быхъ·
любимъ былъ· еси·

Д. любима бысва.
любимъ бысть. ж. ѣ.
любима быста. — ѣ.
любима быста. — ѣ.
М. любими быхомъ.
любими бысте.
любими быша.

Будущо.

Є. любимъ бѫдѫ.
любимъ бѫдеши.
любимъ бѫдетъ.
Д. любима бѫдева. ж. ѣ.
любима бѫдета. — ѣ.
любима бѫдета. — ѣ
М. любими бѫдемъ.
любими бѫдете.
любими бѫдѫтъ.

ПОВЕЛИТЕЛНО

Настоящо.

Є. любимъ бѫди.
Д. любима бѫдева. ж. ѣ.
любима бѫдета — ѣ.
М. любими бѫдемъ.
любими бѫдите.

НЕОПРЕДѢЛИТЕЛНО.

Настоящо.

М. С. любимъ быти.
Ж. любимѣй быти.

ПРИЧАСТІЕ

Настоящо.

любимъ сый.
любимъ сѫщій.
любима сѫщаа.
любимо сѫщее.
Отсѣч. любимъ сѫщъ.
любима сѫщи.
любимо сѫщи.
Множ. любими сѫщи.

Преминало.

любимъ бывый.
любимъ бывшій.
любима бывшаа.
любимо бывшее.
Отсѣч. любимъ бывъ или
бывшъ.
любима, любимо
бывши.

Будущо.

любимъ бѫдѫщій.
любима бѫдѫщаа.
любимо бѫдѫщее.
Отсѣч. любимъ бѫдѫщъ.
любима бѫдѫщи.
любимо бѫдѫщи.
Множ. любими бѫдѫще.

Сопреженіе.

на едноличныте глаголы.

147. — Единоличните глаголи които ся казватъ и безличии, сопрегаватся само въ третото лице на единственного число, и клонятся по примѣрыте на другите глаголы.

Глаголъ единоличенъ достоитъ.

ИЗЯВИТЕЛНО.

Настоящо.

Достоитъ·

Преходящо.

Достоѧше·

Неопредѣленно.

Достои или достоилъ бысть·

Будущо.

Оудостоитъ·

НЕОПРЕДѢЛИТЕЛНО.

Настоящо.

достоити. бꙋдꙋщ· оудостоити·

ПРИЧАСТІЕ

Настоящо.

достоѧй· достоѧщїй, щаѧ, щее·

Отсѣч. достоѧ· достоѧщъ щи·

НЕОПРЕДѢЛЕННО

достоивый· достоившїй, аѧ, ее·

Отсѣч. достоивъ· достоившъ, вши·

Будущо. оудостоѧй·

БЕЗЛИЧНИ СА:

Господствꙋетъ·
Глаголетсѧ·
Довлѣетъ·
Ȥритсѧ·
Ключаетсѧ·
Можетсѧ·
Мнитсѧ·
Ѡскꙋдѣваетъ·

Надлѣжитъ.	Случается.
Пристоитъ.	Щадится. и проч.

ГЛАВА 6.

Ради причастіето.

148. — Причастіето е рѣчь която има дѣлъ отъ глагола и отъ прилагателното; отъ глагола зема знаменованіето му и допълненіето: родители любящіи чада своя; слуги служащіи вѣрно господамъ своимъ. А отъ прилагателното зема окончаціята на трите рода за да може да ся приложи на существителното на което ся возноси: человѣкъ богатѣющій въ Бога; жена строящая добрѣ домъ свой; дѣти оучащаяся прилѣжно.

149. — Причастіята са два вида: дѣйствителното причастіе и страдателното. Третій видъ причастіе е сопрегателно, но то ся употреблява само въ глаголыте, сопрегаемо со существителныа глаголъ: возшелъ еси на высоту.

150. — Дѣйствителното причастіе ся прилага на существителното име, да показова що работи существителното име. Ако е причастіето настоящо или будущо време, има главенъ личенъ знакъ щ, ако ли е преминало ш, и клонися триродно: оучащій, оучащая, оучащее, настоящо; писавшій, писавшая, писавшее преминало.

151 — Дѣйствителното отсѣчено причастіе

всекога ся сходи съ единъ личенъ глаголъ на какво да е време: разгнѹвъ книгѹ обрѣте; проходѧ грады и вѐси оучаше; гнѣвъ оубїю.

152. — Страдателното причастїе ся сопрега со существителното име, и показова отъ що страда существителното име. Оно има на настоящото или будущото време личенъ знакъ М, а на преминалото Н, и клони ся триродно: оучимый, оучимаѧ, оучимое, настоящо; просвѣщенный, просвѣщенаѧ, просвѣщенное преминало.

ГЛАВА 7.

Ради нескланяемыте рѣчи.

ЗА НАРѢЧІЕТО.

153. — Нарѣчїето е рѣчь нескланяема която придава нѣкаковъ разумъ или на глаголъ: оучитъ прилѣжнѡ; или на име: трѹдолюбивъ ѕѣлѡ. именувася нарѣчїе или поясно наглаголїе, понеже ся сдружава най много съ глагола.

154. — Наглаголїето има пълнъ разумъ отъ себе си, и равно е съ разума на предлозите съ допълненїята имъ: молитисѧ тайнѡ Богѹ, оучитисѧ прилѣжнѡ, быти ѕѣлѡ человѣколюбивѹ; може да ся претвори на предлогъ и допълненїе: молитисѧ Богѹ съ тайностїю, учитися съ прилѣжанїемъ, быти человѣколюбивѹ съ ѕѣлностїю. Отъ тыя примѣры *е явно че* наглаголїето е пълно отъ самосебеси.

Има обаче наглаголія и съ допълненія, като мѣстните: близъ мо́ря, посредѣ̀ двою̀ разбо́йнику, между̀ ва́ми и на́ми ипроч.

155. — Наглаголіята са първообразни и производни, сложени и прости. Производни са онія които ся производять отъ существителните и прилагателните и сдружаватся съ глагола за да му дадатъ нѣкакво образодѣліе на значенованіето: ку́пно, грома́дно, до́лу, дово́лно, сугу́бо, многообра́зно, е́лико, отъ купъ, грома́да, долъ, дово́лно, сугу́бъ, многообра́зенъ, е́ликъ. Скорѣ́е, простра́ннѣйше, крѣпча́йше отъ ско́рый, крѣпча́йшій простра́ннѣйшій,

РАСПИСЪ НА ПОУПОТРЕБЛЯЕМЫТЕ НАГЛАГОЛІЯ.

Значатъ мѣсто.— близъ, далѐче, го́рѣ, до́лу, посредѣ̀, здѣ, та́мо, и́ндѣ, сѣ́мо, внутрь, внѣ, проти́ву, идѣ́же, обою́ду, инѣ́уду, верху̀, между̀, созадѝ, свы́ше, сни́зу, вонъ, вспать.

Време. — Днесь, у́тро, нынѣ́, ужѐ, за́втра, по́здѣ, тогда̀, досе́лѣ, до́ндеже, вы́ну, при́сно всегда̀, дре́вле, давно̀ вчера̀, пре́жде, исконѝ испе́рва, не́ктому̀, ѿто́лѣ, иногда̀.

Каквыня. — До́брѣ, злѣ, сла́дцѣ, ту́не, удо́бь, я́вѣ, та́йно, ско́ро, дово́лно, разли́чнѣ, многообра́зно, вкупѣ, сицѣ, усе́рдно.

Колкавыня. — Мно́го, ма́ло, дово́лно, сугу́бо,

первѣе, второе, третое, единою, единожды, дважды, трижды, четырижды, вторицею, третицею, четверицею, седмерицею, сторицею, елико, толико, елижды, толижды, коль, толь.

Сравненіе и превосходженіе. — Паче, лишше, вышше, вящше, множае, мнѣе, менше ипроч.

156. — Собраны рѣчи наедно които преображават или нѣкой глаголъ, или нѣкое прилагателно, или нѣкое наглаголіе, имепуватся на глаголійно реченіе.. Таквія са: чесо ради, что сице, сего ради, почто ни, не тако, во изобилъ, по части, долго время, по настоящемъ, во обще, на едине, во мгновеніе ока, во вѣкъ.

ГЛАВА 8.

Ради предлога.

157. — Предлозите са часть на словото (на думата) несклапяема, они изясняватъ содържанія-та които рѣчите иматъ помежду си като: на небеси и на земли, значи мѣсто; по образу божію, значи уподобленіе; насъ ради человѣкъ, значи вина; сниде съ небесе, значи тръгнуваніе отъ мѣсто; обратися, къ нимъ, значи лице; на, по, насъ, съ, къ изясняватъ тыя сношенія , и понеже ся полагатъ предъ рѣчите, казоватся предлози.

158. — Предлозите нѣматъ сами отъ себеси единъ цѣлъ разумъ; рѣчьта обаче, която е допъл-

неніе на предлога, допълнява цѣлыя разумъ. Хрїе и во гробъ, снизшелъ еси, сниди съ креста, объ онъ поль, допълненія са на предлозите во, съ, об. Допълненіето на предлога ся казова средственно допълненіе.

159. — Распись на поупотребляемыте предлози.

ЕДИНОСЛОЖНИ.

Безъ, во или въ, возъ, до, дла, за, изъ, ко или къ, на, надъ, по, подъ, предъ, при, пре, про, разъ, со или съ, оу, ѿ, чрезъ, ѡ, ѡбъ.

ДВАСЛОЖНИ.

Кромѣ, мимѡ, ради, развѣ, сквозѣ, вмѣстѡ, ипроч.

ГЛАВА 9.

Ради союза.

160. — Союзъ е рѣчь нескланяема която сързова рѣчь, или реченіе съ реченіе. Ако река: любитъ правдѹ — любитъ Бога, — любай Бога — любитъ ближнаго человѣка, — желаетъ дасть рѹкѹ помощи немощномѹ — печется ѡ общей пользѣ отечества, — не ѡставляетъ своюю собственнѹю пользѹ. Това реченіе ся вързова съ осмь союза, ако ги умълчимъ, оставатъ ставите на реченіето несвързани, развалля му ся разумо и не е вече цѣло. За да стане цѣло, требе да му ся притуратъ союзите, аще, и, же, или, да, обаче, така: аще

кто любитъ правдꙋ, любитъ и Бога, любай же Бога, любитъ, и ближнаго или человѣка, желаетъ же да дасть немощному рꙋкꙋ помощи, печется и ѡ общей пользѣ отечества, не ѡставлаетъ обаче и свою собственнꙋю пользꙋ; така рѣчите аще, и, же, или да обаче союзи са.

161. — Назначеніе. Съ премѣщаваніе или липсуваніе, намѣровася союзо понѣкога въ началото на реченіето или между двѣ рѣчи:

Егда снизшелъ еси къ смерти, животе безсмертный, тогда адъ оумертвилъ еси блистаніемъ божества.

Онъ есть трꙋдолюбивъ и праведливъ.

Въ първото реченіе е премѣщеніе въ реда на рѣчите; първый редъ е: тогда адъ оумертвилъ еси и проч. егда снизшелъ еси къ живонꙋ и проч.

Во второто реченіе липсова отъ сочиненіето рѣчь; пълното сочинеміе е: онъ есть трꙋдолюбивъ и онъ есть праведливъ. Като ся оправи премѣщаваніето на първото реченіе и липсуваніето на второто, види ся защото союзите егда, и, соединяватъ явно единъ ставъ на едно реченіе съ другъ ставъ.

162. — Расписъ на поупотребляемыте союзы:

Егда внегда, и, же, а, или, либо, на, аще но, обаче, хота, бы, да, бо, ибо дѣла, ради, елма, по-

нежє, оубо, занѐ, яко, єдали, либо, нижѐ, дабы и проч.

163. — Двѣ, три рѣчи наедне, които ся употребяватъ да свържамъ ставыте на едно рѣченіе, именуватся союзно сплетеніе; таквыя са: аще ли же, аще оубω, аще бы, не бы, да бы, єжели бы, бо єже оубω, аще не бы, и проч,

ГЛАВА 10.

Ради междометіето.

164. — Междометіето е рѣчь несклаеняема която показова силны нѣкаквы страданія които търпи душата.

165. — Главните междометія са:

ω! ωле! да покажатъ удивленіе.

оуа! да покаже укоръ.

ωхъ! оувы! горе! ахъ! да покажатъ скорбъ.

ω! хей! да покажатъ повыканіе.

ωбы! ωдабы! да покаже желаніе.

се азъ! се онъ! да покаже показаніе.

ха! что! да покаже отвѣтъ (отговоръ).

ω бѣда! (иазъкъ), да покаже пожаленіе.

миръ всѣмъ! да покаже мълчаніе.

ГЛАВА 11.

Ради правописаніето.

166. — Правописаніето е хитрость която ны учи какъ да пишемъ, сосъ буквыте, частите

на словото (на думата), и со знацыте.

167. — Буквыте са азбуката; знацыте на правописанiето са острата ', тежката `, облечената ^, кратката ˘, соединителната -, вмѣстителната ( ), уводителната (*) „ “.

168 — Острата не ся туря никогa на окончателныа слогъ, само въ погорныте му слогове, като милосéрдїе, ωдéжда, видáщїй; турася острата и на окончателныа слогъ, ако има на края му согласны Ъ, или Й, като человѣколюби́въ, творáй; тежката ся тура на крайныа слогъ, като ѕвѣздà, борцы̀; облечената ся тура на множественныте числа, като свѧтᾶѧ, множественный среднiй родъ; кратката ся тура на Й да му скрати гласа, като мой, честнѣйшую; соединителната ся протъргнува на край на реда, когато нѣкоя рѣчь записана, остане да ся допише въ слѣдующiа редъ, като божественный; вмѣстителната ся употреблява, когато ся вмѣщаватъ една или повече рѣчи несодръжателны съ другите, като Самуи́лъ (1134 прéжде Хрїстà) священникъ и пророкъ и проч. уводителната ся употреблява за да уведемъ нѣколко реда отъ нѣкоя книга или отъ списатель, за свидѣтелство между рѣ-

(*) Писуваемите знацы отгорѣ на началны букви гласны замълчаваме, понеже не значатъ нищо на славенски, уведени са само за подражанiе на елинскiа iазыкъ.

чите на реченіето което пишемъ, които заграждаваме отъ двата краища со запятаи така: „ “.

ради произведеніето на рѣчите отъ първообразните, и правописаніето имъ.

169. — Производните рѣчи ся производатъ почти отъ всичките части слова, които или прилагатъ на окончаніето на първообразната рѣчь нѣкоя буква или слогъ, или отсичатъ, и не производятся само отъ първообразны, но и отъ производны:

ОТЪ		
бродити	Произведеніе на существи-телны мъжки имена на ъ.	бродъ.
берꙋ,		боръ.
вертꙋ		вертъ.
вредꙋ,		вредъ
гребꙋ,		гробъ,
гремꙋ		громъ.
дѣлаю,		дѣлъ.
живꙋ,		животъ.
паде,		падъ.
плете,		плотъ.
стрегꙋ,		строгъ.
стреже,		стражъ.
—		—
домѡвъ,		домовникъ.
дꙋхѡвъ,	на никъ.	дꙋховникъ.
источи,		источникъ.
любовь.		любовникъ.
пленъ,		плѣнникъ.
помощь,		помощникъ.
санѡвъ,		сановникъ.
союзъ,		союзникъ.
соль,		солникъ.
сѣнь.		сѣнникъ.
церковь,		церковникъ.
священъ		священникъ.

ОТЪ		
мꙋ́ченъ,		мꙋ́ченикъ.
же́ртвенъ,		же́ртвенникъ.
—	на *къ*.	—
текꙋ̀,		токъ.
пекꙋ̀,		пекъ.
зна́ю,		знакъ.
ѕеле́нъ,		ѕлакъ.
зрю,		зракъ,
избы́ти,		избы́токъ.
ѡбре́къ,		ѡбро́къ.
пре́сенъ,		пресно́къ.
понедѣ́лѧ,		понедѣ́льникъ.
вто́рый,		вто́рникъ.
—	на *цъ*.	—
борю̀,		боре́цъ,
бїю̀,		бїе́цъ.
бѣлъ,		бѣле́цъ.
жре,		жре́цъ.
калъ,		ка́лецъ,
крестъ,		кресте́цъ.
младе́нъ,		младе́нецъ,
творю,		творе́цъ.
твори̇,		тваръ.
пришли̇,		пришле́цъ,
человѣколюби́въ,		человѣколю́бецъ.
чернъ.		черне́цъ.

отъ	умалителни	
лєдъ.	на цъ.	лєдецъ.
мѣхъ,		мѣшецъ.
прахъ,		прашецъ.
снѣгъ,		снѣжецъ.
сухъ,		сушецъ.
человѣкъ,		человѣчецъ.
—	на й.	—
бію,		бой.
брою,		брой.
гнію,		гной.
лію,		лой.
строю,		строй.
—	на лъ отъ неопредѣлителното наклоненіе.	—
вредити,		вредитель.
колебати,		колебатель.
мучити,		мучитель.
назирати,		назиратель.
подражати,		подражатель.
слагати,		слагатель.
оучити (*),		оучитель.

(*) Изваждася зритель, спаситель и още нѣкои производими отъ второто множественно лице на повелителното наклоненіе зрите, зритель, спасите, спаситель.

отъ		
бездно̀,	женски на *а*.	бе́здна.
врагъ,		вражда̀.
дꙋхъ,		дꙋша̀.
жертъ,		же́ртва.
ѕло,		ѕло́ба.
клѧтъ,		клѧ́тва.
на́го,		нагота̀.
сꙋхъ,		сꙋ́ша.
срамъ,		срамота̀.
—	на *ница*.	—
болный,		болни́ца.
бродъ,		бродни́ца.
кошъ,		ко́шница.
ло́же,		ло́жница.
ледъ,		ледни́ца.
ножъ,		но́жница.
соль,		солни́ца.
сѣнь,		сѣнница.
пле́нникъ,		пле́нница.
ю́ный, юне́цъ,		юница.
—	на *ь*.	—
бла́го,		бла́гость.
данъ,		дань.
добродѣ́ати,		добродѣ́тель.
запо́вѣда,		за́повѣдь.
кро́токъ,		кро́тость.

отъ		
мѹдръ,		мѹ́дрость.
мысли̇.		мысль.
ра́до,		ра́дость.
снѣдѐ,		снѣдь.
сла́докъ,		сла́дость.
стѹпа́ю,		стопа̀.
ю́но,		ю́ность.
—	на *ыня*.	—
гордъ,		гарды́нѧ.
рабъ,		рабы́нѧ.
пѹстъ,		пѹсты́нѧ.
свѧтъ,		свѧты́нѧ.
—	слѣдъ г, *к*, *х* на *иня*.	—
богъ,		боги́нѧ.
грекъ,		греки́нѧ.
мона́хъ,		монахи́нѧ.
—	среденъ родъ отъ неопредѣленното страдателно причастіе на *е*.	—
дыха́нъ,		дыха́нїе.
испо́лненъ;		исполне́нїе.
помышле́нъ,		помышле́нїе.
препоѧсанъ,		препоѧсанїе.
ѡбрѹче́нъ,		ѡбрѹче́нїе.
зна́мена,		зна́менїе.
бы́ти,		бы́тїе.
подо́ба,		подо́бїе.
лежѹ,		ло́же.

ОТЪ	на *о* и *ство*.	
блаже́нъ,		блаже́нство.
бо́же,		боже́ство.
во́инъ,		во́инство.
кнѧ́же,		кнѧ́жество.
копа́ти,		копы́то.
масти́лъ,		масти́ло.
мꙋ́жъ,		мꙋ́жество.
пра́вилъ,		пра́вило.
свѣти́лъ,		свѣти́ло.
сꙋ́ще,		сꙋ́щество.
ца́рь,		ца́рство.
человѣ́къ,		человѣ́чество.
—	на *я*.	—
сѣ́ю,		сѣ́мѧ.
бра,		бре́мѧ.
благосло́въ,	производни	благословлю́.
пото́пъ,	глаголи отъ и-	потоплю́.
вы́ше,	мена, и глаго-	вышꙋ̀.
верхъ,	ли отъ глаголы.	вершꙋ̀.
вонѧ́,		воню́.
вели́къ,		вели́чꙋ.
да́рь,		да́рꙋю.
дѣ́ло,		дѣ́лаю.
дѣ́лъ,		дѣлю́.
ключъ,		ключꙋ́.
кровъ,		кры́ю.
ровъ		ры́ю,

отъ		
лóже,		лежу̀.
малъ,		малю̀.
медлъ,		мéдлю.
мертвъ,		мертву̀.
моръ,		морю̀.
мракъ,		мрачу̀.
пекъ,		пеку̀.
покóй,		покóю.
полнъ,		пóлню.
подóба,		подóблю подобáетъ.
правъ,		прáвлю.
прахъ,		прашу̀.
потóпъ,		потоплѧ́ю.
рать,		рáтую.
ровъ,		рову̀.
ста,		стою̀.
село̀,		селю̀.
сыръ,		сыру̀.
сýша,		сýшу.
слухъ,		слы́шу.
снѣгъ,		снѣжу̀.
трéба,		трéбую.
токъ,		точу̀.
—	отъ наглаголія.	—
близъ,		приближáю.

отъ		
вспять,		вспящꙋ.
дале,		оудаляю.
низꙋ,		книжꙋ.
—		—
благословлю,	настоящото и преходящото време на производныте честателны глаголы ся производатъ отъ първообразныте си сложены или просты на аю, яю, ꙋю.	благословляю.
вкꙋшꙋ,		вкꙋшаю.
вселю,		вселяю.
дꙋхъ,		дыхаю
изъмꙋ,		изъемлю.
запнꙋ,		запинаю.
забы,		забываю.
заповѣда,		заповѣдꙋю.
несꙋ,		ношꙋ.
рождꙋ,		раждаю.
—		—
верхъ,	производни наглаголія отъ имена.	верхꙋ.
всякъ,		всячески.
добръ,		добрѣ.
грамадно,		грамаднѡ.
доволно,		доволнѡ.
ѕло,		ѕлѣ.
истина,		воистинꙋ.
краткъ,		вкратцѣ.
кресть,		окрестъ.
крѣпко,		крѣпкѡ.
мало,		малѡ.

отъ		
ложе,		лежу.
малъ,		малю.
медлъ,		ме́длю.
мертвъ,		мертву.
моръ,		морю.
мракъ,		мрачу.
пекъ,		пеку.
покой,		покою.
полнъ,		по́лню.
подсва,		подсблю
		подока́етъ.
правъ,		пра́влю.
прахъ,		прашу.
потопъ,		потопля́ю.
рать,		ра́тую.
ровъ,		рову.
ста,		стою.
село,		селю.
сыръ,		сыру.
суша,		сушу.
слухъ,		слышу.
снѣгъ,		снѣжу.
тре́ба,		тре́бую.
токъ,		точу.
—	отъ наглаголія.	—
близъ,		прибли́жаю.

҃ть,		всплашꙋ.
,		оудалꙗ́ю.
̔,		нижꙋ.
—	настоящото и преходящото време на производныте честателны глаголы ся производатъ отъ първообразныте си сложены или просты на аю, ꙗю, аю.	—
≈словлю,		благословлꙗ́ю.
ꙋ,		ѣкꙋш ю.
о,		веселꙗ́ю.
;,		ахꙗ́ю
̔,		иземлю.
ꙋ,		запинꙗ́ю.
і,		забьвꙗ́ю.
вѣда,		запевѣдꙋю.
		ношꙋ.
ꙋ,		раждаю.
—	производни наглаголія отъ имена.	—
ѕ,		верхꙋ.
ѕ,		всꙗчески.
ѕ,		добрѣ.
ма́дно,		громадно.
олно,		добо́лнѡ.
		ѕлѣ.
ина,		воистинꙋ.
↑окѕ,		кра́тцѣ.
гь,		окрестѕ.
пко,		крѣпкѡ.
о,		ма́лѡ.

отъ	
много,	мно́гѡ.
на́гло,	на́глѡ.
нꙋ́ждно,	нꙋ́ждиѡ.
пра́мо,	пра́мѡ.
ра́вно,	ра́внѡ.
скоро,	ско́рѡ.
сла́дко,	сла́дцѣ.
сꙋгꙋ́бо,	сꙋгꙋ́бѡ.
та́йно,	та́йнѡ.
франгꙁ,	фра́нски.

ВТОРА ЧАСТЬ.

Ради сочиненіе-то.

ГЛАВА ПЪРВА.

1. — Сочиненіето учи какъ ся употребляватъ и сплитатъ рѣчите; оно показова окончанията или падежыте на които требе да ся нареждатъ рѣчите въ предложеніето, показова и мѣстото което требе да иматъ.

2. — Предложеніе ся казова изясненіето на едно разсъжденіе. Когато говоря: **Богъ есть праведенъ,** тія рѣчи са едно цѣло предложеніе, понеже разсъждавамъ защото свойството на праведенъ прилича на **Бога**.

3. — Въ едно реченіе има толко предложенія колкото има глаголи писани въ лично на-

клоненіе. Въ слѣдующото реченіе: человѣ́къ оусѣ́етъ сѣмена́ своа̀, Богъ же возращаетъ а̃, има два глагола въ лично наклоненіе: сѣ́етъ, возраща́етъ, двѣ предложенія са.

4. — Предложеніето зримо граммаmически, има толко части колкото има рѣчи. Зримо логически, не содържава повече отъ три: Подлежащото, глагола и казуемото.

5. — Подлежащото е лице на казуемото, оно е главно разумѣніе. Казуемото показова какво е подлежащото, зависи отъ него и му е свойство: оно ся прилага на подлежащото. Глагола връзува казуемото за подлежащото: той показова, соглашава ли или не соглашава казуемото съ подлежащото. Въ погорното реченіе: Богъ есть пра́веденъ, рѣчьта Богъ изяснява существото което е главна часть на разсужденіето, и то е подлежащото; пра́веденъ изяснява свойството което прегледовамъ като врзано за Бо́га, то е казуемото; есть изяснява везаніето на казуемото за подлежащото, изяснява и согласіето на едното съ другото, то е глаголъ.

6. — Подлежащото всегда ся изяснява, или со существително, или съ мѣстоименіе, или съ неопредѣлително.

7. — Глаголо е всегда есть, или явенъ, *като въ това* реченіе: человѣ́къ есть созда́нъ ѿ

>сти; или смѣшенъ съ причастіе на глагола, го въ това реченіе: милꙋю, ꙁаемлеши, ще рече: ь есмь милꙋай ты еси ꙁаемлай·

8. — Казуемото ся изяснява или съ пригателно, или съ мѣстоименіе.

Примѣри:

Человѣкъ есть славолюбивъ·

Богъ питаетъ его, сирѣчь Богъ есть питалй его.

Сей мꙋжъ есть просвѣщенъ·

Благо есть оуповати на Господа.

Сїе домоꙁданїе есть наше·

Въ първото предложеніе; существителното име ловѣкъ, подлежащото е, а прилагателното славолюбивъ, казуемото.

Во второто, мѣстоименіето Богъ. подлежаото е. а дѣйствителното причастіе питалй, каемото.

Въ третото мꙋжъ, подлежащото е. а страдалното причастіе просвѣщенъ, казуемото.

Въ четвъртото, неопредѣлителното наклоненіе повати, подлежащото е, а прилагателното благо зуемото.

Въ петото, существителното име домоꙁданїе длежащото е, а притяжателното мѣстоименіе ше, казуемото.

9. — Кромѣ трите тыя логически части главны, има друга четвърта чисто грамматическа, която допълнява цѣлыа разумъ на предложеніето и казовася допълненіе.

10. — Сосъ логическото допълненіе назначавася всичко което е потребно да усовърши подлежащото или казуемото. Слѣдующото предложеніе: благїй человѣкъ ѿ благагѡ сокровища сердца своегѡ износитъ благаѧ, подлежащото е человѣкъ, глаголо е есть, а казуемото, износѧщъ. Но подлежащото и казуемото отлъчени отъ рѣчите благїй, благаѧ и ѿ благагѡ сокровища сердца своегѡ, не представятъ вече совършенъ разумъ, того ради имамъ нужда да имъ ся приложи едно цѣло знаменованіе, което е на подлежащото, прилагателното благїй, а на казуемото допълненіето благаѧ, и ѿ благагѡ сокровища сердца своегѡ. така благїй, благаѧ, и ѿ благагѡ сокровища сердца своегѡ совършаватъ и допълняватъ подлежащото и казуемото и казоватся тѣхни допълненія.

11. — Въ това реченіе: просвѣщеніе ѹма веселитъ сердце, подлежащото е просвѣщеніе, глаголо е есть, а казуемото, веселѧщее. Остава ѹма, сердце. Просвѣщеніе чіе? ѹма. Ѹма допълнява начинающото разумѣніе отъ подлежащото, на оето е допълненіе, Веселѧщее що? Сердце. Сердцке допълнява начинающото разумѣніе отъ казуе-

мото на което е допълненіе.

Господь дасть глаголъ благовѣствующымъ силою многою.

Господь дасть, подлежащо, глаголъ и казуемо. Дады що? глаголъ. Глаголъ е допълненіе на казуемото. Дады кому? Благовѣствующимъ, друго допълненіе на казуемото. Благовѣствующымъ какъ? силою многою допълненіе на благовѣствующымъ.

Человѣкъ иже потрудится о общей пользѣ, пріиметъ возмездіе еже снабдитъ домъ его.

Человѣкъ подлежащо, будетъ глаголъ, пріимущъ казуемо. Обаче человѣкъ не представя цѣлъ разумъ безъ предложеніето, иже потрудится о общей пользѣ; то е предложеніе, което совършава изясненіето пълно на подлежащото, на което е допълненіе. Пріимущъ возмездіе казуемото, въ истото е состояніе: знаменованіето му не е пълно безъ средството на предложеніето, еже снабдитъ домъ его, което му е допълненіе.

12. — Допълненіето на подлежащото и на казуемото може да е или прилагателно име или причастіе, или нарицателно име, или допълненіе несредственно, или впадающо предложеніе определително или толкователно.

13. — Всите рѣчи колкуто са отъ допълненіето, части са на допълненіето. Въ това ре-

ченіе: Сердце твое да не оускоряетъ износити слово предъ лицемъ божіимъ. Логическото допълненіе на подлежащото е твое, а на казуемото, да, не, износити, слово, предъ лицемъ божіимъ.

14. — Отъ горъреченото ся види, защото всите рѣчи които са сплетены въ едно предложеніе, колко и да са, и каквы и да са части на словото, държатся всите за подлежащото и за казуемото, да имъ допълнатъ знаменованіето.

15. — Существителный глаголъ не може да има никаковъ видъ на допълненіе, понеже има отъ себе си цѣло знаменованіе. Като това: Богъ намъ есть въ прибѣжище. Господь во гласѣ трубнѣ; въ прибѣжище не е допълненіе на есть; ни во гласѣ трубнѣ на подразумѣваемыа есть. Въ прибѣжище зависи отъ мѣсто, казуемо подразумѣваемо въ първото предложеніе; а во гласѣ трубнѣ, воспѣваемъ или хвалимъ, казуемо подразумѣваемо во второто.

16. — Подлежащото и казуемото са прости или составени, несложени или сложени.

17. — Подлежащото е просто, когато изяснява едно само существо, или существа отъ истыа видъ взымаемы собирателно: Воздержаніе есть поучаемше сластолюбія, сластолюбія обаче часто суть поучаемша его.

18. — Подлежащото е составено, когато

изяснява существа които не са отъ истыа видъ: вѣра, надежда и любовь сутъ богословски добродѣтели.

19. — Казуемото е просто когато изяснява единъ существителенъ видъ на подлежащото: Кристалъ есть проницателенъ. Богъ милуетъ, сирѣчь, есть милуай.

20. — Казуемото е составено кагато изяснява много образы на существото на подлежащото: Богъ есть праведенъ и всесиленъ.

21. — Подлежащото и казуемото са несложени, когато иматъ отъ себе си цѣло знаменованіе, сирѣчь, когато нѣматъ никаковъ видъ допълнителенъ: возсія солнце. Подвижеся земля, сирѣчь подвижена бысть земля.

22. — Подлежащото и казуемото са сложени, когато не приносатъ цѣло знаменованіе, само съ помощьта на едно или повече допълненія: злая совѣсть никогда нѣсть покойна. Человѣческая слава состоится въ добродѣтели. Служити Богу есть первая ѿ должностей нашихъ. Богъ иже есть праведенъ, мздовоздаст праведнымъ. инъ инамо верженъ еле живъ. еаже ради вины оумираше, ѡбавляше.

23. — Всите рѣчи които ся возносятъ на подлежащото и на казуемото като допълненія, части са на подлежащото и на казуемото. Въ това реченіе: мечь остръ нелицемѣрное повелѣніе

ченіе: Сердце твоє да не оускорѧетъ износити слово предъ лицемъ божіимъ. Логическото допълненіе на подлежащото е твоє, а на казуемото, да, не, износити, слово, предъ лицемъ божіимъ.

14. — Отъ горѣреченото ся види, защото всите рѣчи които са сплетены въ едно предложеніе, колко и да са, и каквы и да са части на словото, държатся всите за подлежащото и за казуемото, да имъ допълнатъ знаменованіето.

15. — Существителный глаголъ не може да има никаковъ видъ на допълненіе, понеже има отъ себе си цѣло знаменованіе. Като това: Богъ намъ есть въ прибѣжище. Господь во гласѣ трѫбнѣ; въ прибѣжище не е допълненіе на есть; ни во гласѣ трѫбнѣ на подразумѣваемыа есть. Въ прибѣжище зависи отъ мѣсто, казуемо подразумѣваемо въ първото предложеніе; а во гласѣ трѫбнѣ, воспѣваемъ или хвалимъ, казуемо подразумѣваемо во второто.

16. — Подлежащото и казуемото са прости или составени, несложени или сложени.

17. — Подлежащото е просто, когато изяснява едно само существо, или существа отъ истыа видъ взымаемы собирателно: Воздержаніе есть почитаемше сластолюбіѧ, сластолюбіѧ обаче часто сѫтъ почитаемша его.

18. — Подлежащото е составено, когато

изяснява существа които не са отъ истыа видъ: вѣра, надежда и любовь сѫть богословски добродѣтели.

19. — Казуемото е просто когато изяснява единъ существителенъ видъ на подлежащото: Кристалъ есть проницателенъ. Богъ милуетъ, сирѣчь, есть милуай.

20. — Казуемото е составено кагато изяснява много образы на существото на подлежащото: Богъ есть праведенъ и всесиленъ.

21. — Подлежащото и казуемото са несложени, когато иматъ отъ себе си цѣло знаменованіе, сирѣчь, когато нѣматъ никаковъ видъ допълнителенъ: возсія солнце. Подвижеся земля, сирѣчь подвижена бысть земля.

22. — Подлежащото и казуемото са сложени, когато не приносатъ цѣло знаменованіе, само съ помощьта на едно или повече допълненія: злая совѣсть никогда нѣсть покойна. Человѣческая слава состоится въ добродѣтели. Служити Богу есть первая ѿ должностей нашихъ. Богъ иже есть праведенъ, мздовоздасть праведнымъ. инъ инамо верженъ еле живъ. еже ради вины умираше, ѡбавляше.

23. — Всите рѣчи които ся вѫзносятъ на подлежащото и на казуемото като допълненія, части са на подлежащото и на казуемото. Въ това реченіе: мечь остръ нелицемѣрное повелѣніе

твоѐ носѧ́й и ставъ, испо́лни всѧ̀ сме́рти. Логическото подлежащо е мечь остръ нелицемѣ́рное повелѣ́нїе твоѐ носѧ́й и ставъ, а логическото казуемо е: испо́лни всѧ смѣ́рти.

24. — Два вида са предложенията: едното е главно а другото впадающо.

25. — Главно предложеніе е онова отъ което зависатъ другите. Като слѣдующите: возвѣщꙋ̀ оу҆бѡ имъ, ꙗ҆́ко тщѐтно оу҆пова́нїе ихъ: нынѣ же шедъ напишꙋ̀ на дскѣ̀ и въ кни́гꙋ, ꙗ҆́ко испо́лнатсѧ сїѧ̀ во дни времѐнъ. и да́же до вѣ́ка; има въ това реченіе четыри предложенія, отъ които двѣте са главни: отъ возвѣщꙋ̀ имъ зависи това предложеніе, ꙗ҆́ко тщѐтно оу҆пова́нїе ихъ, и нынѣ же шедъ напишꙋ̀ на дскѣ̀ и кни́гꙋ, което има подъ зависимостьта си другото предложеніе, ꙗ҆́ко испо́лнатсѧ сїѧ̀ и проч. Първото главно изясняемо, именувася главно раздѣлително, другите главни които ся нахождатъ въ истото реченіе казоватся главни относителни. Така, возвѣщꙋ̀ оу҆бѡ имъ. главно е разрѣшително, а нынѣ же шедъ напишꙋ̀ на дскѣ̀ и въ кни́гꙋ, главно относително.

26. — Впадающо предложеніе е онова, което ся притуря на едно главно предложеніе за да му допълни знаменованіето. Въ предходящото реченіе има двѣ предложенія впадающи: ꙗ҆́ко тщѐтно оу҆пова́нїе ихъ, предложеніе което допъл-

нява казуемото, напи́шѫщꙑ.

27. — Рѣчьта която вързува едно впадающо предложеніе за предложеніето което допълнява, е возносително мѣстоименіе или союзъ. Изваждатся отъ союзыте а, и, илѝ, но, оба́че, понеже не показоватъ впадающо предложеніе, само когато имъ слѣдова другъ союзъ, или нѣкое возносително мѣстоименіе.

28. — Отъ предидущото происходи да познава человѣкъ отъ хитрость:

Защото едно предложеніе е всекога главно когато не почнува ни отъ нѣкое возносително мѣстоименіе, ни отъ нѣкой союзъ.

Защото едно предложеніе е всекога впадающо, когато почнува отъ возносително мѣстоименіе или отъ союзъ.

29. — Впадающите предложенія сѫ два вида: впадающо опредѣлително и впадающо толковательно.

30. — Впадающото опредѣлително ся прилага на друго предложеніе да опредѣли предѣла когото допълнява, да му истолкува нѣкое неизбѣжно обстоятелство, което ако ся отсѣче, требе да ся повреди и извръне разумо на предложеніето на което ся возноси. Въ това реченіе: оуслы́шатъ да́лнїи дѣла̀, и́же сотвори́хъ. Това предложеніе, и́же сотвори́хъ, е впадающо опредѣлително; ако ся

умълчеше, другото предложеніе, оуслышатъ далніи дѣла, ще принесе совсѣмъ другъ разумъ; или остава безъ разумъ.

31. — Впадающото толкователно предложеніе ся прибавя на друго предложеніе да истолкува предѣла когото допълнява, да му притури нѣкаквы развитія които можатъ да ся оставатъ, того ради това впадающо може да ся умълчи, безъ да развали или извърне разума на другото предложеніе. Въ това реченіе: ꙗкоже возревѣтъ левъ или ловитчищъ ѿ ловитвѣ, ꙗже иметъ, и возопіѣтъ, предложеніе-то, ꙗже иметъ, е впадающо толкователно; ако ся отсѣче, предложеніето, ꙗкоже возревѣтъ левъ или ловитчищь ѿ ловитвѣ и возопіѣтъ, представя цѣлъ разумъ удоволяющъ ума, и подобенъ на разума сосъ впадающото толкователно.

Всите части които требе да допълнатъ едно сложено предложеніе, требе да са написаны, аколи има нѣкои дѣто ся лесно подразумѣватъ оставятся.

32. — Предложеніето е пълно, когато всите предѣли, отъ които е сложено, писани му са, и нѣма нужда да му ся придава нищо за обясненіе: Єгѵптяни вотще оуспѣютъ вамъ. Дасть Господь вамъ хлѣбъ печали.

33. — Предложеніето е недостаточно, кога-

то нѣкои извѣстны неговы сочинителны части са подразумѣваемы. Така тія предложенія: Мужайтеся отечество наше есть въ пленъ. Когда пріидеши? Заутра. Недостаточны са, и подобны на тыя: Будите вы мужественни, отечество есть отведено въ пленъ; Когда пріидеши ты? азъ пріиду заутра. Въ първото предложеніе, подлежащото ся подразумѣва, во второто, казуемото, а въ третото, подлежащото, глаголо и казуемото.

34. — Требе да знаемъ защото всекій союзъ показова впадающо предложеніе; така таквія реченія: сниде яко дождь на руно; возлюбиши искреннаго своего, якоже себе; огустѣша яко стѣна воды; Выже яко человѣцы умираете и проч. Заключава всеко двѣ предложенія, отъ които едното е пълно, а другото недостаточно, ще рече така: Сниде на руно, якоже дождь сходитъ; Возлюбиши искреннаго твоего, якоже любиши себе; огустѣша воды, имже образомъ стѣна есть густа; Выже умираете, якоже человѣцы умираютъ.

35. — Предложеніето е подразумѣваемо, когато заключава въ себе си подлежащото, глагола и казуемото. безъ да ся говори нѣкоя отъ тыя части. Въ това реченіе:

Увы мнѣ, сыне мой!

Самата рѣчь увы! образува подразумѣваемо предложеніе, понеже значи, оскорбенъ самъ. Ис-

тото значи ѡ! оуа́! се, ахъ! ѡхъ! го́ре! давы! и всите душевни воздыханія които показоватъ скорбь, радость, удивленіе, ипроч. є́й и не, подобно са подразумѣваеми предложенія. Хо́щете ли прі́ити? є́й; сирѣчь, азъ прі́идꙋ· Когда̀ исполниши до́лжность твою́? за́ѵтра· Сирѣчь, азъ ща исполна должностьта си утре.

примѣри на логическото разрѣшеніе

36. — Ҷеловѣ́къ есть сме́ртенъ·

Това предложеніе е главно отрешително: главно е, понеже изяснява главенъ предметъ на мысльта ми, и отрѣшително, понеже има отъ себе си пълнъ разумъ независимъ. Подлежащото е Ҷеловѣ́къ; просто е, изяснявая само єдинъ предметъ, и несложено, понеже нѣма никакво допълненіе. Глаголо е есть, казуемото е сме́ртенъ; просто е, понеже изяснява единъ само существителенъ образъ на подлежащото, и несложено, понеже нѣма никакво допълненіе.

37. — Скꙋпі́и сꙋть малодꙋ́шни·

Това предложеніе е главно отрѣшително· Подлежащото е скꙋпі́и; просто, понеже изяснява существа отъ истото естество, и несложено, понеже нѣма допълненіе. Глаголо е сꙋть, казуемото

е малодушни; просто е, понеже изяснява единъ существителенъ образъ на казуемото, и несложено, не имѣя никакво допълненіе.

38 — Любо́вь и согла́сіе сѫть бога́тство и оуспѣ́хъ.

Това предложеніе е главно отрѣшително. Подлежащото е любо́вь и согла́сіе; составено е, понеже изяснява предметы не отъ подобно естество; и несложено, не имѣя никакво допълненіе Глаголо е сѫть, казуемото е бога́тство и оуспѣ́хъ; составено, понеже изяснява два существителны вида на подлежащото, и несложено, понеже нѣма никакво допълненіе.

39. — Оучи́тели церко́вни сѫть оуча́щіи твори́ти за́повѣди ева́нгелскія.

Това предложеніе е главно отрѣшително. подлежащото е оучи́тели церко́вни; просто, понеже представя существа отъ истото естество, и сложено ради допълненіето церко́вни. Глаголо е сѫть. казуемото е оуча́щіи твори́ти за́повѣди ева́нгелскія; просто, понеже изяснява само единъ съществителенъ образъ на подлежащото, и сложено, понеже има за допълненіе, твори́ти за́повѣди ева́нгелскія.

40 — Ди́віи жи́тели полѐденага по́яса пита́ются мя́сомъ и ры́бами.

Това предложеніе е главно отрѣшително

Подлежащото е дивіи жители поледенагѡ поѧса; просто, понеже представя предметы отъ едно естество, и сложено ради допълненіето поледенаго поѧса. Глаголо е сѫть. Казуемото е питаеми мѧсомъ и рыбами; просто, понеже представя единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено, имѣя за допълненіе мѧсомъ и рыбами.

41.— Ȥемлѧ лишена добродѣланіѧ, раждаетъ терніѧ и волчцы.

Това предложеніе е главн отрѣшително. Подлежащото е ȥемлѧ лишена д.. родѣланіѧ; просто, представляя единъ само, редметъ, и сложено, ради допълненіето, лишена добродѣланіѧ. Глаголо есть. Казуемото е раждающи терніѧ и волчцы; просто, понеже изяснява единъ существителенъ образъ на, подлежащото, и сложено, ради допълненіето терніѧ и волчцы.

42.— Боѧтисѧ Бога есть должность человѣческа.

Предложеніе главно отрѣшително. Подлежащото е боѧтисѧ Бога; просто, понеже представя една само вещь, и сложено, ради допълненіето Бога. Глаголо е есть. Казуемото е человѣческа должность; просто, изясняя само единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено, ради допълненіето человѣческа должность.

43. — Орелъ прелетѣ на семъ мѣстѣ, и сни-

де на вересѣ единагѡ холма·

Това реченіе закдючава двѣ предложенія. Орелъ прелетѣ на семъ мѣстѣ, предложеніе главно отрѣшително. Подлежащото е орелъ; просто и несложено, понеже показова едно само существо и нѣма допълненіе. Глаголо е бысть, казуемото е прелетѣвъ на семъ мѣстѣ; просто, изясняя само единъ существителенъ образъ па подлежащото, и сложето ради допълненіята на семъ мѣстѣ·

И сниде на вересѣ единагѡ холма· Главно предложеніе относително, понеже не владѣе първата степень на главныте предложенія. Подлежащото е орелъ подразумѣваемо и несложено, приносящо въ ума разумѣніе на едно само существо, и не имѣя никакво допълненіе· Глаголо е бысть. казуемото е снишелъ на вересѣ единагѡ холма; просто, понеже изяснява единъ само существителень видъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето на вересѣ единагѡ холма·

44. — Исходащая изъ оустъ твоихъ храна, сотвори, имже образомъ ѡбѣщалъ еси Господеви Богу твоему даръ, егоже глаголалъ еси оустнама твоима·

Това реченіе содържава три предложенія: Исходащая изъ оустъ твоихъ храна сотвори даръ· Предложеніе главно независимо. Подлежащото е храна, просто и сложено, понеже изяснява едно

существо, и има ради допълненіе исходѧщаѧ изъ оустъ твоихъ. Глаголо е бѫди. казуемото е сотворѝ даръ; просто, представляя единъ само существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето даръ.

Ииже образомъ обѣщалъ еси Господеви Богꙋ твоемꙋ, предложеніе впадающо толкователно. впадающо предложеніе, понеже пада верху друго предложеніе да го допълни; толкователно, понеже помага да истолкува главното предложеніе, безъ да му смали разума. Подлежащото е подразумѣваемо ты, просто и несложено, понеже изяснява само едно существо и нѣма допълненіе. Глаголо е еси. Казуемото е иможе образомъ обѣщалъ еси Господеви Богꙋ твоемꙋ.

Єгоже глаголалъ еси оустнама твоима, предложеніе впадающо опредѣлително; впадающо предложеніе, понеже впада верху друго предложеніе да го допълни; опредѣлително, понеже опредѣлява разума на предидущото предложеніе. Подлежащото е подразумѣваемо ты, просто, и несложено, представляя само едно существо, и не имѣя никакво допълненіе. Глаголо е еси казуемото е єгоже глаголалъ остнама твоима, просто, изясняя единъ само существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето єгоже, и оустнама твоима.

45. — Рцы мнѣ, кто есть гонѧй тѧ.

Това реченіе заключава двѣ предложенія:

Рцы мнѣ, кто ипроч., предложеніе главно отрѣшително. Подлежащото е подразумѣваемо ты, просто и несплетено, понеже има едно само существо подразумѣваемо, и нѣма никакво допълненіе. Глаголо е бѹди, казуемото е рекѹщъ мнѣ кто и проч.; просто, показуя само единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето предложеніето кто есть гонѧй тѧ.

Кто есть гонѧй тѧ, предложеніе впадающо опредѣлително, понеже пада верху единъ отъ предѣлите на главното предложеніе, което е казуемото рекущъ, да му опредѣли знаменованіето, прилагая му единъ неизбѣженъ разумъ, който не е возможно да ся исхвърли. Подлежащото кто просто, понеже представя едно существо, и несложено. понеже нѣма допълненіе. Глаголо е есть. Казуемото е гоняй; Просто, понеже толкува единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето тѧ.

46, — Мѹченицы нарекошасѧ ѿ еже мѹчити сѧ Христа ради.

Това предложеніе е главно отрѣшително. Подлежащото е мѹченицы; просто и несложено, понеже изяснява существа отъ истото естество, и нѣма депълненіе. Глаголо е быша. казуемото е на-

реченіи ѿ еже мѹчитиса Хрїста ради; Просто, показуя само единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето ѿ еже мѹчитиса Хрїста ради.

47. — Да любимъ царѧ; понеже есть помазанникъ божїй

Това реченіе содържава двѣ предложенія. Да любимъ царѧ; главно предложеніе отрѣшително. Подлежащото е подразумѣваемо мы; просто и несложено, представляя существа отъ истото естество, и не имѣя никакво допълненіе. Глаголо е бѹдемъ. Казуемото е любѧще; просто, понеже показува само единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето царѧ.

Понеже есть помазанникъ божїй, впадающо предложеніе толковавтелно. Подлежащото е подразумѣваемо царь, просто и несложено, понеже представя едно само существо и нѣма никакво допълненіе. Глаголо е есть. казуемото е помазанникъ; просто, понеже показова единъ само существителенъ видъ на подлежащото и сложено ради допълненіето понеже и божїй.

48. — Їерѹсалимъ есть въ пленъ.

Главно предложеніе отрѣшително. Недостаточно е, понеже казуемото, което е ѿкеденъ, подразумѣваемо е. Подлежащото е Їерѹсалимъ, просто и несложено, представляя единъ само пред-

жетъ, и не имѣя допълненіе Глаголо е есть, а казуемото ѿведе́нъ въ пле́нъ; просто, понеже има единъ само существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето въ пле́нъ.

49. — Хрїсто́съ погребе́ся ꙗ́коже человѣ́къ; Сирѣчь.: Хрїсто́съ погребе́ся ꙗ́коже человѣ́къ погребае́тся.

Това реченіе содържава двѣ предложенія. Хрїсто́съ погребе́ся, предложеніе главно отрѣшително. Подлежащото е Хрїсто́съ; просто и несложено понеже изяснява само едно существо, и нѣма никакво допълненіе. Глаголо е бысть, казуемото е погребе́нъ; просто е, представляя само единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето си, предложеніето ꙗ́ко человѣ́къ инрчъ.

Ꙗ́ко человѣ́къ погребае́тся, предложеніе опредѣлително и недостаточно; глаголо и казуемото суще подразумѣваеми. Подлежащото е человѣ́къ, просто и несложено, понеже представя едно само существо и нѣма ни едно допълненіе. Глаголо есть, а казуемото погребае́мъ, просто и несложено, представляя само единъ существителенъ видъ на подлежащото и не имѣя никакво допълненіе.

50. — Кто бы дерзну́лъ поноси́ти нещастномꙋ?

Това реченіе составя двѣ предложенія, отъ които първото, което е главно отрѣшително, подразумѣваемо е така:

Азъ вопрошаю. Подлежащото му е **азъ**, просто и несложено, понеже изяснява само едно существо, и нѣма допълненіе. Глаголо е **есть**, а казуемото **вопрошая**, просто, понеже показова едно само существо на подлежащото, и сложено ради допълненіето на слѣдующото предложеніе.

Кто бы дерзнулъ поносити нещастному? Впадающо опредѣлително предложеніе. Подлежащото е **кто**, просто и несложено показуя само едно существо и не имѣя ни едно допълненіе. Глаголо **бы**, а казуемото **дерзналъ поносити нещастному**; просто, понеже знаменова единъ существителенъ образъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето **поносити нещастному**.

51. — **Ѡ чудесе!**

Главно отрѣшително предложеніе и подразумѣваемо, равно сосъ **азъ есмь удивленъ ѿ чудесе**. **Азъ** подлежащото, просто и несложено, понеже показова само едно существо и нѣма допълненіе; **есмь**, глаголъ; **удивленъ**, казуемо; просто, и сложено ради допълненіето **чудесе**.

52. — **Увы мнѣ сыне мой!**

Това реченіе содържава двѣ предложенія: **Сыне мой!** Главно независимо и подразумѣваемо предложеніе, равно съсъ **азъ есмь зовы сыне мой**. Подлежащото е **азъ**, просто и несложено, представляя само едно существо и не имѣя допъл-

неніе. Глаголо е есть, а казуемото ѕовы; Просто понеже има само є инъ существителенъ образъ на подлежащото и сложено ради допълненіето сыне мой.

Оувы мнѣ, равно сосъ произвелъ еси скорбь мнѣ.

Подлежащото е подразумѣваемо ты. просто и несложено, понеже представя едно существо и нѣма допълненіе; Глаголо е еси; казуемото, произвелъ скорбь мнѣ; просто. представляя само единъ существителенъ видъ на подлежащото, и сложено ради допълненіето скорбь и мнѣ.

ГЛАВА ВТОРА.

Ради прилагателното каковно име.

53. — Всеко прилагателно каковно требе всекога да ся прилага на едно существително изясняемо въ реченіето безъ сумненіе. За то не е право да ся рече така: богатъ и силенъ, ты мнѣ былъ еси всегда вѣренъ. прилагателните богатъ и силенъ не познаватся на ты ли ся относятъ или на мнѣ. За да ся изгуби това двѣразуміе казоваже: сѫщу ми богату и силну, ты мнѣ былъ еси всегда вѣренъ.

54. — Прилагателното име соглашава въ родъ, число и падежъ со существителните или мѣстоименіята които означава: мудрый человѣкъ, оученая жена, покорливое чадо.

55. — Ако има повече существителни или мѣстоименія, прилагателното ся туря множествено, и пріима мъжпкій родъ, ако са существителните или мѣстоименіята мъжшкій, женскій и среднiй родъ. Аколи са существителните или мѣстоименіята женскій и среднiй, прилагателното ся полага женскій родъ:

Платонъ и Арiстотель бождй фiлософωвъ сѹть.

Ты и азъ благополѹчни есмы.

Образованiе глаголется идѣже жены и дѣти сопричастны образованiя сѹть.

56. — Ако са существителните или мѣстоименіята отъ различны родове бездушны, полагася прилагателното име среднiй родъ число множественно:

Камень, песокъ и известь способна къ домозданiю.

Сребролюбiе, гнѣвъ и гордость вредна сѹть отечествѹ.

57. — Когато прилагателно име и прилагателно мѣстоименіе са безъ существителни, полагатся средень родъ число единственно или множественно, а существителното имъ ся подразумѣва:

Неѹгодно бѣ емѹ, сирѣчь неѹгодно дѣло.

Воздающiи ми **зла за блага (воздаянiя).**

Сїѧ̀ всѧ никоуто́же вмѣни́къ (благополꙋ́чїѧ).

58. — Назначеніе. Цѣлото прилагателно въ славенскіа ѩзыкъ ся турѧ само гдѣто испълнява мѣстото на едно существително, и гдѣто требова да покаже едно знато существително, което на български ся произноси сосъ членъ, като известно и ѩвно.

Блажѐни ни́щїи дꙋ̀хомъ.

Благі́й человѣ́къ ѿ блага́гѡ сокро́вища се́рдца своегѡ̀ изно́ситъ блага́ѧ.

59. — Отсѣчено прилагателно определява свойството на существителното, безъ да го показова кое е, каквото го опредѣлява цѣлото.

Блаже́нъ, егоже изъбра́лъ еси̇̀.

Добро̀ бо и ѕло̀ въ человѣ́цѣхъ искꙋси̇.

60. — Прилагателното употребляемо нарицателно, сирѣчь назначающо какво е существителното, всекога е отсѣчено:

Страхъ господе́нь чистъ.

Пꙋти̇̀ госпо́дни пра́ви.

Ради прилагателныте чинны.

61. — Непремѣнно както прилателныте каковни, соглашаватъ и прилагателните чинни со существителныте, като пе́рвый, вторы́й, ипроч; и числителните прилагатели еди́нъ, два, три ипроч. като пе́рвый человѣ́къ; вторáгѡ кла́са оучени́къ; *бя́хꙋ же и еди́ный и дрꙋгі́й сановницы.*

62. — Числителните обанадесате, дванадесате, соглашаватъ со существителните си двойственны, но само два и оба пріиматъ падеже, а надесяте остава несклаияемо:

Дванадесяте кошъ исполнь.

Ѳома же единъ ѿ обоюнадесате·

63. — Прилагателното притяжателно соглашава со существителното като горѣречените: домъ петровъ. храмъ мой, сребро твое.

ГЛАВА ТРЕТА

Ради мѣстоименіето.

64. — Личното мѣстоименіе ся употреблява като существително име, отдѣлява лицата, става и подлежащо и допълненіе.

Азъ есмь червь. Ты еси Богъ нашъ.

Нѣсть святъ паче тебе·

Онъ ему угодная творяше·

65 — Назначеніе. Личните мѣстоименія ся туратъ за подлежащи предъ глаголите, само когато требова да дадатъ нѣкой звукъ поголѣмъ на предложеніето. Когато не са писани, подразумѣваме ги отъ лица-та на глаголыте:

Помяну имя твое (азъ).

Очисти беззаконія наша (ты)·

Обрѣтоша камень ѿваленъ ѿ гроба (они)·

66. — Повтореніето на личните мѣстоимѣнія употребляемы като допълненія е неизбѣжно:

Жена̀, юже ми есѝ далъ, сове́това ма.
Насъ ра́ди человѣкъ. Между̀ на́ми и ва́ми.
А́ще сопроти́вится тебѣ̀ блюдѝся да не оубі́етъ тя.
Глаго́лю вамъ сі̀а: изберите ѿ васъ ипроч.

67. — Третоличното мѣстоименіе себѣ̀ или ся соглашава и съ трите лица: біюся, біешися, біется; бію себѣ̀; ку́пимъ себѣ̀ бра́шна; навѣтовахꙋ себѣ̀.

Ради показателныте мѣстоименія.

68. — Употреблявася показателното мѣстоименіе сей, сі̀а, сі̀е, той та̀я, то̀е, като подлежащо и като сказуемо на предложеніето, и показова лице или вещь или ся употреблява за допълненіе на глаголыте, и на предлозите.

Сей день егоже сотворѝ Госпо́дь.
Сі̀а есть лѣствица юже ви́дѣ ипроч.
Сі̀а врата̀ Госпо́дня. Той Госпо́дь Богъ нашъ.
Та бѣ вдова̀. Тѣмъ вся бы́ша.

69. — Показателното мѣстоименіе онъ она̀ о́но показова лицата които не са предъ насъ, това мѣстоименіе ся употреблява и за третолично мѣстоименіе:

Онъ емꙋ̀ оуго́дная творя́ше.
Она́ же вземши ри́зꙋ лѣтнюю ѡблечеся.
Во вре́мя о́но.

Ради притяжателните мѣстоименія.

70. — Тія мѣстоименія требе всекога да ся отдаватъ на едно предказано существително:

Гряди ихъ краснѣйши нашихъ·

Сила твоя, оусугубится съ нашею·

Пріиде во своя и свои его не пріяша·

Ради возносителното мѣстоименіе.

71. — Возносителното мѣстоименіе всекога соглашава въ родъ, число и падежъ сосъ предходящото си име: **отецъ твой, иже тя роди· Мы иже подвизаемся· Вы иже молитеся о насъ·**

72. — 1° Назначеніе. Возносителното мѣстоименіе ако е допълненіе на глагола който му слѣдова, не пріема и падежа на предидущото си существително на което ся возноси, но пріима падежъ когото изыскува друга нѣкоя часть на словото:

Се день егоже сотвори Господь·

Жена юже ми еси далъ·

Тамо гади ихже нѣсть числа·

72 — 2° Назначеніе. Много пъти, предходящото име или мѣстоименіе, на возносителното мѣстоименіе, подразумѣвася:

Буди же вамъ, еже ей, ей, и еже ни, ни·

Това реченіе, на което предходящото име

ся подразумѣва, недостаточно е. Оно ще рече така:

Бꙋдиже вамъ дозволено глаголати сїе, еже есть ей, ей, и сїе, еже есть ни, ни,. Тога возносителното мѣстоименіе си има предходящото име или мѣстоименіе на което ся возноси.

74 — 3° Назначеніе. Мѣстоименіето **еже**, ако слѣдова на предлозите **во, за, по, ѡ** и проч., и преходи на неопредѣлителното наклоненіе, не е возносително на нищо, но е допълненіе на предлога който му предходи:

Во еже быти емꙋ отцꙋ.

За еже прїити.

Ѡ еже оуслышатися гласꙋ моленїѧ нашегѡ.

75 — Неопредѣленното мѣстоименіе кто, нѣкто, ипроч. употреблявася като существително за подлежащото на предложеніето, и тога не ся содружава сосъ никакво существително, но то ся подразумѣва неопредѣленно:

Кто прикоснꙋся мнѣ?

Что восхотѣхъ на земли ѿ тебе?

Чесѡ ради гибель сїѧ бысть?

ГЛАВА ЧЕТВЕРТА

Ради глагола

За согласіето на глагола съ подлежащото си.

77. — Всекій глаголъ въ едно лично наклоненіе требе да има подлежащо или явно или подразумѣваемо:

И пріѧ̀ Давідъ всѧ ѿ рꙋкꙋ̀ еѧ̀, ꙗ҆́же принесѐ емꙋ̀ да́ти.

Въ той примѣръ има два глагола въ едно лично наклоненіе и двѣ подлежащи; първый глаголъ **пріѧ̀**, има за подлежащо **Давідъ**, а вторый **принесѐ**, има за подлежащо което ся подразумѣва **она̀. Да́ти** нѣма подлежащо, защото е безлично наклоненіе.

78. — Всеко подлежащо требе да има и глаголъ отъ едно наклоненіе лично:

Сїѧ̀ ви́дѣ о́ко моѐ, и слы́ша оу́хо моѐ.

Въ той примѣръ, има двѣ подлежащи и два глагола: **о́ко** е подлежащо на **ви́дѣ**. а **оу́хо** подлежащо на **слы́ша.**

79. — Подлежащото на единъ глаголъ не требе да ся произноси два пъти, понеже едно само подлежащо е доволно на единъ глаголъ, като въ слѣдующото предложеніе:

Але́ксандръ же тогда̀, оуспѣвъ съ во́емъ свои́мъ до Індіи возврати́сѧ онъ въ Вавило́нъ.

Возврати́сѧ има за подлежащо **Але́ксандръ** и **онъ**, а явно е защото глаголо иска едно само подлежащо, а не **Але́ксандръ возврати́сѧ**, **онъ возврати́сѧ**; едно подлежащо е отъ тыя излишно *което требова да ся исхвърли* и да ся рече та-

ка: Алеѯа́ндръ же, тогда́, оуспѣвъ съ вое́мъ свои́мъ до Інді́и возвратися въ Вавило́нъ.

80 — Глаголо соглашава въ числю и въ лице съ подлежащото си:

Азъ же не прі́имꙋ ѿ васъ ни кое́я коры́сти.

Боже, ты вѣси болѣзни и воздыха́нія се́рдца на́шегѡ.

Бога́тіи изоби́лꙋютъ прія́телей, ни́щіи же лиша́ются и сро́дникъ

81. — Ако е составено подлежащото отъ повече отъ двѣ существителны или отъ повече отъ двѣ мѣстоименія, глаголо ся полага множественно число, и соглашава съ лицето което има преимущество, ако са подлежащите отъ различны лица. Първо то лице има преимущество надъ второто, а второто надъ третото.

Жена̀ моа̀ и азъ исходатайствовахомъ ми́лости отъ царя̀ ѡ сы́нѣ на́шемъ.

Вы и ча́да ва́ша гла́домъ дрꙋ́гими естѐ.

Благоче́стіе, человѣколю́біе и цѣломꙋ́дріе сꙋть нравственны добродѣтели.

Огнь, вѣтръ и вода̀ производятъ измѣне́нія велика на земли̇̀.

82. — Ако е составено подлежащото само отъ двѣ существителны или мѣстоименія, глаголо ся полага двойственно число и пріима мъжшкій родъ, ако са существителните мужшкій и женскій родъ.

Пріима женскій родъ, ако са существителните женскій и средній родъ :

Отéцъ мой и мáти моѧ̀ ѡстáвиста мѧ.

Милость и истина срѣтóстѧсѧ, прáвда и миръ ѡбл бизáстасѧ.

Отрѹча̀ и мáтерь егѡ̀ избѣгóстѣ изъ рѹкѝ мѹчи́телѧ.

Азъ и ты еди́но есма̀.

83. — Соединените рѣчи сосъ союзъ, ако са отъ различны лица, глаголо требе да ся тура число множественно, и да соглашава съ лицето което има преимущество: **Азъ и ты пойдемъ.**

Ты и брáтїѧ твоѧ̀ потрѹди́тесѧ.

84. — Когато двѣ подлежащи ся вързуватъ со союза **ꙗ҆ко,** глаголо соглашава съ първото подлежащо писано или подразумѣваемо, а глаголо на второто подлежащо ся подразумѣва:

Женà твоѧ̀, ꙗ҆ко лозà, плодови́та.

Сни́детъ, ꙗ҆ко дождь на рѹнò.

Гóры взыгрáшасѧ, ꙗ҆ко óвни, и хóлми, ꙗ҆ко áгнцы óвчїи.

Ще рече така:

Женà твоѧ̀ есть тáкѡ плодови́та, ꙗ҆коже есть плодови́та лозà.

Онъ сни́детъ тáкѡ ти́хѡ, ꙗ҆коже схóдитъ дождь *на рѹнò* (сирѣчь тихо).

Гóры взыгрáшасѧ **тáкѡ, ꙗ҆кѡ взыгрáютсѧ óвни, и**

холми взыграшася тако, яко же взыграются агнцы овчіи.

85. — Назначеніе. Ако нѣма подлежащото глаголъ, може да му ся подразумѣятъ много вида глаголи, които мъчно въ нѣкои предложенія ся подразумѣватъ, за това са и противни на грамматическите правила, кромѣ ако са предречени, или е подлежащото сосъ казуемото си, а существителныатъ глаголъ му ся подразумѣва.

Сей день егоже сотвори Господь.

День печали, оукоризны и обличенія и гнѣва днешній день.

Ще рѣче така:

Сіе море есть великое ипроч; тамо гади, гади е подлежащо, а глаголъ и казуемо нѣма, но ся подразумѣва пребываютъ или живутъ, и така е подлежащото гади, глаголатъ сѫть, казуемото живѫще или пребывающе; ихже нѣсть числа, вмѣсто ихже число не есть. Подлежащото число, глаголо есть, казуемото ся подразумѣва безчисленно, невѣдомо, бесконечно ипроч.

День печали и оукоризны и обличенія и гнѣва е подлежащо, глагола е подразумѣваемъ есть, казуемото е днешній день.

86. — Ако е подлежащото отъ повече неопредѣлителны наклоненія, глаголо ся полага число множественно:

Бoятися Бога, покарятися властемъ, трудитися о своей собственнѣй пользѣ суть должности человѣческія·

87. — Собирателните имена които въ единственно число показоватъ много, като множество, народъ, градъ, стадо, людь (людіе), колѣно, воинство, соборъ ипроч., изыскуватъ глаголъ число множественно; има обаче и число единственно. Примѣръ:

Начаша все множество оученикъ·

Малое стадо, продадите имѣнія ваша·

Весь градъ противляхуся ему·

Отпусти народъ да шедше во окрестныя веси витаютъ и обрящутъ ипроч.

Единственно:

Народъ срящется·

Первый соборъ вселенскій святыхъ отецъ собрася въ Никеи·

Допълненіе на глаголыте.

88. — Глаголите които са дѣйствителенъ залогъ, иматъ допълненіе несредственно винителенъ падежъ, има обаче глаголи които пріиматъ допълненіе несредственно родителенъ, и дателенъ падежъ. но оно е второ допълненіе на глагола средственно на нѣкой подразумѣваемъ предлогъ, а първото допълненіе несредственно на глагола ся подразумѣва.

89 — Глаголите които иматъ несредственно допълненіе, каквото казахме, залогъ дѣйствителенъ са, а дѣйствіето имъ което е несредственно допълненіе быва винителенъ падежъ.

Примѣри:

Не ѿвержи мене·
Ты расторглъ еси источники и потоки·
Вы глашаете мя оучителя и Господа·

90. — Назначеніе. Да познае нѣкой дѣйствителенъ ли е единъ глаголъ, требе да го испытува по погорныте примѣры:

Не ѿвержи. Кого? мене. Дѣйствіето е мене·
Ты расторглъ еси· Що ? источники и потоки.
Дѣйствіето е источники и потоки·
Вы глашаете· Кого? мя· Какво? оучителя и Господа· Дѣйствіето му е мя оучителя и Господа·

91. — Когато два глагола не пріиматъ еднаквы допълненія, ако пріима единъ несредственно допълненіе а другъ средственно, тога залого на единыа глаголъ е дѣйствителенъ, а на другіа е среденъ, того ради требе да ся дадатъ допълненія на тыя глаголы по залозите имъ:

Собра избранныя всадники и вниде во градъ·

Собра има за допълненіе несредственно *избранныя всадники*, за това е залогъ дѣйствите-

ленъ, а вниде има за допълненіе средственно во градъ, за това е залогъ среденъ.

92 — Нѣкои глаголи отъ дѣйствителните показоватъ допълненія несредственни родителенъ или дателенъ падежъ, каквото рекохме (88), но тія падежи не са несредственни допълненія на глаголыте си, но втори допълненія средственни на подразумѣваемыте си предлози, а първото имъ допълненіе което е винителенъ падежъ, подразумѣвася.

Примѣри:

Чаю воскресенія мертвыхъ.
Оуслышимъ святагω евангелія.
Ищите прежде царствія божія.

Ще рече така:

Чаю день или часъ воскресенія, допълненіе на день или часъ, мертвыхъ, допълненіе на воскресенія.

Оуслышимъ (подразумѣвася) поученіе, евангелія, допълненіе на поученіе, святагω, прилагателно на евангелія.

Ищите (подразумѣвася) пѫть или входъ, царствія, опредѣлително на пѫть или входъ, божія прилагателно на царствія, прежде, допълненіе наглаголно на ищите, понеже е наглаголіе. Примѣри на дателны падежы.

Не ревнуй лукавнующымъ.

Работа́йте Господе́ви·
Речѐ Госпо́дь Господе́ви моему̀·
Посла̀ послы̀ ко Єзекі́ю·

Не ревну́й, ще рече: **не иму́й ре́вность**, **ре́вность**, допълненіе несредственно на **иму́й**. **Лукавну́ющымъ**, второ допълненіе на **иму́й** средственно ради подразумѣваемыа предлогъ **къ**, който, за доброгласіе, умълчавася понѣкадѣ.

Работа́йте (подразумѣвася) **ра́бота**, допълненіе несредственно. **Господе́ви·** второ допълненіе средственно ради предлога **къ** неупотребляемъ.

Речѐ Госпо́дь (подразумѣвася) **ре́чь**, допълненіе несредственно. **Господе́ви**, второ допълненіе средственно ради предлога **къ**, неупотребляемъ. **моему̀**, прилагателно на **Господе́ви**.

Посла̀, има първо допълненіе несредственно **послы̀· Ко́ Єзекі́ю**, второ допълненіе средственно ради предлога **ко**·

93. — Колкото глаголи иматъ по двѣ допълненія и показоватъ лице и вещь, сирѣчь лице, на което ся дава вещьта, падежатъ на лицето бива дателенъ. каквото рекохме погорѣ.

Примѣръ.

Дадѐ Богъ Іѡ́сифу премудрость предъ Фара́ѡномъ·

Принеси́те Господе́ви сла́ву и че́сть
Уготова́ша ему̀ ве́черю ве́лію·

94. — Всите дѣйствителни глаголи на които второто допълненіе не е лице, иматъ второто допълненіе средственно на нѣкой предлогъ, който предходи на допълненіето.

Примѣръ.

Видѣхъ сердце мое во все сотвореніе.
Тогда видѣхъ нечестивыя въ гробы.
Не оузрю человѣка со живущими.
Ѿятъ поношеніе мое на земли.

95. — Дѣйствителныатъ залогъ ся обраща на страдателенъ, като направимъ подлежащото на дѣйствителныа залогъ допълненіе на страдателныа средственно ради ѿ или со предлогъ писанъ или подразумѣваемъ:

Словомъ господнимъ небеса оутвердишася.
Мнози мученицы мучишася ѿ Діоклитіана.

На първото предложеніе допълненіето словомъ господнимъ, което е средственно ради съ или со предлогъ подразумѣваемъ, когато щемъ да го направимъ на дѣйствителенъ залогъ, обращаме словомъ господнимъ на именителенъ падежъ, става подлежащо, обращаме глагола на единственно число да согласи съ подлежащото, така подлежащото на страдателныа залогъ става допълненіе несредственно на дѣйствителныа залогъ. Ето примѣръ:

Слово господне небеса оутверди.

Мꙋчи́ Діоклитіа́нъ мно́ги мꙋ̆ченикы·

96. — Назначеніе. Вмѣсто да ся обръне въ родителенъ падежъ подлежащото на дѣйствителныя залогъ, обращася пообыкновенно на творителенъ въ страдателныя залогъ. За примѣръ: **ꙗ́ростїю твое́ю смꙋти́хомса· Оѵ҆бїе́на бысть землѧ̀ и҆хъ кровмѝ·** Като обрънемъ творителныя падежъ на именителенъ, ще стане залогъ дѣйствителенъ така: **ꙗ́рость твоѧ̀ смꙋти́ ны** или **насъ· Кровь оу҆би̇̀ землѧ̀ и҆хъ·**

97 — 1° Назначеніе. Ако има дѣйствителный залогъ отрицателните наглаголія **не** и **ни**, дѣйствіето на глагола ся полага родителенъ падежъ вмѣсто винителенъ:

Не прїимꙋ̀ ѿ до́мꙋ твоегѡ̀ телцѡ́въ нижѐ ѿ ста́дъ твои́хъ козлѡ́въ.

Дꙋшѝ а́лчꙋщїѧ не ѡ҆скорбѝ·

98. — 2° Назначеніе. Това правило не е общо, понеже ся нахождатъ допълненія съ отрицателните наглаголія и на винителенъ падежъ:

Та́кѡ нижѐ Богъ е҆зекі́инъ избавитъ люди своѧ̀·

Не приложꙋ̀ подви́гнꙋти но́гꙋ І҆сра́илевꙋ·

99. — 3° Назначеніе. Отрицателната частица **не**, ако е сложена съ **есть**, подлежащото на предложеніето турася вмѣсто именителенъ родителенъ падежъ. Примѣръ:

Нѣсть исцѣле́нїѧ дꙋшѝ мое́й (вмѣсто исцѣле́нїе)·

Нѣсть емꙋ̀ поко́ѧ (вмѣсто поко́й).

Тамѡ гади ихже несть числа (вмѣсто число).

Изваждатся нѣкои отъ това правило като:

Рече безумень въ сердцѣ своемъ нѣсть Богъ.

Ради изявителното наклоненіе.

100 — Когато е нужда да ся покаже повѣствованіето или словото побудно и поживо, употребливася настоящо време вмѣсто преминало:

Разрушивъ стѣны градскія повелѣваетъ (вмѣсто повелѣ) воинѡмъ три часа користи собирати.

Егда покори вселенную Александръ, разболѣвается и оумираетъ въ Вавилонѣ (вмѣсто разболѣся и оумре).

101. — Преходящото време показова едно преминало време въ което работи нѣкой една работа, или ходи или сѣди или спи или живее ипроч. Примѣръ:

Человѣкъ нѣкій бѣ богатъ и ѡблачашеся въ порфиру и виссонъ. (Подразумѣвася нѣкога).

102. — Всите други преминали времена значатъ едно неопредѣленно време. Като:

Иже писахъ писахъ (ἃ γέγραφα γέγραφα).

Воспріялъ еси благая твоя въ животѣ твоемъ).

Оудручилъ бѣ плоть свою постомъ.

Причмѣненъ быхъ съ нисходящими въ ровъ.

103. — Будущото време ся употреблява *за работы и подлози* които вознамѣряваме да *почнемъ:*

Се дѣва во чревѣ пріиметъ, и родитъ сына и нарекутъ имя ему Еммануилъ.

104. Повелителното наклоненіе има за подлежащо лицето повисоко (познаменито) което повелѣва на подрѣчныте си; кромѣ това, употреблявася и когато иска нѣкой нѣщо, и когато порѫча за нѣщо; понѣкадѣ го употреблява славенскій ѩзыкъ и когато ся моли като: **буди Господи, милость твоя на насъ**, което значи молба, а другите каквото рекохме погорѣ. Примѣр:

Не оубій, не оукради, не лжесвидѣтелствуй.
Даждь намъ помощь ѿ скорби.
Цѣлуйте братію сущую въ Лаодікіи.

105. — Желателното наклоненіе не е друго само изявително, а различава отъ него само съ частицата **да** която предходи на лицето, а времето му е едно будущото, и наймного третото лице.

Да возрадуется душа моя ѡ Господѣ.
Да взыщетъ заимодавецъ вся елика суть егѡ.

106. — Ако глаголатъ предъ когото стои частицата **да** зависи отъ глагола на едно главно предложеніе, тога частицата **да** не показова желателно наклоненіе, но впадающо, което е вмѣсто неопредѣлително наклоненіе на главното предложеніе:

Ѡмый ѿ лукавства сердце твое Іерусалиме, да спасешися (вмѣсто спастися).

Возлюбиша возлюбленія богомъ чуждымъ да прогнѣваютъ мя (вмѣсто прогнѣвати мя).

107. — Сослагателното наклоненіе е наставено отъ лицата на существителныя глаголъ, отъ сопрегателното причастіе на единъ глаголъ и отъ союзыте аще и бы:

Аще быхъ человѣкомъ оугождалъ, Христовъ рабъ не быхъ былъ.

Аще не Господь бы былъ въ насъ.

Ради неопредѣлителното наклоненіе.

108. Неопредѣлителното наклоненіе ся употреблява като подлежащо и като допълненіе.

109. — Ако ся употреблява неопредѣлителното вмѣсто подлежащо, содружествува го и существителныатъ глаголъ съ лично наклоненіе, съ едно казуемо или повече:

Мнѣ же прилѣплятися Богови благо есть.

110. — Аколи ся употреблява като допълненіе, требе да ся возноси на нѣкоя рѣчь обявляема въ реченіето, като това:

Царюя царствовати имяше, и стати иматъ въ руцѣ твоей царство Ісраилево.

Царюя царствовати ипрч. има двѣ неопредѣлителны царствовати и стати. Царствовати ся возноси на имаше, а стати на иматъ.

111. — Назначеніе. Неопредѣлителното наклоненіе много пъти зависи отъ мѣстоименіето еже и нагла-

родіето внегда, а еже и внегда зависатъ отъ други части на предложеніето.

За примѣръ:

Внегда призвати ми оуслыша мя.

По еже пріити емꙋ.

Внегда зависи отъ **оуслыша**, а **призвати** отъ **внегда**. На второто предложеніе **пріити** зависи отъ **еже**, а **еже** отъ по, а по отъ друга часть на словото.

112. — Нахождатся въ предложеніята и по двѣ неопредѣлителни едно по друго, въ такавъ случай, първото е допълненіе на личныа глаголъ, а второто е допълненіе на първото неопредѣлително :

Положите оубо въ сердцахъ вашихъ не прежде поучатися отвѣщавати.

Поучатися зависи отъ **положите**, а **отвѣщавати** отъ **поучатися**.

ГЛАВА ПЕТА.

ради причастіето.

113. — Причастіето. като прилагателното име, соглашава со существителного въ родъ, число и падежъ. Като:

Господь царствуяй вѣки.

Доющая млекомъ сосецъ своихъ чада своя.

Слово воплощшееся ѿ дѣвы Маріи.

114. — Когато е причастіето безъ существителното си, земася като существително. за примѣръ.

Творяй **ангелы своя духи. (иже творитъ).**

Ѩ҆́ко болѧ́щи конїе́тъ роди́ти· (и҆̀же боли́тъ).
Сꙋ́щее не твое́ли бѣ̀? (Е҆́же есть)·

115. — Отсѣченото причастіе ся употребява когато два глагола или повече иматъ едно подлежащо, за сокращеніе, да ся не свързуватъ со союзы, обращатся поближните до подлежащото глаголи на отсѣчены причастія така:

Призва́въ е҆ди́наго когѡ́ждо ѿ должни́къ госпо́дина своегѡ̀ глаго́лаше· (Вмѣсто призвѝ и глаго)·

Никто́же возло́жъ рꙋ́цѣ на ра́ло и зрѧ вспѧ́ть оуправле́нъ бꙋ́детъ въ ца́рствїи небе́снѣмъ.

116. — Причастіята можатъ да ся обърнатъ на лично наклоненіе на което да предходи нѣкое возносително мѣстоименіе или нѣкой союзъ:

Человѣ́къ ми́лꙋѧй и взаи́мъ даѧ́й вознагради́тсѧ·
Зрѧ́ще кора́бль покрыва́емъ волна́ми ѿчаѧва́хꙋсѧ·

Можатъ да станатъ на лично наклоненіе така: Человѣ́къ и҆́же ми́лꙋетъ и взаи́мъ дае́тъ и прч·
Поне́же зрѧ́хꙋ кора́бль покрыва́емъ волна́ми и проч.

117 — Сопрегателното причастіе ся употребява въ миналыте времена вмѣсто второ лице, сопрегаемо съ второто лице на существителныя глаголъ: поꙋча́лъ есѝ, поꙋчи́лъ есѝ; сопрегася и *со всите лица* на существителныя глаголъ: *моли́лъ есмь, моли́лъ бѣ̀*· моли́лъ бысть· моли́ли бꙋ́демъ.

118. — Страдателното причастіе, ако ся употреблява безъ существителныа глаголъ, соглашава, като прилагателно, въ родъ, число и падежъ сосъ името на което ся возноси:

По разоре́ніи гра́да не слышашеся и́но что ра́звѣ го́ркій плачъ, тѣлеса̀ ме́ртвыхъ всю́ду зряхуся валяема на земли̇, до́ми разоря́еми, Хра́ми раскопавл́еми.

119. — Страдателното причастіе содружаваемо со существителныа глаголъ, соглашава съ подлежащото на глагола:

Да живо́тъ пріобра́щемъ му̇чими есмы̀.

За ны пожре́нъ бысть. Хрісто́съ.

Почто̀ не па́че обидими естѐ?

Почто̀ не па́че лише́ни бываете?

120. — Когато двѣ предложенія са содържателни помежду си, но едното е главно и има си особно подлежащо и ся вързова за главното сосъ **егда̀** или **поне́же**, обращаме подлежащото и казуемото на дателенъ падежъ, става допълненіе на главното предложеніе и казовася дателно отрѣшително. За примѣръ:

Егда̀ испо́лнишася дніе очище́нія ею̀ по зако́ну Моисе́ову, вознесо́ста его̀ во Іерусали́мъ поста́вити предъ Го́сподемъ.

Като ся обърне подлежащото на впадающото *предложеніе* **дніе** на **днемъ** и глаголо **исполниша**

Ἄко болѧ́щаѧ конїе́тъ роди́ти· (іа́же боли́тъ).
Сꙋ́щее не твое́ли бѣ? (Е́же есть)·

115. — Отсѣченото причастіе ся употребява когато два глагола или повече иматъ едно подлежащо, за сокращеніе, да ся не свързуватъ со союзы, обращатся поближните до подлежащото глаголи на отсѣчены причастія така:

Призва́въ еди́наго кого́ждо ѿ должни́къ господи́на своегѡ̀ глаго́лаше· (Вмѣсто призва̀ и глаго)·

Никто́же возло́жь рꙋ́цѣ на ра́ло и зрѧ вспѧть оуправле́нъ бꙋ́детъ въ ца́рствіи небе́снѣмъ.

116. — Причастіята можатъ да ся обърнатъ на лично наклоненіе на което да предходи нѣкое возносително мѣстоименіе или нѣкой союзъ:

Человѣ́къ ми́лꙋай и взе́мъ да́ѧ і возна́градится·
Зрѧ́ще кора́бль покрыва́емъ волна́ми ѿчаѧва́хꙋся·

Можатъ да станатъ на лично наклоненіе така: Человѣ́къ и́же ми́лꙋетъ и взи́мъ дае́тъ и проч·
Поне́же зрѧ́хꙋ кора́бль покрыва́емъ волна́ми и проч.

117 — Сопрегателното причастіе ся употребява въ миналыте времена вмѣсто второ лице, сопрегаемо съ второто лице на существителныа глаголъ: почꙋ́алъ еси̑, почꙋ́илъ еси̑; сопрегася и *со всите лица* на существителныа глаголъ: **мо***лилъ есмь, молилъ* бѣ· молилъ бысть· моли́ли бꙋ́демъ.

118. — Страдателното причастіе, ако ся употреблява безъ существителныа глаголъ, соглашава, като прилагателно, въ родъ, число и падежъ сосъ името на което ся возноси:

По разоре́ніи гра́да не слы́шашеся и́но что ра́звѣ го́рькій плачъ, тѣлеса̀ ме́ртвыхъ всю́ду зраху́ся валя́ема на земли̇̀, до́ми разоря́еми, Хра́ми раскопава́еми.

119. — Страдателното причастіе содружаваемо со существителныа глаголъ, соглашава съ подлежащото на глагола:

Да живо́тъ пріобря́щемъ му́чими есмы̀.

За ны пожре́нъ бысть Хрїсто́съ.

Почто̀ не па́че ѡби́дими естѐ?

Почто̀ не па́че лише́ни быва́ете?

120. — Когато двѣ предложенія са содържателни помежду си, но едното е главно и има си особно подлежащо и ся вързова за главното сосъ егда̀ или поне́же, обращаме подлежащото и казуемото на дателенъ падежъ, става допълненіе на главното предложеніе и казовася дателно отрѣшително. За примѣръ:

Егда̀ испо́лнишася днїе ѡчище́нїѧ ею̀ по зако́ну Моусе́ову, вознесо́ста его̀ во Іерусали́мъ поста́вити предъ Го́сподемъ.

Като ся обърне подлежащото на впадающото *предложеніе* днїе на днемъ и глаголо испо́лнишася

ся на причастіе дателенъ падежъ испо́лнившымся. и егда̀ ся исхвърли, става, вмѣсто впадающо предложеніе, допълненіе на главното така:

Испо́лнившымся днемъ ѡбрѣзанїя е҆ю̀, по закѡ́нꙋ мѡѷсе́овꙋ, вознесо́ста е҆го̀ во Їерꙋсалі́мъ ипроч.

Можатъ да ся обращатъ таквія сочиненія, каквото рекохме, на двѣ предложенія главно и впадающо:

. Волхвова́лницамъ прорица́ющымъ измѣне́нїю бы́ти нещастїй, а҆ще предложи́тъ Лаоме́донъ. Исїо́нꙋ дщерь свою̀ снѣдь китꙋ, той предложи̇ ю.

Обращася на главно и впадающо предложеніе така:

Поне́же волхвова́лница прорица́хꙋ ꙗ҆́ко и҆змѣне́нїе бꙋ́детъ неща́стїй ипроч.

Е҆щѐ бра́шнꙋ сꙋ́щꙋ во оу҆стѣ́хъ и҆хъ, и҆ гнѣвъ бо́жїй взы́де на ня. Ще рече:

Е҆гда̀ е҆щѐ бра́шно бѧ́ше во оу҆стѣ́хъ и҆хъ, и҆ гнѣвъ Бо́жїй и прч.

ГЛАВА ШЕСТА.

ради наглаголіето:

121. — Наглаголіята гдѣ, здѣ, тꙋ, тамѡ, и҆́нде, о́ндѣ, го́рѣ, ни́зꙋ, до́лꙋ, ранѡ ипрч, не искатъ допълненія, съще цѣли сами отъ себе си.

Изятіе: 1° когато са наглаголіята сложени съ *нѣкой предлогъ,* пріимать допълненіе като: посредѣ̀ *двою̀ разбо́йникꙋ.* 2° Когато са отъ сравнителны и

превосходителны имена: паче мене, лучше сего, пославъ избы вся дети сущія ѿ двою летъ и нижайше. 3° Когато определяватъ место: вне града, внутрь васъ, верху горы, далече сожаленія. Въ некои ся подразумева ѿ. 4° Числителните искатъ творителенъ падежъ: единожды, дважды, трижды днемъ, седмерицею днемъ хвалихъ тя.

122. — Сложените наглаголія: прежде даже прежде даже не ипроч. отдаватся некога на лично наклоненіе, а некога на неопределително: прежде даже петель не возгласитъ; прежде даже не вселитися ему въ харрань.

ГЛАВА СЕДМА.

Ради предлога.

123. — Предлозите оу, до, съ, ѿ, изъ, безъ иматъ допълненіе само родителенъ падежъ: оу палатъ пребываетъ; сниде до бездны; съ небесе слышанъ; ѡ юности моея; изъ Египта воззвахъ сына моего; безъ мене не можете творити ничесоже.

124. — Предлозите къ или ко иматъ допълненіе дателенъ падежъ: къ тебе, Господи, воззовы; ко Господу внегда призвати ми.

125. — Предлозите возъ, чрезъ, ѡбъ, сквозе иматъ допълненіе само винителенъ падежъ: благодать возъ благодать; чрезъ воду; ѡбъ нощь весь трудившеся, сквозе безводная места.

126. — Предлогъ со или съ има допълненіе само творителенъ падежъ: днесь со мною будеши въ раи; съ нами Богъ.

127. — Предлозите во или въ, на, ω, иматъ допълненіе винителенъ и предложенъ падежъ. Винителенъ: въ лѣпоту ωблечеся; взыдоша на гору елеонскую; ω другую страну брега. Съ предложенъ: во исходѣ Ісраилевѣ: на небеси и на земли; не ω хлѣбѣ единомъ живъ будетъ человѣкъ.

128. — Предлозите надъ, подъ, предъ, иматъ допълненіе винителенъ и творителенъ падежъ. Винителенъ: надъ сына человѣческаго; вниди подъ кровъ мой; молитвы твоя взыдоша предъ Бога. Творителенъ: надъ Сіωномъ горою святою; подъ облакомъ; Предъ лицемъ твоимъ.

129. — Предлогъ за има допълненіе родителенъ, винителенъ и творителенъ падежъ. Родителенъ: За Бога и царя; винителенъ: за ны оумре христосъ; творителенъ: иди за мною.

130. — Предлогъ по има допълненіе дателенъ, винителенъ и предложенъ падежъ. Дателенъ по образу божію; винителенъ: по вся дни; предложенъ: по захожденіи солнца.

131. — Многосложните предлози мимω, кромѣ, противу, ради, развѣ, вмѣстω иматъ допълненіе *родителенъ* падежъ: хождаше мимω церкве; противу рожна прати; кромѣ пятыхъ сихъ; насъ ради чело-

кѣкъ; ра́зве женъ и дѣтей; вмѣстѡ хлѣба еда̀ змі́ю подáсть емꙋ̀?

132. — Предлогъ междꙋ̀ има допълненіе, само творителенъ падежъ: междꙋ̀ на́ми и ва́ми ве-лика пропасть ѡ҆твéрзеса.

133 — Предлозите воз, низ, пре, при, раз, слагатся съ глаголыте и претварятъ имъ и знаменованіята. Воз значи повтореніе: возврати́хса на страсть; Значи и высота: вознесéса на нéбо. Низ значи нискота: низвéржеса. Пре значи измѣненіе: преобрази́са; значи иждивеніе временно: презимѣва́ю; значи и покореніе: предаю́са; Значи и наведеніе: преклони́са. При значи наращеніе: прида́ю; наближеніе: припа́даю, приношꙋ̀. Раз значи отдалеченіе на вещи или вещества държимы наедно: развéрзе мóре; распа́са; растá аса; раздѣли́ша ѡдéжды егѡ̀.

ГЛАВА ОСМА.

Ради союза.

134. — Союзъ И свръзува двѣ существителны или повече, прилагателны, глаголы, причастія ипроч.: Петръ и Па́велъ верхóвніи апóстолѡвъ; благъ и пра́въ Госпóдь; ѿвéрзеса земла̀ и пожрѐ Даѳа́на и покры̀ на сóнмищи Авірóна; ты и азъ и оні̀ побесѣ́дꙋемъ.

135 — Везува и предложеніята за главныте отъ конто зависатъ: взы́щеши премꙋ́дрости ѿ злыхъ и не ѡбра́щеши.

136. — Везува и двѣ или повече впадающи предложенія едно за друго:

Блаженъ мѫжъ, иже не иде на совѣтъ нечестивыхъ, и на пѫти грѣшныхъ не ста и на сѣдалищи губителей не сѣде.

За впадающото: **иже не иде** ипрч. везувася второто впадающо и подразумѣвася **иже**, коетощe рече: **иже на пѫти грѣшныхъ не ста, иже на сѣдалищи губителей не сѣде.** Свезува тыя слѣдующыте двѣ предложенія со союза **и**, за впадающото първо предложеніе.

137. — Союзите **оубω** и **бо** свезуватъ и главны и впадающы предложенія едно съ друго на които обыкновенно случавася да слѣдоватъ въ другото предложеніе союзите **же** или **а**:

Емѫже оубω оурокъ, оурокъ; а емѫже дань, дань; а емѫже страхъ страхъ.

Овъ бо вѣруетъ ꙗсти вса, а изнемогаай ѕеліе да ꙗсть.

Овъ оубω разсѫждаетъ день урезъ день, овъже сѫдитъ на всакъ день.

Аще бо живемъ, Богови живемъ; аще же оумираемъ, Богови оумираемъ.

138. — **Же** ся слага сосъ возносителното мѣстоимение за благогласіе: **и-же, а-же, е-же.** *Слагася и сосъ* союза **ни: ни на земли, ниже подъ землею**

139. — Обаче, ПО и НИ показоватъ предложенія противителны които везуватъ за предходящыте и които не соглашаватъ съ нихъ.

Не созданъ бысть мужъ жены ради, но жена мужа ради, обаче ни мужъ безъ жены, ни жена безъ мужа.

Сынъ бо человеческій НЕ пріиде душъ человеческихъ погубити но спасти.

140. — Точію следова на не, а предходи на но: Ихже призва насъ не точію ѿ Іудей но и ѿ языкъ.

141. — Егда и внегда везуватъ впадающы предложенія за главны:

Егда же окружиша его супостати предадеся.

Внегда скорбети ми призвахъ Господа.

142. — Сложените союзи аще бо, аще бы, понеже, сего ради ипрч. подобно везуватъ впадающы предложенія за главны.

ГЛАВА ДЕВЕТА
ради Междометіето.

143. — Оуви значи скорбь: оуви мне! Подобно и горе: Горе вамъ книжницы и фарисеи!

144. — Оуа значи присмехъ и укоръ: оуа разоряай церковь и треми деньми созидаай, спасися.

145. — Ѿ значи 1° замаяніе: ѿ чудесе болшаго всехъ древныхъ чудесъ! Значи 2° скорбь:

ѿ дабы ѿсѣчени были развращающіи васъ. Значи 3 выканіе: ѿ безꙋмніи галате! Значи 4° и привыкнуваніе на помощь: ѿ всепѣтаѧ мати рождшаѧ! ипрч.

ГЛАВА ДЕСЕТА.

ради точките.

146. — Точките ся употребляватъ да показоватъ различіята на разумыте, и гласното пресѣченіе което требе да сохранява человѣкъ прочитающъ.

147. — Знацыте на точките са запятаята, точкозапятаята, двоеточіето, точката, пытателната и удивителната.

Ради запятаята.

148. — Употреблявася запятаята: 1° да различава подобните части слова една отъ друга, които са отъ едно предложеніе, като подлежащите, сказуемыте, и единоестественныте допълненія градъ, голотъ (скрешъ), снѣгъ, дꙋхъ кꙋренъ, творѧщаѧ слово егѡ.

Болгари сѫть страннолюбиви, трꙋдолюбиви, вѣрни, набожни, покорливи, постоянни, но нелюбители оучѣніѧ.

149. — Изятіе. Запятаята не ся пише между двѣ подобны части на едно предложеніе, когато тія части са соединены съ единъ отъ союзыте и, или, ни, и когато не требе да ся пресича гласното произношеніе.

Дѣлаше или подвизаашеса въ наукахъ·
Александръ не пи ѿ воды ни воини егѡ·
Павелъ и Вартоломей ѿ хождаста·

Зематъ запятая тія:

Всякій тщашеса прежде зимы достигнути въ домъ свой, или ѡбрѣсти мѣсто презименія· Не бо паде сильный ихъ ѿ юношъ, ниже сынове титанови поразиша его·

Понеже са просртанны соединеныте части сосъ или и ни, за това ся полагатъ запятаите, да си воздыхне читателятъ.

150 — 2° Да ся отдѣлятъ помѣжду си единаквите предложенія, когато са къси:

Поженꙋ враги моя и постигнꙋ я, и не возвращꙋся, дондеже скончаютса·

151. — 3° Турася запятаята предъ и слѣдъ рѣчите които можатъ да ся исхвърлятъ, безъ да развалятъ разума на реченіето; таквія са падающите толкователни предложенія, средственните допълненія които ся туратъ и предъ глагола, или, за доброгласіе, гдѣто ся случи и заграждатся отъ двѣте страны со запятаи; туратся и гдѣто ся прескача глаголо който ся подразумѣваипрч.: Богъ, иже есть праведенъ, мздовоздастъ праведнымъ·

Внꙋши, Боже, молитвꙋ мою·

Солнцꙋ помрачившꙋся, темнымъ и бурнымъ

ѡ́блакомъ, не́бо прещаше живꙋ́щымъ на земли̇́.

Человѣ́ческїй живо́тъ, ки́нꙋ ѡбꙋрева́емъ бѣда́ми въ ско́рбѣхъ и болѣ́знехъ скончава́ется.

Безъ да ся развали разумо, може да ся рече: Богъ мздовоздастъ праведнымъ. — Внꙋши молитвꙋ мою̀. — Со́лнцꙋ помрачи́вшꙋся, не́бо преща́ше живꙋ́щымъ на земли̇́. — Человѣ́ческїй живо́тъ въ ско́рбѣхъ и болѣ́знехъ скончава́ется.

152. — 4° Предъ глаголъ отдалеченъ отъ подлежащото си чрезъ предложеніе впадающо опредѣлително: Дꙋша̀ ꙗ҆́же прико́снется и҆хъ, нечи́ста бꙋ́детъ до ве́чера.

153. — 5° За да стои на мѣстото на подразумѣваемъ глаголъ: Ни́ва добродѣ́ланнаѧ ѹ҆гобзова́етъ пшени́цꙋ, ни́ва же ѕлодѣ́ланнаѧ, те́рныѧ и волчцы̀; сирѣчь, ни́ва ѕлодѣ́ланнаѧ ѹ҆гобзова́етъ те́рныѧ и волчцы̀; запятаята ся полага на мѣстото на ѹ҆гобзова́етъ.

Ради запятоточіето.(*)

Употреблявася запятоточіето:

154. — 1° Да отличи подобните предложенія между които, има нѣкаква разлика:

Ѿ не́леже зрю васъ, ѡставлѧю ло́ва;

(*) Въ церковните книги запятоточіето не ся употреблява, по подражанію елинскаго языка, но мы го тураме въ реда на другите точки, ради показаніето на други славески списанія.

Бысть же нѣкогда ѿ сладчайшихъ моихъ наслажденій; и, егда тамо ѿхождꙋ, се нѣстъ само ѿ васъ мыслити.

Сїа есть кровь двадесать царей, всѣхъ христїанъ якоже азъ; Сїа есть кровь ироевъ, защитителей моегѡ закона; Сїа есть кровь мꙋчениковъ.

155. — 2° Да отличи главны предложенія сосъ впадающы допълненія, отъ други главны предложенія сосъ впадающы предложенія:

Гради, показати Рымъ и Аѳину; творецъ, показати Омира; великїй царь, показати Царя персійскаго; рѣка, показати Тиверъ; гора свя́тая, показати горꙋ Сїнайскꙋю.

Ради двѣточіето.

употреблявася двѣточіето.

156. — 1° Слѣдъ предложеніе което обявлява едно воспоминаніе:

Пришедше же раби господина рѣша емꙋ: господи, не доброе ли сѣмя сѣялъ еси на селѣ твоемъ?

157. — 2° Слѣдъ едно общо предложеніе слѣдуемо отъ подробности:

Оумилостивляетъ Бога сїя: молитва, воздержанїе, любовь къ ближнемꙋ, помогати немощнымъ, покарятися властемъ.

И предъ едно общо предложеніе пишеся двѣточіе, ако предходатъ подробности:

Сребролюбїе, славолюбїе и памятозлобїе: сїи

три великии супостати человеческому роду разораютъ всѧ.

158. — 3° Предъ предложеніе което изяснява и открыва предходящото:

И рече Наѳанъ къ Давіду: все еже въ сердцѣ твоемъ, твори, яко Богъ съ тобою есть.

Ради точката.

159. — Точката тура предѣлъ на всите реченія които са независими и които показоватъ конецъ на разума:

Азъ цвѣтъ полный, и кріинъ оудолный.

Якоже кріинъ въ терніи, тако искреннѧ моѧ посредѣ дщерей.

Ради пытателната.

160. — Употреблявася пытателната въ конца на едно реченіе гдѣто пытаме (*):

Но рцы мнѣ, кую тебѣ мзду имамъ дати?
Почто ѿпустилъ еси чадо наше?

Ради удивителната.

161. — Удивителната ся употреблява въ конца на едно реченіе което показова удивленіе, ужасъ (уплашуваніе замаятелно), усещаніе радостно или скорбно.

(*) Въ церковныя языкъ пытателната е като запятоточіето, *сирѣчь като* греческата, но тука ся писа другата.

Плачь рыданїе, вопль, матери лишаемы дѣтей и мужи, женъ!

Увы! во дни сїя радости и пировъ, коликъ баше въ тайнѣ срамъ мой и печаль моя!

Тихїй вѣтръ прохлаждаше мѣсто, потоцы быстри изъ холмовъ текуще шумаху, птицы на древесѣхъ пояху, вся прозябшая изъ земли благоухаше, ѽ неизреченная благодать!

Ради вмѣстителната.

162. — Вмѣстителна ся казова той знакъ ( ) който ся употреблява, когато требова да ся загради една или повече рѣчи, които не зависатъ отъ рѣченіето, но показоватъ или списателя му или ѩвляватъ друго нѣщо за изясненіето му.

Вечеръ и утро, нощь и день ропщитъ (противленіе).

Никогда, никогда покой съ нею (повтореніе).

Она есть свирѣпость, дїаволъ (превосходность).

Обаче, окаянная, скажи мнѣ прочее что сотворихъ тебѣ? (пытаніе).

Аще бы случилося ѿ бѣды чуждыхъ, невозможно бы было намъ претерпѣти, пресѣщи океан нашъ, и малое мѣсто наше. (Тако именуемъ наша недвижимая тажанїя).

163. — Вводителна ся казова той знакъ „ "

и употребливася, когато е нужда да ся вмѣстатъ за свидѣтелство между редовете на едно реченіе нѣколко редове, като отъ Евангеліето, отъ Апостола или отъ други книги церковны и внѣшны, подобно и въ писма ся употреблява когато е нужда да ѭви нѣкой на взаимописателя си, непремѣнно за увѣреніе истыте рѣчи коитому пише другъ нѣкой, загражда ги съ въводителната.

Подобаетъ же намъ, аще хощемъ именоватися рабы христовы истинни, сохранати евангелское слово сіе: » никто же возложъ руце на рало и зра вспѧть, оуправленъ будетъ въ царствіи небеснѣмъ. »

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА.

Ради нѣкои измѣненія буквины.

164. — ꙁ въ предлозите безꙁ, воꙁ, из, низ, раꙁ обращася на с предъ буквыте к, п, т, х, ц, ш, щ: беспокойный, восклицаю, исцѣленіе, нисхождꙋ, расхищаю. Предъ всите други согласны буквы ся произноси и пише з.

165. — Предлогъ воз сложенъ съ глаголъ който начина отъ и, исхвърляся изъ воꙁ о, обращася И на Ы, като въ слѣдующыте глаголы: вꙁыдꙋ, взыскꙋю, вꙁымаю ипрч.

*166. — Въ оконч*авающыте глаголы на цаю,

ако предходятъ буквыте б, д, з, м, п, с, т, ивлю ся обраща на ывлю, сирѣчь и на ы като: добывлю, исповѣдывлю, призывлю, преломывлю, ѿпывлю, преписывлю, ѿлѣтывлю.

КОНЕЦЪ НА ГРАММАТИКАТА.

Таблица толкователна на нѣколко глаголы неупотребляемы на български.

Алчу, гладенъ самь.

Бдю, сѣда буденъ, не спа.

Благовѣствую, казувамъ добра вѣсть (хаберъ).

Велеречевлю, думамъ голѣмы думы (хваляся много).

Водворяю, населявамъ, поставямъ.

Возвергаю, хвърлямъ пакъ.

Возглядаю. погледнувамъ,

Воздвизаю, } повдигамъ.
Воздѣжаю, }

Возметаю, хвърлямъ на горѣ.

Возскорбляю, имамъ скорбь (кахъръ).

Возсуждаю, съда пакъ.

Вопрошаю, пытамъ.

Воскресаю, оживевамъ.

Воскрешаю, соживувамъ мъртвъ.

Воспытовлю, исхранявамъ, изучавамъ.

Воставляю, турамъ да стои.

Косторгаю. истъргнувамъ, искоренявамъ.

Впадаю, падамъ помежду.

Враждую, душманувамъ или струвамъ пакости нѣкому.

Емлюся, хващамся за нѣщо.

Жду, чакамъ, ожидамъ.

Забываю, заборавямъ.

Завѣщаваю, поръчамъ, заповѣдувамъ.

Запинаю, спъвамъ (возбранявамъ).

Засвидѣтелствую, права свидѣтелство (шаатлъкь) противъ нѣкого, оплакувамся отъ него.

Затыкаю, запушавамъ, затулявамъ, затыскамъ.

Исоваю, истъргнувамъ изъ ножницата.

Истаеваю, тая, топася, губася.

Истнѣваю, стрывамъ, троша на дребны парчета.

Надлежитъ, падася, прилича.

Налацаю, запънувамъ, опънувамъ.

Напрягаю, запънувамъ лъкъ.

Негодую, не ставамъ каилъ, не струвамъ хасъ.

Непщую, мысля, давамъ разумъ.

Нечестствую, права зловѣрны, ідолопоклонски работы

Пекуся, грыжамся, стараяся.

Побораю, побѣждавамъ, защищавамъ.

Подвизаюся, трудася, борася, мърдамъ.

Повинуюся, покорявамся.

Повѣдаю, приказовамъ, казованъ нѣщо любопытно.

Пожираю, *пояждамъ,* поглъщамъ, харча невоздържно.

Поношаю, укорявамъ, хуля.

Попираю, тъпча съ краката.

Порабо́тываю, поработувамъ, работа малку.

Порабощаю, карамъ нѣкого да ми работи бадихава.

Пребываю, стоя, съществувамъ.

Превитаю, ходя отъ мѣсто на мѣсто, скитамся.

Препитаваю, **прехранювамъ**.

Претыкаю, оттласкамъ, отблъскамъ, стоя на противъ.

Приникаю, гледамъ отъ близо, наводимся да гледамъ.

Пристоитъ, прилича на нѣкого, подъ властьта му е.

Пришелствую, прехождамъ на нѣкое мѣсто, преселявамъ ся.

Ра́зствую, различавамъ, имамъ разлика.

Растлева́юся, растопявамся.

Растлѣваю, повреждавамъ, права да изгніе, да ръждаса.

Расторгаю, раздирамъ, раскъсувамъ.

Слагаю, прегръбувамъ, прегъвамъ отъ двѣ.

Сматраю, }
Смотрю } прегледувамъ, испытувамъ съ очите.

Сматаю, разбръкувамъ, повдигамъ хората.

Снабдѣваю, } приготвувамъ, давамъ нуждныте за прехраненіе.

Снѣдаю, ямъ, изяждамъ каквото има.

Совѣщава́ю, удумувамъ, соглашавамъ пазара.

Сози́да́ю / **Созижда́ю** } града, создавамъ.

Сокро́вищствꙋю, крыя пары въ землята, въ скрышница.

Сострѣля́ю, убивамъ со стрѣла (пушка).

Стыжду́ся, червенея жълтея отъ срамъ, срамувамся.

Тщу́ся, стараяся, силяся.

Оувязá́ю, пропадамъ, задълбувамся.

Оуглꙋбля́ю, права дълбоко, удълбочавамъ.

Оуглѣбля́ю, заглѣбнувамъ въ тыня, пропадамъ.

Оумащá́ю, мажа лицето си съ миришливо масло.

Оунзá́ю, забождамъ, вкарувамъ, задълбочавамъ.

Оуныва́ю, слабодушенъ самь, отпадналъ, нѣмамъ ищахъ за нищо.

Оупражня́юся, хващамся за работа, не самь празденъ.

Оуспѣва́ю, напредувамъ, придавамъ на напредъ.

Оу́тренню́ю, ставамъ рано.

Оуязвля́ю, уранявамъ, права рана.

Ѿе́млю / **Ѿимá́ю** } земамъ со сила нѣщо.

Ѿмета́ю, отхвърлямъ.

Ѿри́нꙋю, отхвърлямъ, растурамъ направено нѣщо.

Ѿрыва́ю, истъргнувамъ, грабнувамъ возбранявамъ

Ѿрѣва́ю, изрынувамъ, исхвърлямъ, изгонявамъ.

Цѣлꙋю, цалувамъ, пригръщамъ, поздравлявамъ.
Цѣлю, давамъ на боленъ лекъ, цѣрь.
Чародѣю, права магія.
Шатаюса, клатася, колебамся, люлѣяся.
Шиплю, свира.
Щаждꙋ, жаля, тамахкярувамъ.
Щедрю, милувамъ, давамъ тевекеллиски.
Ѡбаваю, обаявамъ, омаявамъ.
Ѡбетшаваю, овехтевамъ.
Ѡбижꙋ, повреждамъ нѣкого съ рѣчи или съ дѣло.
Ѡблобизаю, цалувамъ отъ двѣте страны, лаская.
Ѡбрѣтаю нахождамъ.
Ѡбхождꙋ, обыкалямъ, хода по различны мѣста.
Ѡбымаю, пригръщамъ.
Ѡдержаваю, хващамъ.
Ѡдѣваюсѧ, обличамся.
Ѡжестеваю, иствърднувамъ, окоравевамъ.
Ѡкропляю, мокра, ръса.
Ѡполчаюсѧ, біяся на войска.
Ѡскꙋдѣваю, осиромашевамъ.
Ѡсноваю, утемелявамъ,
Ѡсѣтꙋю, оплакувамъ.
Ѡхромляю, охромѣвамъ, окуцѣвамъ, окрывевамъ.
Ѡцвѣтаю, повехнувамъ.

КОНЕЦЪ НА ТАБЛИЦАТА.

